ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

ΡΟΜΠΕΡΤ Φ. ΚΕΝΝΕΝΤΥ

ΕΤΟΣ 13ον ΤΕΥΧΟΣ 61-62

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1968

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

(ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11 — 1)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
»	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	60
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	60
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	**20**
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
»	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ 'Ατραπὸς δεμ.	150
Besant-Leadbeater	'Ο 'Αστρικὸς Κόσμος	10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	10
Th. Pascal	Ἡ Θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια	10
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	**30**
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς 'Ασίας	30
∴ ∴	Φῶς στὴν 'Ατραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	10 'Ομιλίαι εἰς 'Οχάϊ 1944	**30**
»	'Ελευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἄδ.60 δεμ.	75
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β' σειρὰ)	60
»	'Εκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 40 δεμ.	60
'Ιωάν. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Κ. Κιτρινιάρης	'Απολλώνιος ὁ Τυανεύς, Β'. ἔκδ.	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ 'Ελευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	'Αποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ.25 δ.	40
»	Μ ε λ ε τ ή μ α τ α **ἄδ. 40 δεμ.**	**60**
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία **ἄδ. 50 δεμ.**	**70**
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	'Ο Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«'Αγνώστῳ Θεῷ»	10
Πίναξ	'Ο αἰώνιος Δεῖπνος	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1959, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, χαρτοδεμένοι ἕκαστος δραχ. 50.

'Αποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΙΛΙΣΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 13ον ✶ Ἰούλιος - Αὔγουστος 1968 ✶ ΤΕΥΧΟΣ 61-62

Τὸ ἀνθρώπινο χρέος

Τοῦ ΡΟΜΠΕΡΤ Φ. ΚΕΝΝΕΝΤΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ λόγος τοῦ Ρόμπερτ Κέννεντυ, ἐκφωνηθεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ 1960, ἀνεγνώσθη εἰς τὴν κηδείαν του ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἔντουαρντ Κέννεντυ, ὡς ἕνα πνευματικὸν κληροδότημα τοῦ τραγικοῦ θύματος τῶν δυνάμεων τοῦ Κακοῦ.

Εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ὑπάρχουν καὶ διακρίσεις καὶ δουλεία καὶ σφαγαὶ καὶ πεῖνα. Κυβερνήσεις καταπιέζουν τοὺς λαούς των καὶ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἶναι καταδικασμένα εἰς τὴν ἔνδειαν, ἐνῶ αἱ χῶραι των εὐημεροῦν. Καὶ παντοῦ, ἑκατομμύρια δαπανῶνται διὰ τοὺς ἐξοπλισμούς.

Τὰ κακὰ αὐτὰ εἶναι ποικίλα, ὅλα των ὅμως εἶναι ἔργα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντικατοπτρίζουν τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης, τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἀνθρωπίνης συμπόνοιας, τὴν ἀναισθησίαν μας διὰ τὰ δεινὰ τῶν συνανθρώπων μας.

Θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ ἐνθυμούμεθα —ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον— ὅτι ὅσοι ζοῦν πλησίον μας εἶναι ἀδελφοί μας, ὅτι συμμερίζονται

μαζί μας τὸ βραχὺ διάστημα τοῦ βίου, ὅτι ἐπιζητοῦν —ὅπως καὶ ἡμεῖς— μόνον τὴν δυνατότητα νὰ ζήσουν τὴν ζωήν των ἐν εὐτυχίᾳ καὶ κατακτῶντες ὅσην ἱκανοποίησιν καὶ ὅσην ὁλοκλήρωσιν τοὺς εἶναι δυνατόν.

Καὶ δίχως ἄλλο, αὐτὸς ὁ δεσμὸς τῆς κοινῆς μας πίστεως, αὐτὸς ὁ δεσμός τοῦ κοινοῦ μας σκοποῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ νὰ μᾶς διδάσκῃ κάτι. Καὶ δίχως ἄλλο, θὰ ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ μάθωμε νὰ βλέπωμε τοὺς γύρω μας ὡς συνανθρώπους μας. Καὶ δίχως ἄλλο θὰ ἔπρεπε νὰ ἐργασθῶμεν ὀλίγον περισσότερον διὰ νὰ ἐπουλώσωμεν τὰς πληγὰς ποὺ ἔχουν ἀνοιχθῆ μεταξύ μας καὶ διὰ νὰ γίνωμεν καὶ πάλιν εἰς τὰς καρδίας μας ἀδελφοὶ καὶ συνάνθρωποι.

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι, διὰ τὸ ἔργον αὐτό, πρέπει νὰ στηριχθῶμεν εἰς τὴν νεότητα — εἰς τὴν νεότητα ποὺ δὲν εἶναι μία φάσις τῆς ζωῆς, ἀλλὰ μία διάθεσις τοῦ νοῦ, ποὺ εἶναι ρυθμὸς τῆς βουλήσεως καὶ ποιότης τῆς φαντασίας, ποὺ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ θάρρους ἐπὶ τῆς δειλίας, τῆς ὀρέξεως διὰ περιπετείας ἐπὶ τῆς εὐκόλου καὶ ἀνέτου ζωῆς. Τὰ προσκόμματα ποὺ μᾶς παρεμβάλλει αὐτὸς ὁ τόσον ταχέως μεταβαλλόμενος πλανήτης μας δὲν πρόκειται νὰ ὑπερπηδηθοῦν μὲ τὰ δόγματα τοῦ χθὲς καὶ μὲ ἐφθαρμένα συνθήματα. Δὲν πρόκειται νὰ κατανικηθοῦν ἀπὸ ὅσους ἔχουν προσκολληθῆ εἰς ἕνα παρὸν ποὺ ἤδη πεθαίνει, ἀπὸ ὅσους προτιμοῦν τὴν ψευδαίσθησιν τῆς ἀσφαλείας των παρὰ τὴν ἀναταραχὴν καὶ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους συνεπάγεται ἀκόμη καὶ ἡ πλέον εἰρηνικὴ πρόοδος. Ζῶμεν εἰς ἕνα κόσμον ἐπαναστατικὸν καὶ ἡ γενεὰ αὐτή, τόσον εἰς τὴν πατρίδα μου ὅσον καὶ εἰς τὸν ὑπόλοιπον κόσμον, ἔχει ἐπιφορτισθῆ μὲ ἕνα πολὺ μεγαλύτερον φορτίον εὐθυνῶν παρὰ οἱαδήποτε ἄλλη ἐκ τῶν γενεῶν ποὺ ἔχουν ζήσει.

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ πιστεύουν ὅτι κανεὶς ἄνδρας καὶ καμμία γυναίκα δὲν ἠμπορεῖ νὰ πράξῃ τὸ παραμικρὸν ἀπέναντι εἰς τὸ τεράστιον βάρος τῶν δεινῶν τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως πολλὰ ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κινήματα τοῦ κόσμου, εἴτε εἰς τὸν τομέα τῆς σκέψεως, εἴτε εἰς τὸν τομέα τῆς δράσεως, ὑπῆρξαν ἡ ἀπόρροια τοῦ ἔργου ἑνὸς καὶ μόνον ἀνθρώπου. Ἕνας νεαρὸς μοναχὸς ἤρχισε τὴν Μεταρρύθμισιν, ἕνας νεαρὸς στρατηγὸς ἔφερε μίαν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν μέχρι τῶν ἀκραίων ὁρίων τῆς Ἀσίας, μία νέα ἐπανέδωσε εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ ἐδάφη της, ἕνας νέος Ἰταλὸς ἐξερευνητὴς ἀνεκάλυψε τὸν νέον κόσμον καὶ ἕνας νεαρώτατος Τόμας Τζέφφερσον διεκήρυξεν ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν γίνει ἴσοι.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μετεκίνησαν τὸν κόσμον — καὶ ὅλοι μας ἔχομεν τὴν δυνατότητα νὰ πράξωμεν τὸ αὐτό. Ὀλίγοι μόνον θὰ ἔχουν τὸ μεγαλεῖον ποὺ ἀπαιτεῖται διὰ νὰ μεταβάλλουν τὸν

ροῦν τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ ὁ καθείς μας δύναται νὰ ἐπιφέρη κάποιαν ἀλλαγὴν εἰς ἕνα· μικρὸν τομέα καὶ τὸ σύνολον τῶν πράξεών μας αὐτῶν θὰ συνθέσουν τὴν ἱστορίαν τῆς γενεᾶς μας. Διότι τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν πλάθουν αὐταὶ αἱ ἀναρίθμητοι μικραὶ πράξεις θάρρους καὶ πίστεως. Κάθε φορὰν ποὺ ἕνας ἄνθρωπος ὀρθώνεται δι᾽ ἕνα ἰδανικὸν ἢ κάνει κάτι διὰ νὰ βελτιώση τὴν μοῖραν τῶν ἄλλων ἢ βάλλει ἐναντίον τῆς ἀδικίας, προκαλεῖ ἀπὸ ἕνα· μικρὸν κυματισμὸν ἐλπίδος — καὶ καθὼς συναντῶνται ἀπὸ ἑκατομμύρια διαφορετικῶν πηγῶν βουλήσεως καὶ τόλμης, οἱ μικροὶ αὐτοὶ κυματισμοὶ σχηματίζουν ἕνα τρομακτικὸν ρεῦμα ποὺ ἠμπορεῖ νὰ καταλύση καὶ τὰ ἰσχυρότερα ὀχυρὰ τῆς καταπιέσεως καὶ τῆς ἀντιδράσεως.

Ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ διακινδυνεύουν τὴν δυσφορίαν τῶν δικῶν των, τὴν μομφὴν τῶν συναδέλφων των, τὴν ὀργὴν τῆς κοινωνίας των. Τὸ ἠθικὸν θάρρος εἶναι εἶδος σπανιώτερον ἀπὸ τὴν γενναιότητα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἢ ἀπὸ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν. Εἶναι ὅμως ἡ μία ζωτικὴ καὶ ἀπαραίτητος ἀρετὴ δι᾽ ὅσους ἐπιδιώκουν νὰ μεταβάλουν ἕνα· κόσμον, ὁ ὁποῖος ὑποκύπτει τόσον ὀδυνηρῶς εἰς τὴν ἀλλαγήν. Καὶ πιστεύω ὅτι εἰς τὴν γενεάν μας ὅσοι ἔχουν τὸ θάρρος νὰ προσέλθουν εἰς τὸν στίβον τοῦ ἠθικοῦ ἀγῶνος θὰ εὕρουν καὶ συντρόφους εἰς κάθε γωνίαν τοῦ πλανήτου μας.

Διὰ τοὺς περισσότερον τυχεροὺς ἐξ ἡμῶν ὑπάρχει πάντοτε ὁ πειρασμὸς νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν εὔκολον ὁδὸν τῆς ἀτομικῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτυχίας, ἡ ὁποία ἁπλώνεται τόσον εὐρεῖα ἐνώπιον ὅλων ἐκείνων ποὺ ἔχουν τὸ προσὸν τῆς μορφώσεως. Ἡ ὁδὸς ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι καὶ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔχει διδάξει ἡ Ἱστορία. Εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε ὄχι, ζῶμεν εἰς μίαν ἐποχὴν ἀβεβαιότητος καὶ κινδύνων. Ἡ ἐποχὴ ὅμως αὐτὴ διανοίγει, περισσότερον οἱασδήποτε ἄλλης, εὐρυτέρας προοπτικὰς διὰ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τέλει, ὅλοι μας θὰ κριθῶμεν καὶ μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν θὰ κρίνωμεν καὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς προσπαθείας τὴν ὁποίαν κατεβάλαμεν διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας διεθνοῦς κοινωνίας καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὰ ἰδεώδη καὶ οἱ στόχοι μας διέπλασαν τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

Τὸ μέλλον δὲν ἀνήκει εἰς ὅσους εἶναι ἱκανοποιημένοι μὲ τὴν σήμερον, οἱ ὁποῖοι παραμένουν ἀπαθεῖς ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων των καὶ τῶν κοινῶν των προβλημάτων, οἱ ὁποῖοι στέκονται δειλοὶ καὶ φοβισμένοι ἀπέναντι τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τῶν παλαιῶν σχεδίων. Ἀνήκει τὸ μέλλον εἰς ἐκείνους μᾶλλον, οἱ ὁποῖοι συνδέουν τὴν ἐνόρασιν, τὸν λόγον καὶ τὸ θάρρος εἰς μίαν ἀφοσίωσιν εἰς τὰ ἰδανικά.

Τὸ μέλλον μας δυνατὸν νὰ εὑρίσκεται πέραν τοῦ ὁράματος

αὐτοῦ, δὲν εὑρίσκεται ὅμως ἐκτὸς τοῦ ἐλέγχου μας. Ἡ πίστις μας εἶναι ὅτι οὔτε ἡ μοῖρα οὔτε τὰ ἀκατανίκητα ρεύματα τῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ ἡ ἐργασία τῶν χειρῶν μας θὰ διαπλάση τὸ μέλλον μας. Αὐτὸ προϋποθέτει κάποιαν ὑπερηφάνειαν, ἴσως καὶ οἴησιν. Καί, ἐν πάση περιπτώσει, εἶναι ὁ μόνος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἠμποροῦμε νὰ ζήσωμεν.

ROBERT F. KENNEDY

Μεταμοσχεύσεις ἀνθρώπινης καρδιᾶς

Ὑπὸ A. TUDOR EDMUNDS

Στὸ «**Theosophical Journal**» Μαΐου Ἰουνίου, ὄργανο τοῦ Ἀγγλικοῦ Τμήματος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, ἐδημοσιεύθη τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον τοῦ δόκτορος **Edmunds**, προέδρου τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Ὁμίλου τοῦ Θεοσοφικοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν.

Διαπιστοῦται σημαντικὴ σύγχυσις τῆς κοινῆς γνώμης ἀναφορικὰ στὶς μεταμοσχεύσεις καρδιᾶς, διότι, κυρίως, ἀνακύπτουν προβλήματα ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ὑφῆς.

Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἡ καρδιὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἕδρα τῶν συγκινήσεων καὶ δυνατῶν αἰσθημάτων καὶ στὸν καθένα ἔχει συμβῆ νὰ συνειδητοποιήση ὡρισμένα αἰσθήματα σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ σὲ στιγμὴ ἀγωνίας, καταπτώσεως, ἐξάρσεως ἢ χαρᾶς. Ὡστόσο,

τὰ αἰσθήματα αὐτὰ δὲν ἑδρεύουν στὴν καρδιά, ἀλλὰ εἶναι συνυφασμένα μὲ τὸ ἡλιακὸν πλέγμα, τὸ μεγάλο κέντρο τοῦ συμπαθητικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ποὺ γειτνιάζει ἁπλῶς, καὶ εἶναι συνδεδεμένο μὲ τὸ συναισθηματικὸ σῶμα. Ἐνῶ ὅμως ἡ δραστηριότης τῆς καρδιᾶς εἰσχωρεῖ σ᾽ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς μας καί, ὁπωσδήποτε, εἶναι ὄργανο μεγίστης σημασίας, τὸ ἡλιακὸν πλέγμα φαίνεται ἀκίνητο καὶ τελείως ἀσήμαντο ὅταν ἐξετάζεται ἀνατομικῶς. Προφανῶς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου προῆλθε ἡ πλάνη τοῦ συσχετισμοῦ τῆς καρδιᾶς μὲ τὶς συγκινήσεις.

Ἡ καρδιά, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μυϊκὴ ἀντλία καὶ ἡ λειτουργία της ἐντελῶς μηχανική. Ἂν καὶ εἶναι τὸ μέσον τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος στὸ σῶμα, δὲν σχετίζεται διόλου μὲ τὴν παραγωγὴ τοῦ αἵματος ἢ τῶν σημαντικῶν χημικῶν συστατικῶν του, ὅπως οἱ ὁρμόνες καὶ τὰ ἀντισώματα, οὔτε ρυθμίζει τὴν πίεσι τοῦ αἵματος ἢ τὴν πηκτικότητα στὶς περιπτώσεις τραυμάτων. Οὔτε καὶ εἶναι κατὰ κανένα τρόπο τὸ κέντρον τῆς προσωπικότητος. Ἑπομένως, δὲν φαίνεται νὰ ἀνακύπτουν ἠθικὰ ζητήματα. Ὑπάρχει φυσικὰ τὸ ζήτημα τοῦ προσωπικοῦ αἰσθήματος —τὸ ἂν ἀρέση ἢ ὄχι ἡ σκέψις πῶς ἔχει κανεὶς μέσα στὸ στῆθος του ξένη καρδιά, ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ θέλη νὰ χρησιμοποιῆ τὰ ἀποφόρια τῶν ἄλλων στὸ ντύσιμό του— ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ζήτημα διαθέσεως, ὄχι ἠθικῆς. Ἄλλως τε, ἐγὼ δὲν εἶμαι τὸ σῶμα μου, καὶ ἂν κάποιος ἄλλος θέλη νὰ μοῦ διαθέση τὴν καρδιά του, ποὺ ὁ ἴδιος δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ τὴν χρησιμοποιήση πιά, νομίζω ὅτι δὲν τίθεται ἠθικὸς λόγος νὰ μὴ δεχθῶ τὴν καλωσύνη του, μάλιστα ὅταν ἡ προσφερομένη καρδιὰ εἶναι σὲ καλύτερη κατάστασι ἀπὸ τὴν δική μου.

Ὅταν ὅμως, ἐξετάσωμε μερικὰ οὐσιώδη περιστατικὰ ποὺ μπορεῖ νὰ συμβοῦν σὲ ὅ λ ε ς τὶς περιπτώσεις χειρουργικῆς μεταφυτεύσεως καρδιᾶς ἀπὸ ἕνα πρόσωπο σὲ ἄλλο, θὰ δοῦμε ὅτι ἠθικὰ ζητήματα ὄντως ἀνακύπτουν.

Ἡ καρδιά, γιὰ νὰ λειτουργήση σὲ ἄλλο σῶμα, πρέπει νὰ εἶναι ζωντανὴ καὶ ὑγιής. Τοῦτο μπορεῖ νὰ συμβῆ μόνον ὅταν ληφθῆ ἀπὸ ὑγιὲς πρόσωπο, θῦμα δυστυχήματος, ὅπου ἡ μὲν καρδιὰ δὲν ἔπαθε τίποτε, τὰ δὲ τραύματα ἦσαν τέτοια ὥστε ν᾽ ἀποβοῦν μοιραῖα. Ἐπὶ πλέον, γιὰ νὰ παραμείνη ζωντανὴ καὶ ὑγιὴς ἡ καρδιά, πρέπει νὰ μεταφερθῆ ὅσο τὸ δυνατὸν ταχύτερα μετὰ τὸν θάνατο. Ἀνακύπτει, ἑπομένως, σημαντικὸ πρόβλημα καὶ εὐθύνη τῶν ἁρμοδίων, ἐφόσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἀκριβὴς στιγμὴ τοῦ θανάτου δύσκολα καθορίζεται, ὑπάρχουν δὲ πολλὲς περιπτώσεις προσώπων ποὺ ἐχαρακτηρίσθηκαν νεκροί, ἀλλὰ ἀναζωογονήθηκαν. Ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ ὑπάρχη διαθέσιμη μιὰ ὁμάδα εἴκοσι - τριάντα ἐμπείρων χειρουργῶν, ἰατρῶν, νοσοκόμων καὶ ἄλλων εἰδικῶν, ἕτοιμων νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἐπέμβασι, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ περιμένουν τὴν ἐπέλευσι τοῦ θανάτου προτοῦ ἀρχίσουν τὸ

ἔργον τους, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ ἀδημονία στὴν κρίσι τους ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ στιγμὴ τοῦ θανάτου.

Μετὰ τὴν πραγματοποίησι τῆς ἐπεμβάσεως, ἀνακύπτει ἄλλο πρόβλημα, σχετικὸ μὲ τὸ φαινόμενον τῆς σωματικῆς ἀνοσίας, δυνάμει τῆς ὁποίας ξένες οὐσίες, ὀργανισμοὶ ἢ ἀντικείμενα ἀποβάλλονται, γιὰ νὰ διατηρηθῇ ἀπαραβίαστη ἡ ἀτομικὴ μοναδικότης. Γιὰ τὴν πρόληψι ἀποβολῆς τῆς μεταφυτευμένης καρδιᾶς, πρέπει ἡ φυσικὴ ἀνοσία τοῦ σώματος νὰ καταστραφῇ. Τοῦτο ἐπιδιώκεται μὲ καταστρεπτικὲς ἀκτινοβολίες καὶ τοξικὰ φάρμακα, καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος τίθεται σὲ νέα ἐντελῶς κατάστασι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ μπορῇ νὰ ἀποβάλῃ οὔτε τὶς συνηθισμένες μολύνσεις, καὶ νὰ πρέπει νὰ ζῇ ἐφεξῆς σχεδὸν σὲ ἀποστειρωμένο περιβάλλον. Στὴν ὑπόλοιπη ζωή του θὰ πρέπει νὰ μένῃ ὑπὸ διαρκῆ ἰατρικὴ ἐπίβλεψι καὶ νὰ λαμβάνῃ τακτικὲς δόσεις τοξικῶν φαρμάκων.

Πρέπει, κατὰ συνέπειαν, νὰ ἐξετασθοῦν προσεκτικὰ τὰ ἀκόλουθα σημεῖα:

1. Ἡ ἐγχείρησις μεταφυτεύσεως θὰ ἦταν δικαιολογημένη μόνον ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ παρατείνῃ τὴν ζωὴ ἐπαρκῶς (καὶ ὄχι γιὰ λίγους μῆνες) καὶ κατὰ τρόπον ἐπωφελῆ καὶ ἀντάξιον.

2. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἐγχείρησις δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς πρῶτα νὰ καταστραφῇ ἡ φυσικὴ ἀνοσία τοῦ ἀσθενοῦς στὶς μολυσματικὲς νόσους.

3. Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς ἐπεμβάσεως εἶναι σημαντικὸ ὅσο καὶ τὸ νυστέρι τοῦ χειρουργοῦ καὶ ἀδύνατον νὰ χωρισθοῦν τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

4. Ἂν, λοιπόν, ὁ ἀσθενής, μετὰ τὴν ἐγχείρησι προσβληθῇ ἀπὸ μιὰ ἀσήμαντη μόλυνσι, ὅπως ἂν ἁρπάξῃ ἕνα κρυολόγημα ἢ ἕνα ἀγκάθι τοῦ τρυπήσῃ τὸ δάκτυλο, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι μοιραῖο καὶ ἡ ὅλη ἐπέμβασις θὰ εἶναι μάταιη.

Πρέπει νὰ διερωτηθοῦμε ἂν εἶναι δικαιολογημένο νὰ ἀκινητοποιοῦμε μιὰ ὁμάδα ἐμπείρων ἐπιστημόνων, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ βοηθήσουν ἄλλους ἀσθενεῖς, μόνον γιὰ νὰ παρατείνουν τὴν ζωὴ ἑνὸς μόνον ἀτόμου καὶ γιὰ λίγο, ὑπὸ ἐξαιρετικὰ τεχνητὲς καὶ περιωρισμένες συνθῆκες. Ἢ δὲν θὰ ἔπρεπε αἱ μεταφυτεύσεις καρδιᾶς ν᾽ ἀναβληθοῦν ἕως ὅτου μάθωμε πῶς νὰ προλαμβάνωμε τὴν ἀποβολὴ τῆς καρδιᾶς χωρὶς καταστροφὴ τῆς ἀνοσητικῆς δυνάμεως τοῦ ἀσθενοῦς.

Αὐτά, καὶ ἄλλα περίπλοκα θέματα τοῦ ὅλου προβλήματος πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν πλήρως, νὰ ζυγιασθοῦν τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα, προτοῦ προσεγγίσωμε ἱκανοποιητικὰ τὸν χειρουργικὸ θάλαμο.

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ - ΓΑΜΟΣ

Ὑπὸ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΚΑΜΠΑΣΗ
Ἐκτάκτου Καθηγητοῦ τῆς Χειρουργικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. - Διευθυντοῦ τῆς 3ης χειρουργικῆς Κλινικῆς τοῦ Δημ. Νοσοκομείου Ἀθηνῶν «Ἡ Ἐλπίς».

Ἡ ἀνησυχητικὴ μεταπολεμικὴ αὔξησις τῆς ἐγκληματικότητος καὶ δὴ τῶν νέων εἰς ὅλον τὸν κόσμον μᾶς κάνει νὰ διερωτώμεθα ποῦ ὀφείλεται καὶ ποῦ πῶμε; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν τὸ θέτομεν μόνον ἐμεῖς εἰς τοὺς ἑαυτούς μας, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αὗται αἱ κυβερνήσεις ὅλων τῶνκρατῶν, καθ' ὅσον παντοῦ παρατηρεῖ τις αὔξησιν τῆς ἐγκληματικότητος. Τὸ 1961 ἡ Σκώτλαντ Γυάρντ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λονδίνου παρετηρήθη αὔξησις τῆς ἐγκληματικότητος κατὰ 4,5% ἔναντι ἐκείνης, ἥτις εἶχε σημειωθῆ τὸ ἔτος 1960. Ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον ἐσημειώθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσαν 196.854 ἐγκληματικαὶ πράξεις. Ὑπογραμμίζεται δὲ περαιτέρω, ὅτι διαρκῶς καὶ περισσότερον ἡ ἀπειλὴ τοῦ ἀδικήματος καὶ τῶν βιαίων ἐνεργειῶν ἐπικρέμαται σὲ μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὅτι κυρίως ὑπεύθυνοι διὰ τὰς ἐγκληματικὰς ἐνεργείας, εἰς τὰς ὁποίας ὠθεῖται ἡ μεταπολεμικὴ νεολαία εἶναι αἱ γκαγκστερικαὶ ταινίαι καὶ τὰ μυθιστορήματα. Ἐν συνεχείᾳ ὁ σὲρ Τζόζεφ Σίμψον, ἀρχηγὸς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Λονδίνου, εἰς τὴν ἐτησίαν του ἀναφοράν, κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου: «Οἱ ὀργανωταὶ τῶν ληστειῶν ἀποτελοῦν μόνιμον ἀπειλὴν κατὰ τῆς κοινωνίας, ἥτις δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθῆ». Τὰ παντὸς εἴδους ἐγκλήματα ἔχουν αὐξηθῆ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπηρετούντων ἀστυνομικῶν ἐργάζονται ἑξήκοντα ὥρας τὴν ἑβδομάδα, ἐὰν λάβη τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι μόνον εἰς τὴν περιοχήν του κατὰ τὸ 1961 ἐκλάπησαν ἀντικείμενα ἀξίας 12.779.677 στερλινῶν. Διὰ τὴν καταπολέμησιν δὲ τοῦ κακοῦ ὁ σὲρ Τζόζεφ Σίμψον προτείνει, ὅπως ἀπαλλαγοῦν οἱ ἄνδρες του τῆς γραφικῆς ἐργασίας, ὥστε νὰ τοὺς δοθῆ ὁ χρόνος δι' ἀστυνομικὰς ἐρεύνας. Σήμερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς ἐγκληματικότητος πηγάζει ἀπὸ τὴν νεολαίαν, ἥτις ἔχει ἀφηνιάσει καὶ δίνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δὲν σκέπτεται τίποτα ἄλλο, παρὰ τὴν παρανομίαν, ἀπὸ τὰς ἁπλᾶς ἀστυνομικὰς παραβάσεις μέχρι τῆς χρήσεως ναρκωτικῶν, τοῦ μαύρου θανάτου δηλαδὴ τῆς νεολαίας. Τὸ 1966 ὁ

προϊστάμενος τῶν ὑπηρεσιῶν Ὑγείας τοῦ Λονδίνου δρ. Τζ. Σκώτ, ἐδήλωσεν, ὅτι ἕνα εἰς τὰ δέκα παιδιὰ εἶναι νόθον. Εἰς ἔκθεσιν δημοσιευθεῖσαν τὸ 1964 ἐν Ἀγγλίᾳ ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν καταδίκων ἀνῆλθεν κατὰ τὸ 1963 εἰς 978.078, ἤτοι 9,1% αὔξησις, ἐπὶ 896.828 σημειωθέντων τὸ ἔτος 1962. Αἱ μεγαλύτεραι αὐξήσεις ἐγκλημάτων τὸ 1963 ἦσαν διαρρήξεις (14%), βιαιότητες (11,9%), πλαστογραφίαι (10,5%), κλοπαὶ (8%). Ἐν τῇ ἐτησίᾳ του δὲ ἐκθέσει, ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἀστυνομίας σὲρ Ἔδουαρδ Ντροῦντ ἀναφέρει, ὅτι τὸ ἥμισυ τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων διεπράχθη ἀπὸ πρόσωπα ἡλικίας κάτω τοῦ 21ου ἔτους, τονίζοντας ἰδιαιτέρως, ὅτι οἱ Ἄγγλοι νέοι ρέπουν πρὸς τὰ ναρκωτικὰ καὶ τὸ ἔγκλημα.

Ὁ ὑπουργὸς δὲ τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας τὸ ἔτος 1964 εἰς λόγον του ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἀνέφερεν, ὅτι ἡ παιδικὴ ἐγκληματικότης εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔχει διπλασιασθῆ ἐν συγκρίσει μὲ τὸ ἔτος 1938 καὶ ὅτι οἱ οἰκογενειακοὶ δεσμοὶ παρουσιάζονται κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον πλέον χαλαροί, ἐτόνισε δέ, ὅτι «... ἐὰν δὲν ληφθοῦν ἐπείγοντα μέτρα πρὸς πρόληψιν τῆς ἐγκληματικότητος, ἡ κατάστασις θὰ ἐπιδεινωθῇ καὶ ἴσως τότε νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἀσφάλεια εἰς καμμίαν μεγαλόπολιν, παρὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ἀστυνομικῆς δυνάμεως».

Οἱ βρεταννοὶ κοινωνιολόγοι, οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸ ἐπίμαχον αὐτὸ ζήτημα, κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπάρχει ἕνας κυνισμὸς ἀνάμεσα εἰς τὴν νεολαίαν σήμερον καὶ μία ἔλλειψις ντροπῆς. Οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες νιώθουν, ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς μέσα εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὰ πάντα καὶ νὰ ἀπολαύσουν κάθε εὐχαρίστησιν καὶ ἡδονήν, ζῶντες ἐντόνως καὶ οὐδόλως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ἠθικοὺς φραγμοὺς καὶ ἰδανικά, ἰδίως δὲ ἐὰν τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἶναι ποταπὰ καὶ ἀνήθικα.

Μήπως εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Δημοκρατίαν δὲν παρατηροῦμεν καὶ ἐκεῖ μεταπολεμικὴν αὔξησιν τῆς ἐγκληματικότητος; Πόσοι μυστηριώδεις στραγγαλισμοὶ κοριτσιῶν δὲν ἔγιναν εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὥστε ἡ ἀστυνομία νὰ ἔλθῃ εἰς ἀντιδικίαν μὲ τοὺς ψυχιάτρους.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἔφ Μπὶ Ἄϊ (F.B.I.) κ. Ἔντγκαρ Χοῦβερ εἰς ἔκθεσίν του, δημοσιευθεῖσαν τὸ ἔτος 1964, ὑπογραμμίζει, ὅτι ἡ ἐγκληματικότης εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἔχει αὐξηθῆ κατὰ 18% τὸ πρῶτον τρίμηνον τοῦ 1964. Ἀναλυτικῶς δὲ ὡς ἑξῆς:

Οἱ φόνοι ηὐξήθησαν κατὰ 17%, αἱ ἐπιθέσεις καὶ οἱ τραυματισμοὶ κατὰ 14%, αἱ βιαιοπραγίαι κατὰ 22%, αἱ καταχρήσεις κεφαλαίων καὶ αἱ ἀπάται κατὰ 21%, καὶ τέλος αἱ διαρρήξεις κατὰ 18%.

Τὸ πλέον ἐνδιαφέρον στοιχεῖον, ὅπερ παρατηρεῖ τις εἶναι, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν, αἵτινες συμμετέχουν εἰς τὸ ἔγκλημα ἔχει αὐξηθῆ εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ προκαλῇ γενικὴν ἀνησυχίαν. Δὲν πρόκειται διὰ συνήθη ἀδικήματα τοῦ ἀσθενοῦς λεγομένου φύλου — πορνεί-

αν, μικροκλοπὰς εἰς καταστήματα κ.λ.π. — ἀλλὰ διὰ διαρρήξεις, πλαστογραφίας, παραχαράξεις, ἀκόμη δὲ διὰ ληστείας Τραπεζῶν καὶ φόνους. Ὁ ὑπόκοσμος ἔχει μεταπολεμικῶς πολλὰς γυναῖκας, αἵτινες συμμετέχουν εἰς τὸ ὠργανωμένον ἔγκλημα. Μία ἔρευνα τὸ ἔτος 1964 ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ἔχει 30.000 χαρτοκλεπτρίας καὶ 5.000 γυναῖκας, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰ τυχερὰ παιχνίδια. Οἱ Ἀμερικανοὶ κοινωνιολόγοι ὑποστηρίζουν, ὅτι πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν τὰ αἴτια εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αἱ γυναῖκες θέλουν μὲ κάθε τρόπον νὰ ζήσουν τὴν ζωήν των καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔσοδα τῶν γονέων ἢ τοῦ συζύγου δὲν ἐπαρκοῦν, ἀναλαμβάνουν αὐταὶ δρᾶσιν. Ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ὅτι αἱ πόλεις ἔχουν κατακλυσθῆ ἀπὸ ἄτομα —ἄνδρας καὶ γυναῖκας— ἅτινα ἐγκαταλείπουν τὴν ὕπαιθρον, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς πόλεις. Ἀπὸ πάσης δὲ ἀπόψεως ἡ ἀστυφιλία αὕτη εἶναι βλαβερὰ καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, κυρίως δὲ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως, ἐπειδὴ ἐρημώνεται ἡ ὕπαιθρος.

Ἡ ὁμαδικὴ δολοφονία, τὴν ὁποίαν διέπραξεν ὁ πεζοναύτης Τσάρλς Οὐΐτμαν, ἡλικίας 24 ἐτῶν, τὸ ἔτος 1966, δολοφονήσας εἰς τὰς οἰκίας των τὴν μητέρα του καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ 13 ἄτομα, πυροβολῶν μετὰ θανασίμου ἀκριβείας τοὺς περαστικοὺς διαβάτας ἀπὸ τὸν 26ον ὄροφον τοῦ πύργου τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Τέξας, τῆς πόλεως, ἡ ὁποία βαρύνεται μὲ τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημα τοῦ αἰῶνος, τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου Κέννεντυ, ἠνάγκασαν τὸν Πρόεδρον Τζόνσον, ὅστις κατὰ κακὴν σύμπτωσιν κατάγεται ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν τοῦ ἐγκλήματος, νὰ δηλώσῃ ὅτι θὰ ληφθοῦν νομοθετικὰ μέτρα διὰ τὴν ριζικὴν πάταξιν τοῦ ἐγκλήματος.

Μεταξὺ τῶν νέων τῆς Γερμανίας ἡ ἐγκληματικότης ἔχει αὐξηθῆ μὲ γοργότερον ρυθμὸν ἀπὸ τοῦ 1954 καὶ ἐντεῦθεν, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ χώρα παρουσίασε πλήρη ἀπασχόλησιν καὶ σημαντικὴν οἰκονομικὴν ἄνοδον.

Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲ παρατηρεῖται ὅτι παρὰ τὴν μείωσιν τῶν κλοπῶν ἀντικειμένων κοινῆς ὠφελείας, ηὐξήθησαν ἀντιθέτως αἱ ληστεῖαι ἀσημάντων ἀντικειμένων, διὰ τὰς ὁποίας ἡ μόνη ἐξήγησις, ἥτις χωρεῖ, εἶναι ἡ περιφρόνησις τῶν κοινωνικῶν νόμων. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς ἐγκληματικότητος ἐπιπολάζει κυρίως μεταξὺ νέων εὐπόρων οἰκογενειῶν.

Ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνησις δὲν ἔχει ἀνακοινώσει τὴν στατιστικὴν τοῦ ἐγκλήματος εἰς τὴν Ρωσίαν, διὰ λόγους σεμνοτυφίας, ἴσως καὶ διὰ νὰ μὴ δώσῃ τροφὴν εἰς τὴν ἀντισοβιετικὴν προπαγάνδαν. Πρὸ ἐτῶν, ὅμως, ἐδιάβασα εἰς ἡμερησίαν ἐφημερίδα, ὅτι: «αἱ ρωσικαὶ ἐφημερίδες δημοσιεύουν τακτικὰ περιπτώσεις ἐγκληματικῶν πράξεων ἀπιθάνου σκληρότητος ἐκ μέρους τῶν νεαρῶν «Χούλιγκαν». Γεγονός, ὅπερ σημαίνει ὅτι τὸ φαινόμενον αὐτὸ ἔχει προσλάβει εἰς τὴν Ρωσίαν τὰς διαστάσεις μιᾶς κοινωνικῆς πληγῆς. Φόνοι ἀστυνομικῶν, βιασμοί, συμπλοκαὶ ὡπλισμένων συμμοριῶν, ἀκόμη καὶ μπροστὰ στὸ Μαυσω-

λεῖον τοῦ Λένιν, ὅπερ ὑποτίθεται ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμπνέῃ σεβασμὸν στὴ νέα τουλάχιστον γενεὰ τῶν Ρώσων, κατέστησαν καθημερινὸν φαινόμενον στὴν Μόσχα. Σημειωτέον, ὅτι στὴν Ρωσία, ὅπου εἶναι ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ κανεὶς ὅπλα, οἱ νεαροὶ ἐγκληματίαι φροντίζουν νὰ τὰ κατασκευάζουν μόνοι τους».

Τὸ 1964 δὲ ἐδιάβασα τὸ ἑξῆς εἰς δημοσιευομένην εἴδησιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σοβιετικαὶ Μέθοδοι Προλήψεως Ἐγκλημάτων», ὅτι ἡ κυβερνητικὴ ἐφημερὶς «Ἰσβέστια» ἔγραφεν, ὅτι: «διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν σοβιετικὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸν νέον Ποινικὸν Κώδικα, τὰ ρωσικὰ δικαστήρια θὰ πρέπει νὰ ἀναζητοῦν καὶ τὰ αἴτια τοῦ ἐγκλήματος ἀντὶ νὰ τιμωροῦν μόνον τὸν ἔνοχον». Καὶ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Τάξεως Β. Τικούνωφ ἐδήλωσεν, ὅτι «τὰ δικαστήρια ἐφεξῆς θὰ πρέπει νὰ μελετοῦν καὶ τρόπους προλήψεως τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐγκλημάτων». Εἶπε δέ, ἐπίσης, ὅτι, «τὰ ἐγκλήματα δὲν συμβαίνουν πάντοτε ἐκ κακῆς προθέσεως. Συχνὰ ὁ πειρασμὸς καὶ αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ ἠμποροῦν νὰ ἐπηρεάσουν ἕνα ἄτομον».

Τέλος παρ' ἡμῖν εἰς ἄρθρον δημοσιευθὲν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1966 ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀκρόπολις» ἐδιάβασα, ὅτι κατὰ τὸ 1965 παρετηρήθη τόσον εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Διευθύνσεως Ἀστυνομίας Πόλεων, ὅσον καὶ τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως Χωροφυλακῆς Πρωτευούσης, μείωσις εἰς σημαντικὸν ποσοστὸν τῆς ἐγκληματικότητος. Καὶ δὴ ἡ ἐγκληματικότης ἐμειώθη εἰς 19,3% ἔναντι τῆς παρατηρηθείσης 22,3% κατὰ τὸ 1964. Ἐνῶ εἰς τὴν ἐπίσημον ἐγκληματολογικὴν στατιστικὴν τοῦ 1965, ἐκδοθεῖσαν τὸ παρελθὸν ἔτος (1967) ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Κατὰ τὸ ἔτος 1965 ὁ ἀριθμὸς τῶν τελεσιδίκως καταδικασθέντων ἐπὶ κακουργήματι ἢ πλημμελήματι ἀνῆλθεν εἰς 73.059 (ἐπὶ πληθυσμοῦ 7.515.734), ἐξ ὧν 64.286, ἤτοι ποσοστὸν 88,0%, ἄνδρες καὶ 8.773, ἤτοι ποσοστὸν 12,0%, γυναῖκες. Οὕτω παρατηρεῖται αὔξησις κατὰ 3,0% ἐν σχέσει μὲ τοὺς καταδικασθέντας τοῦ ἔτους 1964 (ἐπὶ πληθυσμοῦ 7.475.816), τοῦ ἔτους κατὰ τὸ ὁποῖον εἴχομεν τὴν πλέον ἔκδηλον μείωσιν τῶν ἐγκλημάτων μεταξὺ 1961—65. Ἐν συγκρίσει, ὅμως, μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐτῶν 1961—1963 βλέπομεν ὅτι ἔχομεν ἐλάττωσιν. Ἤτοι:

Ἔτος	Σύνολον	Ἄνδρες	Γυναῖκες	Ὑπολογιζόμενος πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀπὸ ἡλικίας 7 ἐτῶν καὶ ἄνω
1961	79.955	69.929	10.026	7.393.061
1962	83.084	72.432	10.652	7.411.058
1963	83.776	73.024	10.752	7.441.332
1964	70.936	62.417	8.519	7.475.816
1965	73.059	64.286	8.773	7.515.734

Νομίζομεν, ὅτι τὸ πρόβλημα δὲν ἐμφανίζει τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν ἔντασιν τὴν ὁποίαν παρουσιάζει εἰς τὰς ἄλλας χώρας, εἶναι ὅμως ἀρκούντως σοβαρόν, ὥστε νὰ ληφθοῦν τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς ὑπαρχούσης ἤδη ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων. Τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον διεθνῶς τονίζεται καὶ εἰς συνέδρια καὶ εἰς ἄρθρα, ὅτι ἡ ἐγκληματικότης τῶν νέων ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀνησυχητικὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, ὅτι ὁ νεαρὸς ἐγκληματίας σπανίως δρᾶ μόνος καὶ συνήθως δὲν ἐπιδίδεται, ὡς ὁ ἐνῆλιξ κακοποιὸς εἰς ἕνα εἶδος ἐγκλήματος —κλοπὴ ἢ ληστεία ἢ ἀπαγωγὴ κλπ. —ἀλλὰ εἰς ὅλα, ἀνάλογα μὲ τὰς περιστάσεις, φθάνοντας πολλὲς φορὲς καὶ μέχρι φόνου ἀκόμη.

Τρεῖς εἶναι αἱ βασικαὶ αἰτίαι τῆς ἐγκληματικότητος: τὸ σέξ, τὸ ἀλκοὸλ καὶ τὰ ναρκωτικά. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἀναταραχαὶ δημιουργοῦν νεαροὺς ἐγκληματίας. Εἰδικευμένοι Βρεταννοὶ ἐπιστήμονες, ἀναλύοντες τὰς στατιστικὰς τῆς ἐγκληματικότητος ἀπὸ τὸ ἔτος 1946 ἕως τὸ ἔτος 1957, κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι πολὺ μεγαλύτερον μεταξὺ τῶν νέων, οἵτινες ἔζησαν τὸ 4ον καὶ 5ον ἔτος τῆς ἡλικίας των εἴς τινα περίοδον τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου. Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἐνισχύει παλαιὰν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ἡλικία αὕτη εἶναι ἡ κρισιμωτέρα εἰς τὴν ἐπίδρασιν κοινωνικῶν παραγόντων ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ παιδιοῦ.

Ἤδη, τίθεται τὸ ζήτημα, τὸ ἀφορῶν τὴν ἠθικοποιητικὴν ἐπίδρασιν τοῦ γάμου, δηλαδὴ ποῖον ρόλον παίζει ὁ γάμος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐγκληματικότητα, ἐὰν δηλαδὴ χρησιμεύῃ ὡς ἠθικὸς χαλινός, καὶ ἐὰν στατιστικῶς οἱ εἰς κοινωνίαν γάμου ἐρχόμενοι ἐγκληματίαι εἶναι κατ' ἀριθμὸν ὀλιγώτεροι καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐγκληματικὰς ἐνεργείας αὐτῶν ὄχι τόσον σκληροὶ καὶ ἀπάνθρωποι, ὅσον οἱ ἄγαμοι ἐγκληματίαι.

★

Ὡς γνωστόν, ὁ γάμος ἀποσκοπεῖ ἐν τελικῇ ἀναλύσει τὴν συγκρότησιν οἰκογενειακῆς ἑστίας. Ἀλλ' ἡ συγκρότησις αὕτη ἥτις, δύναταί τις εἰπεῖν, ἀποτελεῖ καὶ τὸ βάθρον τῆς Κοινωνίας, ἐπιβάλλει καθήκοντα ἀπαράβατα, τὰ ὁποῖα, ὅμως, δυστυχῶς παραβιάζονται ἐνίοτε ἀκόμη καὶ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ ὡραίου φύλου, παρασυρομένων λόγῳ τῆς περισσότερον συναισθηματικῆς παρὰ νοητικῆς φύσεώς των εἰς ἀνατροπὰς οἰκιακῶν ἑστιῶν καὶ βωμῶν. Ὁ γάμος λοιπὸν ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον τῆς τάξεως καὶ ὀργανώσεως τῆς ζωῆς ὡς καὶ τῶν τακτικῶν σεξουαλικῶν σχέσεων διὰ τοὺς ἄνδρας, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὸ καθῆκον νὰ μεριμνοῦν καὶ νὰ προστατεύουν τὰ τοῦ οἴκου των. Ταῦτα, ὅμως, συνεπάγονται φοβερὰς δυσκολίας. Ὁ Γάλλος φιλόσοφος Ρουσσώ, κατεδίκασε τὸν καθημερινῶς προοδεύοντα ὑλικὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς του καὶ προβλέπων τὰ εἰς αὐτὸν μοιραίως παρομαρτοῦντα δεινά, ἀναφωνεῖ: «Ἐπιστρέψατε εἰς τὴν φύσιν»!

Ὀρθὴ καὶ εὔλογος παραίνεσις καὶ συμβουλή, καθ' ὅσον ἡ ὑλικὴ καὶ ὑλιστικὴ κοινωνικὴ ἐξέλιξις ἐγένετο ἀφορμή, ὅπως μέγα μέρος τῶν γυναικῶν ὀφείλει κατὰ πρῶτον λόγον νὰ φροντίζῃ περὶ τοῦ βιοπορισμοῦ των καὶ δεύτερον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πρὸς τὸν γάμον συνδεομένων καθηκόντων των. Ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ὑψηλὰς τάξεις προσώπων καὶ ἡ ἐν τῷ γάμῳ κατάστασις αὐτῶν οὐδὲν διαδραματίζουν πρόσωπον κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἐν γένει ἐγκληματολογικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ Γερμανοῦ ποινικολόγου Παύλου Πόλλιτς, παλαιοῦ διευθυντοῦ τῶν φυλακῶν τοῦ Ντύσσελντορφ, ἐκ τοῦ συνόλου γυναικείου πληθυσμοῦ 21.000.000 περίπου 10.000.000 ἔζων ἐν τῷ γάμῳ. Ὁ ὑπόλοιπος δὲ ἀριθμὸς συνίστατο εἴτε ἐκ χηρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέζων ἐκ τῆς ἰδικῆς των ἐργασίας, εἴτε ἐκ τῶν γυναικῶν ἀγάμων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν λόγῳ ἐπαγγελματιῶν γυναικῶν ἀνήρχετο ἐν ἔτει 1895 εἰς 5.000.000 ἀτόμων, ἅτινα ἔζων ἐν μέρει ὡς ὑπηρέτριαι, ἐν μέρει δὲ ὡς ὑπάλληλοι ἢ ἐξ ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν μέσῳ τοῦ ἀμειλίκτου ἀγῶνος τῆς ζωῆς δὲν καθίσταται καὶ τόσον πλεονεκτικὴ διὰ τοῦ γάμου. Ὁπωσδήποτε οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων ἀποδίδουν εἰς τὸν γάμον εὐμενεστάτην ἀντιεγκληματικὴν ἐπίδρασιν. Ἰδίως ὁ Prinzig, πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου συντάσσεται καὶ ὁ Aschaffenburg, ὑποστηρίζει τὴν ἄποψιν ταύτην, ἥτις ἄλλωστε εἶναι κοινῶς ἀποδεκτή. Ἐν τῇ πράξει εὑρίσκομεν πολλὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ εὐεργέτημα ἀποδεικνύεται, σαφέστατα ἐπὶ ἀτόμων ἐχόντων ἐγκληματικὰς τάσεις, ἐπὶ μεθύσων καὶ ἀλητῶν. Παρ' αὐτοῖς παρατηρεῖται μάλιστα καὶ μετάπτωσις εἰς τὴν ἐγκληματικότητα συμπίπτουσα μὲ τὴν ἀπώλειαν τῆς συζύγου των. Ἀλλ' ἐπειδὴ «φίλος μὲν Πλάτων, φιλτέρα δὲ ἡ ἀλήθεια», δέον νὰ παρατηρήσωμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι πρὸς τὰς εὐχαρίστους αὐτὰς περιπτώσεις ἀντιτίθενται καταστάσεις, ἀποκαλύπτουσαι εἰς τὰ ὄμματα τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ὀδύνην ἀτόμων συνδεομένων διὰ τῶν ἱερῶν τοῦ γάμου δεσμῶν. Παρελαύνουν, δηλαδή, εἰς τὴν ταινίαν τοῦ κινηματογράφου τῆς πραγματικότητος διαζύγια, ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, ἐγκατάλειψις τῆς συζύγου παρὰ τοῦ συζύγου ἢ καὶ τἀνάπαλιν, μοιχεία τοῦ ἀνδρὸς μετά τινος ἑταίρας, τῆς ὁποίας γίνεται ἐνίοτε καὶ μαστροπός, μοιχεία ἀμφοτέρων τῶν συζύγων, πορνεία καὶ διάρρηξις τῶν ἐγγάμων σχέσεων λόγῳ τοῦ χρονίου ἀλκοολισμοῦ τοῦ συζύγου. Λαμβάνων τις ὑπ' ὄψιν, λέγει ὁ Πόλλιτς, τὰς περιπτώσεις ταύτας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσιοδοξῇ ὡς πρὸς τὴν ἐγκληματικότητα ἐν σχέσει πρὸς τὸν γάμον, ὅσον ὁ ἠθικολόγος στατιστικός, ὅστις διαβλέπει ἐν τῷ θεσμῷ τοῦ γάμου, αὐτοῦ καθ' ἑαυτόν, καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς του γνώμονα τῆς ἠθικῆς λαοῦ τινος εὐρωστίας.

Κατὰ τὴν σχετικὴν ἔρευναν δύναται κανεὶς ν' ἀκολουθήση δύο

ὁδούς, ἐκκινῶν ἀπὸ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἀριθμῶν τῆς ἐγκληματικότητος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐγγάμους, ἀγάμους, χήρους καὶ διαζευχθέντας. Ὁ Prinzig ἀπέδειξεν, ὅτι ἐξαιρέσει τῆς ἡλικίας 18 ἕως 25 ἐτῶν, (κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ γάμοι συνάπτονται ἐνίοτε βεβιασμένως ὑπὸ τὴν πίεσιν ὑφισταμένης ἐγκυμοσύνης), οἱ σύζυγοι ἀποφεύγουν τὸ ἔγκλημα. Αἱ ἐγκληματικαὶ μάλιστα ῥοπαὶ αὐτῶν καταστέλλονται κατ' αὔξουσαν εὐτυχῶς πρόοδον μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Αἱ δύο ἄλλαι κατηγορίαι εὑρίσκονται, ὡς πρὸς τὴν ἐγκληματικότητα, εἰς κατάστασιν πολὺ χειροτέραν τῆς τῶν ἐγγάμων, ἰδίως δὲ τῶν χήρων καὶ διεζευγμένων, ἡ ἐγκληματικότης τῶν ὁποίων εἶναι σχεδὸν διπλασία τῆς τῶν ἐγγάμων. Περιέργως, ἀντίθετον ὅλως ὄψιν παρουσιάζει ἡ ἐγκληματικότης τῆς ἐγγάμου γυναικός. Ἡ κατάστασις τῆς τοιαύτης γυναικὸς ὡς πρὸς τὸ ἔγκλημα εἶναι χειροτέρα ἐκείνης τῆς ἀγάμου.

Ἡ δευτέρα ὁδὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς αὐξήσεως μὴ τιμωρηθέντων κατὰ τὴν πορείαν τῆς ζωῆς καὶ τῶν τρ ῶν ὁμάδων. Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων πληροφορούμεθα κατὰ πόσον ὁ γάμος εἶναι ἱκανός, νὰ προστατεύσῃ τὰς μὴ ἀρκούντως ἠθικῶς ἑδραιωμένας φύσεις κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Ἐν προκειμένῳ, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ κύκλος τῶν ἀγάμων ἐμπεριέχει μεγάλον ἀριθμὸν στοιχείων, τὰ ὁποῖα, συνεπείᾳ σωματικῶν ἢ ψυχικῶν παθήσεων εἶναι ἀκατάλληλα τόσον διὰ τὸν γάμον, ὅσον καὶ διὰ μίαν ὠργανωμένην κοινωνικὴν ζωὴν ἢ τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ συνάψουν γάμον λόγῳ πρωΐμου καὶ συχνῆς ἐγκληματικότητος. Ὅσον ἡ κατηγορία τῶν ἀγάμων εἶναι ἐκ τῶν προτέρων βεβαρημένη καὶ ὑπερπλήρης ἐγκληματικῶν στοιχείων, τόσον εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν ν' ἀναμένωμεν σχετικῶς μεγαλυτέρους ἀριθμοὺς ἐγκληματικότητος παρὰ εἰς τὴν τῶν ἐγγάμων. Ὅθεν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ διερεύνησις τῶν λόγων τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐγκλήματος εἰς τὰς διαφόρους κατηγορίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγάμων καὶ ἀγάμων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κυμαίνεται εἰς τὰς διαφόρους ἡλικίας, δεδομένου ὅτι, προϊούσης τῆς ἡλικίας ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγάμων αὐξάνεται ἀναλογικῶς.

Μία στατιστικὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ ἤδη μνημονευθέντος ποινικολόγου Πόλλιτς δεικνύει, ὅτι ἐξ 23.879 καταδικασθέντων ἀγάμων καὶ 72.893 ἐγγάμων δὲν ἐπανετιμωρήθησαν 8.060 ἄγαμοι καὶ 32.935 ἔγγαμοι. Ὅθεν ἡ σχέσις τῶν μὴ ἐπανατιμωρηθέντων ἀνέρχεται εἰς μὲν τοὺς ἀγάμους εἰς 19%, εἰς δὲ τοὺς ἐγγάμους, ἀντὶ ν' ἀνέρχεται συμφώνως πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν σχέσιν εἰς 82%, ἀνέρχεται εἰς 77%. Ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν λόγῳ στατιστικῆς ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ἠθικοποιητικήν τινα ἐπίδρασιν τοῦ γάμου.

Ἤδη προβάλλεται καὶ ἄλλο λίαν ἐνδιαφέρον ζήτημα, δηλαδὴ τὰ ἐκ μέρους τῶν ἀγάμων καὶ τῶν ἐγγάμων ἀδικήματα κατὰ τῆς ἠθικῆς. Τὸ ζήτημα, ἐὰν ἡ ἐπίδρασις τοῦ γάμου καταφαίνεται εἴς τινα τάξιν ὡς καθυπόταξις τῆς γενετησίου ὁρμῆς, ἔχει ἰδιάζουσαν ψυχολογικὴν σημασίαν. Ὁ Πόλλιτς ἀναφέρει καὶ ἄλλην στατιστικὴν σχετικὴν πρὸς

τοὺς κατὰ τὸ ἄρθρον 176 τοῦ γερμανικοῦ ποινικοῦ νόμου τιμωρηθέντας λόγῳ προσβολῆς ἐναντίον τῆς ἠθικῆς. Τὴν παραθέτομεν ὡς λίαν διδακτικὴν διὰ τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ τοῦ ἄρθρου μας:

Ἡλικία		Ἄγαμοι	Ἔγγαμοι
30—40	ἐτῶν	409	602
40—50	»	216	424

Καταπληκτικοὶ εἶναι οἱ ἀριθμοὶ τῆς παρὰ φύσιν ἀσελγείας τῶν ἀγάμων:

Ἡλικία		Ἄγαμοι	Ἔγγαμοι
30—40	ἐτῶν	55	26
40—50	»	34	28

Ὡσαύτως οἱ ἀριθμοὶ τοῦ ἀδικήματος τῆς κτηνώδους συμπεριφορᾶς εἶναι ὡς πρὸς τοὺς ἀγάμους συχνότεροι παρὰ ὡς πρὸς τοὺς ἐγγάμους, ἐνῷ ἀντιστρόφως ἡ ἔγγαμος γυνὴ συμμετέχει κατὰ πολὺ μείζονα μοῖραν εἰς τοῦτο. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὴν κλοπήν, ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἔγγαμος γυνὴ συμμετέχει ὀλιγώτερον εἰς τὴν κλοπὴν παρὰ ἡ ἄγαμος. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐξ ὑποτροπῆς κλοπήν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπανατιμωρηθέντων ἀγάμων εἶναι κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ Πόλλιτς ἀπολύτως μεγαλύτερος τοῦ τῶν ἐγγάμων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀγάμων εὑρίσκεται σημαντικὸς ἀριθμὸς περιπτώσεων καταδεικνύων τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ ἀχαλίνωτον ἐγκληματικότητα.

Γενικὸν συμπέρασμα ὅθεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι ὁ γάμος περιορίζει μὲν ἐν μέρει τὴν ἐγκληματικότητα, ἀλλὰ ὄχι τόσον, ὅσον πιστεύουν καὶ φαντάζονται μερικοὶ θεωρητικοὶ ἠθικολόγοι μακρὰν τῆς πραγματικότητος. Οὐδεὶς θεσμὸς δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως ἠθικοποιητικὸς καὶ ἐποικοδομητικός, ἐὰν δὲν διδάσκεται λεπτομερῶς καὶ διεξοδικῶς ὁ σκοπὸς καὶ ἡ σημασία αὐτοῦ εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἐὰν δὲν ἐνισχύῃ τὴν προσπάθειαν τῶν λειτουργῶν τῆς Παιδείας πρὸς διαπαιδαγώγησιν καὶ ἠθικοποίησιν ἡ Ἐκκλησία.

Πρὸς τούτοις δέον νὰ παρατηρήσωμεν ὡς πρὸς τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου καὶ τῶν εἰς αὐτὸν παρομαρτουσῶν πολυποικίλων καταστάσεων καὶ τὰ ἑξῆς: Οἱ σύζυγοι, ἅμα ὡς διαρρεύσῃ ὁ ὡς ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς παρερχόμενος μὴν τοῦ μέλιτος, ἐπανακτῶντες τὴν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ μικροῦ, ἀλλὰ παντοδυνάμου θεοῦ τοῦ ἔρωτος θυσιασθεῖσαν εὐθυκρισίαν των, ἀνακαλύπτουν ἀμοιβαίως τὰς ἰδιοτροπίας, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀδυναμίας των, ἀλλὰ παρὰ τὴν δυσάρεστον ἀποκάλυψιν ταύτην συνδέονται μὲ ἀγάπην, ἡ ὁποία ὡς πρὸς τὸ βάθος καὶ τὴν ἔντασιν, δύναται νὰ παραβληθῇ μόνον πρὸς τὴν στοργὴν τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν. Ἐν προκειμένῳ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συγκρατεῖ καὶ διατηρεῖ τοὺς γάμους, δὲν εἶναι τόσον ἡ ψυχικὴ

ἁρμονία τῶν συζύγων, ὅσον ἡ προσκόλλησις, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν γενετήσιον καὶ οἰκονομικὴν σύνδεσιν. Ἡ τοιαύτη δὲ σύνδεσις, ἡ ἐμφανίζουσα τοὺς συζύγους «ὡς σάρκα μίαν» εἶναι ἐκείνη ἥτις ἐπαναφέρει τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γυναῖκα καὶ ἐν περιπτώσει σφοδροῦ ἐρωτικοῦ πάθους πρὸς ἄλλο πρόσωπον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ παλαιοῦ συζυγικοῦ βίου. Ὁ Βοὺντ καλεῖ τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου «πρόβλημα». Πράγματι εἰς τὸν γάμον ὑπάρχει κάποια δύναμις πλήρης μυστηρίου, τὴν ὁποίαν ἀδυνατοῦμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν, ἀλλὰ ἡ ὁποία εἰς τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐδημιούργησε καὶ συγκρατεῖ αὐτὴν παρ' ὅλας τὰς γαμηλίους παρεκτροπὰς καὶ τὰς ἀντιδράσεις.

Ἂς ἀναφέρωμεν, τώρα, ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἐκκλήσεως πρὸς συγκρότησιν νέας σεξουαλικῆς ἠθικῆς: Τὸ περιβόητον μυθιστόρημα τοῦ Σλέγκελ «Ἡ Λουσίνδη» περιγράφει ποιητικῶς καὶ ἑρμηνεύει φιλοσοφικῶς τὰς μετὰ τῆς περιφήμου Δωροθέας Φάιτ ἐρωτικὰς σχέσεις του. Αἱ σκέψεις δὲ τοῦ βιαίου καὶ φιληδόνου φιλοσοφου τούτου ἀνεπτύχθησαν σαφέστερον εἰς μίαν κατήχησιν ἀπευθυνομένην πρὸς ἀνωτέρας γυναῖκας. Εἰς τὰς ἐν τῇ κατηχήσει ταύτῃ διαλαμβανομένας δέκα ἐντολάς, αἵτινες προεκάλεσαν μεγάλην ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν εἰς τὴν ἐποχήν των, ἀνακαλύπτομεν τὸν πυρῆνα τῶν ἰδεῶν, ποὺ ἐκπροσωποῦν, ὡς θεμελιώδη σκέψιν, αἱ τάσεις πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς σεξουαλικῆς ἠθικῆς. Ἐν κατακλεῖδι δίδεται εἰς τὰς γυναῖκας ἡ ἑξῆς συμβουλή: «Ἄφησε τὸν ἑαυτόν σου νὰ ἑλκυσθῇ καὶ νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὴν μόρφωσιν, τὴν σοφίαν, τὴν τέχνην καὶ τ' ἀξιώματα τοῦ ἀνδρός». Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς συγχρόνου ἐλευθέρας ἠθικῆς καὶ τοῦ ἐλευθέρου γάμου ἀναφέρονται πρὸ παντὸς εἰς τὸν Νίτσε: «Δὲν πρέπει, λέγει ὁ φιλόσοφος οὗτος, εἰς τὸν περίφημον «Ζαρατούστρα» του, μόνον νὰ διαιωνίζεσαι, ἀλλὰ νὰ διαιωνίζεσαι πρὸς τὰ ἄνω». «Εἶσαι νέος, ποθεῖς τέκνον, ἀλλ' ἐρωτῶ: Εἶσαι ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ ποθῇς τέκνον;» «Γάμον καλῶ τὴν θέλησιν τῶν δύο, ὅπως πλάσουν ἕνα ὂν ἀνώτερον ἐκείνων, οἵτινες τὸ ἔπλασαν». Βεβαίως τὸ πρόβλημα τοῦ ψυχοφυσιολογικοῦ ἐξευγενισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς εἶναι εὐκταῖον. Ἀλλὰ κατὰ βάθος αἱ συμβουλαὶ αὗται τοῦ Γερμανοῦ στοχαστοῦ εἶναι φράσεις, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν νέαν ὁδὸν διαχαράσσουν. Ἀναφέρομεν σχετικῶς ἕνα λογοτεχνικὸν ἔργον, τὸ μυθιστόρημα τοῦ Γκρὰντ Ἄλλεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ δρῶσα Γυνή», τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν μεγάλην αἴσθησιν. Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο πραγματεύεται τὸ ζήτημα τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος μετὰ μεγάλης λογοτεχνικῆς δεξιότητος. Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο δεικνύει ἐπίσης τὰς δυσκολίας τοῦ ἐλευθέρου γάμου, τοὐλάχιστον ὑπὸ τοὺς σήμερον κρατοῦντας πολιτειακοὺς θεσμούς. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Bebel εἰς τὸ γνωστὸν ἔργον του «Ἡ γυναίκα καὶ ὁ Σοσιαλισμὸς» γίνεται διαπρύσιος κῆρυξ τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος εἰς τὴν μέλλουσαν κοινωνιστικὴν πολιτείαν, ἀκολουθῶν ἐν προκειμένῳ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κομμουνισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν, εὐθὺς

ὅταν καταργηθῇ ἡ ἰδιοκτησία κινητῶν καὶ ἀκινήτων θὰ καταργηθῇ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ «κατέχειν σύζυγον». Τὴν γνώμην τοῦ Bebel συμμερίζεται καὶ διαπιστώνει περαιτέρω ἡ Σουηδὸς Ἔλλεν Κέϋ εἰς τὸ ἔργον της «Γάμος καὶ ἔρως». Τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο κεῖται εἰς τὸν ἰδεολογικὸν χαρακτῆρα τῆς συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικός: «Π ῶ ς ε ἶ ν α ι δ υ ν α τ ό ν, λέγει ἡ συγγραφεύς, ν ὰ σ υ ν δ ε θ ο ῦ ν δ ύ ο ἄ ν θ ρ ω π ο ι, ο ἵ τ ι ν ε ς δ ι ά κ ε ι ν τ α ι π ρ ὸ ς ἀ λ λ ή λ ο υ ς ψ υ χ ρ ῶ ς».

Ἀναμφιβόλως οἱ ἀνθρώπινοι θεσμοὶ εἶναι ἁπλῶς ἀνθρώπινοι, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύνανται νὰ εἶναι παρὰ ἀτελεῖς, ὡς ἀκριβῶς τυγχάνει ἀτελής, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ καθόλου ἀνθρωπίνη φύσις. Πλὴν ὅμως οἱ διάπυροι κήρυκες τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος, παρασυρόμενοι ἀπὸ θεωρίας πολὺ ὀλίγον παρειλημμένας ἀπὸ τὴν πρακτικὴν ζωὴν καὶ ἐκκινοῦντες ἐξ ἀπόψεων περιοριζομένων εἰς στενὸν κύκλον περιπτώσεων σχετικῶν μὲ τὸν γάμον, λησμονοῦν, ὅτι καταργουμένου τοῦ θεσμοῦ τούτου, ὅστις ἱερολογεῖται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὡς μυστήριον καὶ νομιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς Πολιτείας, καταργεῖται ἡ οἰκογένεια, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται καὶ θεμελιοῦται ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία. Ὁ ἐλεύθερος ἔρως καὶ ἡ ἐλευθέρα συμβίωσις τῶν δύο φύλων θὰ ἦτο κατὰ δύο τρόπους ἐπικίνδυνος:

α) Ὁ σύζυγος, μὴ δεσμευόμενος ὑπὸ τῶν ἱερῶν δεσμῶν τοῦ γάμου δὲν θὰ ἐδίσταζε ποσῶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν σύζυγόν του, ἅμα ὡς αὕτη παρέκαμπτε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ κάλλους καὶ τῆς νεότητος καὶ θὰ ἔπιπτεν εἰς τὰς ἀγκάλας ἄλλης νεωτέρας καὶ ὡραιοτέρας γυναικός.

β) Ἐὰν ὑπῆρχον τέκνα ἐκ τῆς τοιαύτης συμβιώσεως, τὰ τέκνα αὐτὰ θὰ ἐγκατελείποντο εἰς τὴν τύχην των, δεδομένου, ὅτι ἡ στοργὴ τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα του θὰ ἐξητμίζετο σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν.

Ἐν γένει ἡ κοινωνία θὰ συνίστατο ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐκ μελῶν διεπομένων ὑπὸ καθαρῶς ἐγωϊστικῶν ἐνστίκτων καὶ ἀτομιστικῶν διαθέσεων, αἱ ὁποῖαι οὐδόλως θὰ συνέβαλλον εἰς τὴν ὕπαρξιν μιᾶς καλῶς ἐννοουμένης κοινωνίας, ἡ πρόοδος τῆς ὁποίας ἑδράζεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς συνεργασίας, ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοβοηθείας μὲ βάσιν τὴν οἰκογένειαν. Νομίζομεν δέ, ὅτι ἡ μεταπολεμικὴ αὔξησις τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων καὶ γενικῶς αἱ ἐξωφρενικαὶ πράξεις τῆς μεταπολεμικῆς νεολαίας μὲ ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν, χρῆσιν ναρκωτικῶν κ.λ.π. ὀφείλονται εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, μ ὴ ὑ π α ρ χ ο ύ σ η ς δ η λ α δ ὴ ο ἰ κ ο γ ε ν ε ί α ς.

Ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὴν Ἐπιφυλλίδα τοῦ «Ἐλευθέρου Κόσμου», τὴν 12ην καὶ 13ην Ἀπριλίου 1968.

N. SRI RAM

Ἡ ζωὴ εἶναι παρὸν

Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα παντοτεινὸ παρόν. Ἀκόμα καὶ ὅταν σκεπτόμεθα γιὰ τὸ παρελθόν, ἡ ἐνέργεια τῆς σκέψεως λαμβάνει χώραν στὸ παρόν. Ὅσο ἀόριστη καὶ ἄπιαστη νὰ εἶναι ἡ στιγμὴ ποὺ τὴν λέμε παρόν, ἡ ζωὴ καὶ ἡ συνειδητότης εἶναι δρᾶσις μόνο στὸ παρόν. Συνήθως τὸ παρὸν ἕλκει κάποια μνήμη τοῦ παρελθόντος, ὅπως ἕνας κομήτης τὴν οὐρά του, ἐπηρεάζοντας τὸ παρόν. Τὸ παρὸν χωρίζεται ἀπὸ τὸ παρελθόν, ὅταν ἡ ἐνέργεια στὸ παρὸν ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ παρελθόντος, ἀπὸ τὸν ἴσκιο τῶν ἀναμνήσεών του. Ἡ ἐνέργεια τότε εἶναι ζωὴ ἐλεύθερη καὶ ἁγνή. Διότι εἶναι ζωὴ στὴν πιὸ ἐλεύθερη κατάστασι, γεμάτη φρεσκάδα καὶ ὀμορφιά.

Αὐτὸς ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸ παρελθὸν εἶναι πραγματικὰ ὅ,τι σημαίνει ὁ θάνατος γιὰ τὸ σῶμα τῆς συνειδητότητος ποὺ εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ ζωὴ εἶναι ἄφθαρτη, ἀλλὰ ἡ μορφὴ ποὺ χρησιμοποιεῖ φθείρεται καὶ πεθαίνει. Μὲ τὸν θάνατο κάθε μορφῆς ξεπερασμένης ἀπὸ τὴν χρῆσι της, ἡ ζωὴ ἀνανεώνεται. Τοῦτο συμβαίνει σὲ κάθε ἀτομικὸ κύκλο θανάτου καὶ ἐπαναγεννήσεως, λόγῳ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς Φύσεως. Ἀλλὰ ὅταν ἕνα πρόσωπο μπορέσῃ, ὅσο ζῇ ἀκόμη, νὰ ἐπιτελέσῃ ὅ,τι ἐπιτελεῖται κατὰ τὸν θάνατο, μὲ τὴν ἐλεύθερη βούλησι καὶ διάθεσί του, τότε φθάνει σὲ μιὰ κατάστασι ποὺ δὲν θὰ λειτουργῇ πιὰ γι᾽ αὐτὸν κανεὶς καταναγκασμός. Ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπαναγεννήσεως, γιατὶ δὲν ὑπάρχει πιὰ μέσα του ἡ δίψα ἐκείνη ποὺ τὸν ὁδηγεῖ σὲ καταστάσεις ὅπου τείνει νὰ ἐνδίδῃ.

Ἡ ζωὴ εἶναι διαρκὴς δρᾶσις. Κάθε στιγμὴ κάτι ὀφείλει κανεὶς νὰ κάνῃ. Ὅταν γίνεται μὲ τὸν τελειότερο δυνατὸ τρόπο, τότε ἡ στιγμὴ ἐκείνη ἀποβαίνει σημαντική. Δὲν εἶναι μιὰ ἁπλῆ στιγμὴ ποὺ θὰ τὴν ἀκολουθοῦν ἀναρίθμητες ἄλλες μέχρι τέλους τῆς ὑπάρξεως, δίχως σημασία. Εἶναι μιὰ στιγμὴ πολυσήμαντη γιὰ τὴν ἐξέλιξι τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τέτοια εἶναι ἡ στιγμὴ τῆς ἀγάπης, τῆς κατανοήσεως, τῆς ὀμορφιᾶς. Μὲ μιὰ λέξι, μιὰ στιγμὴ Σοφίας.

Νουμᾶς Πομπίλιος

Ὑπὸ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Θρῦλος ἢ πραγματικότης; Πρόσωπο ὑπαρκτὸ ἢ μυθικό; Καθὼς φαίνεται, καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο! Εἶναι πολὺ πιθανό, ὅπως ἔγινε καὶ σὲ ἄλλες ὅμοιες περιπτώσεις, τὸ πραγματικὸ πρόσωπο νὰ τὸ περιέβαλε ὁ θρῦλος.

Τῆς προϊστορικῆς Ρώμης ὁ δεύτερος βασιλεὺς μετὰ τὸν Ρωμύλο καὶ ὕστερα ὁ Τύλλος Οστύλιος. Μυθικοὺς τοὺς θεωρεῖ καὶ τοὺς τρεῖς ἡ αὐστηρὴ ἐπιστήμη. Ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς πολεμικοὺς βασιλεῖς, ὁ καλλιεργημένος, ὁ ἐνάρετος, ὁ εὐσεβής, ὁ εἰρηνικός, ὁ φιλόσοφος. Πολὺ περισσότερο ἀπὸ φιλόσοφος, καθὼς παραδίδει ὁ Πλούταρχος, ἕνας Μυσταγωγὸς ὁλοκληρωμένος.

Ἡ ζωή του ἁπλῆ, φίλος τῶν ἀνθρώπων καὶ δίκαιος. Ἐλάτρευε τοὺς θεοὺς συνειδητά, γιατὶ ἐγνώριζε τὴ φύσι τους καὶ τὶς δυνάμεις τους.

Κατὰ τὸν θρῦλο, ὑπῆρξε θεοδίδακτος. Τὴν θεία γνῶσι δὲν τὴν ἔλαβε ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς Μοῦσες καὶ τὴν Δαίμονα Ἠγερία, ποὺ τὸν ἐνέπνεε. «Ἀπελάμβανε συναναστροφῆς ὑψηλοτέρας καὶ θείων ἠξιώθη γάμων, συνομιλῶν μετὰ τῆς ἀγαπώσης αὐτὸν δαίμονος Ἠγερίας, γενόμενος οὕτω ἄνθρωπος εὐδαίμων καὶ περὶ τὰ θεῖα σοφός», γράφει ὁ Πλούταρχος.

Ὁ ἴδιος μᾶς λέγει ὅτι ὁ Νουμᾶς ἵδρυσε τὸν Σύλλογον τῶν Ποντιφίκων τῆς Ρώμης. Ποντίφικες ὠνομάζοντο οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ ὁ Νουμᾶς ἦτο ὁ Μέγας ποντίφιξ. Ἡ λέξις Ποντίφιξ εἶναι ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ λατινικοῦ Pontifex. (Λέξις σύνθετη ἀπὸ τὸ Pons = γέφυρα καὶ facio =κατασκευάζω). Θὰ πῆ λοιπὸν Γεφυροποιός.

Γεφυροποιὸς ὅμως θεῖος, πνευματικός, ἀφοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ρώμης ἦσαν ἐξηγηταί, προφῆται καὶ ἱεροφάνται. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι οἱ ποντίφικες κατεσκεύαζαν γέφυρες, ὄχι βέβαια μὲ ξύλα ἢ μὲ πέτρες, ἀλλὰ γέφυρες πνευματικὲς γιὰ νὰ ἐπικοινωνῆ τὸ ὑψηλὸ Ἱερατεῖο τῶν Μυστηρίων τῆς ἀρχαίας Ρώμης μὲ τὸν Οὐρανό. Εἶναι τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸ τῶν πραγματικῶν Μυστηρίων τῆς ἀρχαιότητος. Εἶναι ἡ κλῖμαξ τοῦ Ἰακὼβ ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ γῆ καὶ φθάνει στὸν Οὐρανό.

Ὁ Σύλλογος τῶν Ποντιφίκων εἶχε τὴν ἐποπτεία τῶν Ἑστιάδων, τῶν ἱερῶν καὶ ἁγνῶν παρθένων τῆς Ρώμης, ποὺ διατηροῦσαν καὶ τιμοῦσαν τὸ ἀθάνατο πῦρ, τοῦ ὁποίου συμβολικὴ εἰκόνα ἦταν ἡ ἄσβεστη φωτιά, ποὺ ἔκαιε μέσα στὰ Ἱερά.

☆

Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα, ποὺ ἀποδίδονται στὸν Νουμᾶ, φαίνεται καθαρὰ πὼς πρόκειται γιὰ μία μεγάλη προσωπικότητα, ἡ ὁποία ἵδρυσε τὰ προϊστορικὰ Μυστήρια τῆς Ρώμης.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι καὶ ἐκεῖνο ποὺ παραθέτει ὁ Πλούταρχος γιὰ τὸν θάνατο καὶ τὴν ταφὴ τοῦ Νουμᾶ. Σὰν πέθανε, κοντὰ στὸν τάφο του ἄνοιξαν καὶ ἕνα δεύτερο τάφο, στὸν ὁποῖον ἔθαψαν τὰ ἱερατικά του βιβλία, ποὺ ἦσαν δώδεκα. Ἄλλοι τὰ θέλουν ἑπτά. Ἴσως ὅμως οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ νὰ ἔχουν τὴ σημασία τους. Μετὰ πεντακόσια ὅμως χρόνια, λέγει ἡ παράδοσις, ἔπεσαν μεγάλες βροχές, τὸ χῶμα ἐσχίσθη καὶ τὰ γραπτὰ ἦλθαν στὴν ἐπιφάνεια. Ἡ Σύγκλητος ὅμως τῆς Ρώμης διέταξε καὶ τὰ ἔκαυσαν, γιατὶ δὲν ἦταν σωστὸ νὰ γνωσθοῦν στὸ πλῆθος τὰ μυστικὰ τῶν Μυστηρίων.

☆

Ἡ βασιλεία τοῦ Νουμᾶ, ποὺ κράτησε κάπου μισὸν αἰῶνα, ὑπῆρξε εἰρηνική, χωρὶς πολέμους. Στὰ χρόνια αὐτὰ ἔγινε μιὰ ἀναμόρφωσις στὰ ἤθη τῶν Ρωμαίων, ποὺ ἦσαν βάρβαρα. Βασίλευσε ἡ τάξις καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ἔτσι γίνεται ὅταν βασιλεύουν οἱ φιλόσοφοι, καθὼς ἔλεγε ἀργότερα ὁ Πλάτων.

ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

★

Ὅλα τὰ μέρη τοῦ Σύμπαντος εἶναι ἀλληλυφασμένα καὶ συνδεδεμένα μ' ἕναν ἱερὸ δεσμό, καὶ τίποτα δὲν ὑπάρχει χωριστὸ ἢ ἀσύνδετο ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἡ γενικὴ σχέσις δίδει ἑνότητα καὶ στολισμὸ στὸν κόσμο. Διότι ὁ κόσμος εἶναι Ἕνα. Ὑπάρχει ἕνα μόνον εἶδος ὕλης, ἕνας Θεὸς ποὺ τὴν διαποτίζει, ἕνας νόμος ποὺ τὴν κυβερνᾶ, ἡ κοινὴ λογικὴ τῶν ἐλλόγων ὄντων, καὶ μία μόνον ἀλήθεια.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

'Ανθρώπινη πανίδα

Μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυά μου Σὲ βλέπω καθαρώτερα ὅπως μετὰ ἀπὸ τὸ πέρασμα τῆς βροχῆς διακρίνονται τὰ σχήματα τῶν χωραφιῶν ποὺ ἔχουν θερισθεῖ καὶ στὶς κορφὲς ἢ τὶς πλαγιὲς ἥμερων λόφων κάθονται καὶ χρυσίζουν.

Μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα γίνομαι καθαρός, γιὰ νὰ ζητῶ μιὰ τελειότατη ὀμορφιά, τὴν ὀμορφιά Σου. 'Απὸ τὴ μιὰ ὀμορφιὰ στὴν ἄλλη προχωροῦμε, μὲ τὶς ἀντιθέσεις της πλουτίζεται, μᾶς πλουτίζει μὲ οὐρανοὺς καινούριους.

Σήμερα μοῦ εἶπαν ὅτι γεννήθηκε ἀκόμη ἕνας ἄνθρωπος, σήμερα εἶπα, μιὰ τιμωρία πάλι παρουσιάζεται. (Μήπως δὲν εἶναι τιμωρία ἡ κάθε γέννηση;).

Ἔ καλέ μου ἄνεμε ποὺ λουσμένος σὲ μιλάβα κύματα ἐρχόσουν ὁλοσκότεινος καὶ χτυποῦσες τὶς καμπάνες τῆς πατρίδας μου, τότε σ' ἄκουα ὅπως αἰτὸς στὴν κατάκορφη φωλιά του, αναδιπλωνόμουν. Μὲ γέμιζες μεγαλοπρέπεια καὶ καταστροφή, φωτιὰ καὶ τόλμη ν' ἀνεβαίνω πορεῖες οὐράνιες. Μὲ μάθαινες νὰ κοιτάζω συχνὰ - συχνὰ πρὸς τὰ «ἐπάνω», τὸ βαθὺ τὸν οὐρανό.

Ὦ Φύση πάρε μας μέσα στὴ ζεστὴ περίπτυξή Σου, κάνε μας ἕνα συμπόσιο Σου γιὰ νὰ μείνεις μὲ τὴν πρώτη ἀθωότητα τῆς βροχῆς Σου τῆς ἄγριας, μὲ τὸν πρῶτο Σου τὸν ἄνεμο τὸν προπονητή, τὸν ἐπιδέξιο νὰ γυμνάζει τὴν πρώτη καρτερία τῶν δέντρων.

Πόσα ἑκατομμύρια ἔτη δὲν ἔμεινες μονάχη Σου χωρὶς νὰ Σὲ βαδίζουμε, νὰ σὲ σκάβουμε γιὰ θεμέλια σπιτιῶν, γιὰ σιδηροδρομικὲς ὑπόγειες διαβάσεις, νὰ γυρεύουμε τὰ μέταλλά Σου, τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ἁρπαγὴ ἀπὸ τὴν παράφρονη τοῦ χρυσαφιοῦ τὴν πεῖνα;

Δὲν ἔμεινες χωρὶς ἐμᾶς, χωρὶς τ' ἀγάλματά μας, χωρὶς τ' ἄλλα μας κατασκευάσματα, δὲν ἦσουν μακρυὰ ἀπὸ τὴν κωμικοτραγικότητά μας;

'Αλλὰ δὲ θ' ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ποτὲ πανίδα, ὦ Φύση, γιατὶ Ἐσὺ τὴν ἐξουσιάζεις σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴ δική Σου πειστικότητα, ἐνῶ ὁ Νοῦς ὁ ἡγεμόνας μεταφέρεται μὲ τὸ σαρκινό Σου περίβλημα στοῦ Σύμπαντος τοὺς κόσμους.

Ὦ Φύση, μητέρα μας καλή, πολὺ καλὴ μητέρα μας, πάντοτε ὅπως εἶσαι ἐσὺ ἀπαθὴς καὶ σκληρὴ μὲ τὴ δική Σου Δύναμη θὰ ταξιδεύουμε στὶς ἄπειρες τὶς ἑτοιμαζόμενες εὐνοϊκὲς συνθῆκες τῶν ἄλλων τῶν ἀδερφῶν σου ἄστρων.

'Από τὸ κυκλοφορῆσαν βιβλίον

“ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ„

τοῦ Κωστῆ Ν. Μελισσαροπούλου

★

ΒΟΥΔΔΑΣ - ΛΑΟ ΤΣΕ - ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ

Γκαωτάμα Βούδδας (563-483)

Λίγο μεταγενέστερος ἀπὸ τοὺς Μιλησίους, σύγχρονος μὲ τὸν Πυθαγόρα, τὸν Ἡράκλειτο καὶ τοὺς Ἐλεᾶτες (ἡ ἀνατολικὴ παράδοση τὸν θέλει 60 χρόνια προγενέστερον) ἐμφανίζεται στὴν Ἰνδία ὁ γαλήνιος Γκαωτάμα Βούδδας, ὁ πρίγκιπας Σιντάρτα. Ὁ πατέρας του ἦταν βασιλεὺς τῶν Σάκυα. Γι' αὐτὸ ὁ Σιντάρτα ὀνομάζεται καὶ Σακυαμούνι. Ἐμεγάλωσε μέσα στὸ πλούσιο παλάτι τοῦ πατέρα του καὶ ποτὲ δὲν ἀντίκρυσε τὴν ἀσχήμια καὶ τὴ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ μιὰ μέρα ἐβγῆκε ἔξω καὶ ἀντίκρυσε ἕναν ἄρρωστο, ἕναν γέροντα, ἕναν νεκρό, ἕναν ἐρημίτη. Τότε ἡ χαρὰ τὸν ἐγκατέλειψε καὶ ἄρχισε νὰ συλλογίζεται τὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων. Γέννηση, ἀρρώστεια, γεράματα, θάνατος. Ὁ πλοῦτος τοῦ παλατιοῦ τὸν ἐγέμισε φρίκη, καὶ ἕνα βράδυ ἐφόρεσε τὸ κιτρινο φόρεμα τοῦ ἀναχωρητοῦ, ἐγκατέλειψε τὴ γυναῖκα του καὶ τὸ παιδί του, καὶ ξεκίνησε γιὰ νὰ βρῆ τὴν αἰτία τοῦ πόνου καὶ τὰ μέσα τοῦ λυτρωμοῦ, ζώντας ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη τῶν ἀνθρώπων. Ἕνας σοφὸς βραχμάνος τὸν ἐδίδαξε τὴ διαδοχὴ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων, σύμφωνα μὲ τὸν ἀπαράβατο νόμο τῆς αἰτιότητος (Κάρμα). Τὶς συνθῆκες κάθε βίου τὶς προσδιορίζουν οἱ ἐνέργειες κατὰ τοὺς προηγούμενους βίους. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἁμαρτία δημιουργοῦν τὶς συνθῆκες γιὰ τοὺς ἑπόμενους βίους.

Ἀλλὰ οἱ ἐξηγήσεις αὐτὲς δὲν ἐθεράπευαν τὸν ἀνθρώπινον πόνο καὶ ὁ Γκαωτάμα ζητοῦσε νὰ λύση τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς. Τέλος, μιὰ νύχτα τοῦ Μαΐου μὲ πανσέληνο (ὅπως κατὰ τὴ γέννησή του καὶ τὸν θάνατό του), κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο ὅπου ἔκανε διαλογισμό, ὁ Γκαωτάμα φωτίστηκε. Ἔγινε Βούδδας (ἁγνός, τέλειος, φωτισμένος). Καὶ τότε ἐδίδαξε μὲ γλῶσσα ἁπλῆ καὶ μὲ τρυφερὴ συμπόνια τοὺς μαθητάς του καὶ τὸν λαό. Συχνὰ τηροῦσε ἀπόλυτη σιωπή. Σὲ ἐρωτήματα μεταφυσικῆς ἢ σχετικὰ μὲ τὴ μεταθανάτια ζωὴ δὲν ἀπαντοῦσε.

Ἐδίδαξε τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸν πόνο, ἀπὸ τὸν πόθο τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν ἀπατηλότητα τοῦ κόσμου. Βασικὸ κακὸ εἶναι ἡ ἄγνοια. Ἀπὸ τὴν ἄγνοια γεννιέται ἡ ἐπιθυμία (ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς καὶ ἐπεκτάσεώς της διὰ τῶν μετενσαρκώσεων). Ἡ ἐπιθυμία ὁδηγεῖ στὴν αὐταπάτη τῆς συνεχείας τοῦ «ἐγώ», μέσα στὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος φυλακίζεται. Ἀλλὰ τὸ «ἐγὼ» δὲν ὑπάρχει. Εἶναι πλάσμα τοῦ πόθου καὶ τοῦ φόβου. Πρέπει νὰ διαλυθῆ στὴν πραγματικότητα τῆς ἀνυπαρξίας, στὴν εἰρήνη καὶ τὴν μακαριότητα τῆς Νιρβάνα. Στὸν λαὸ ἐδίδασκε τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἁγνότητος. Ὁ φόνος ἀνθρώπων ἢ ζώων σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πίνωνται μεθυστικὰ ποτά.

Ὁ Βούδδας συνιστᾶ τὴ «μέση ὁδὸ» καὶ διδάσκει τὶς «τέσσερες εὐγενεῖς ἀλήθειες» καὶ τὴν «ὀκταπλῆ ἀτραπό». Ὅποιος γυρεύει τὸ «Μεγάλο Μυστικὸ» πρέπει νὰ ἀποφεύγη τὶς ἀκρότητες, δηλαδὴ τὴν ἀντιπνευματικὴ καὶ ἄκαρπη ζωὴ τῶν ἀπολαύσεων, καθὼς καὶ τὴν ἐπίσης ἄκαρπη καὶ θλιβερὴ ζωὴ τοῦ ἀσκητισμοῦ. Ἡ σωστὴ ὁδὸς εἶναι ἡ μέση ὁδός, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν κατάλυση τοῦ πόνου, στὴ γαλήνη, τὴ σοφία, τὴ φώτιση. Οἱ τέσσερες εὐγενεῖς ἀλήθειες εἶναι: 1. Τὰ πάντα στὴ ζωὴ εἶναι πόνος (Γέννηση, ἀσθένεια, γερατειά, θάνατος). 2. Αἰτία τοῦ πόνου εἶναι ἡ ἐπιθυμία (συνεχίσεως τῆς ζωῆς). 3. Κατάλυση τοῦ πόνου εἶναι ἡ κατάλυση τῆς ἐπιθυμίας. 4. Ἡ κατάλυση τῆς ἐπιθυμίας πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ὀκταπλῆ ἀτραπό. Ἡ ὀκταπλῆ ἀτραπὸς εἶναι: 1. Ἁγνὴ πίστη. 2. Ἁγνὴ σκέψη. 3 Ἁγνὴ γλῶσσα. 4. Ἁγνὴ πράξη. 5. Ἁγνὴ ζωή. 6. Ἁγνὴ προσπάθεια. 7. Ἁγνὴ μνήμη. 8. Ἁγνὸς διαλογισμός.

Ἡ ὅλη διδασκαλία τοῦ Βούδδα δὲν ὁδηγεῖ σὲ πίστη πρὸς θεότητα, οὔτε ἀποτελεῖ θρησκεία. Ἐν τούτοις δημιουργήθηκε ὁ Βουδδισμός, μὲ 500 ἑκατομμύρια πιστούς, μὲ Ἱερατεῖο, μοναστήρια καὶ ναούς.

Ἀποφθέγματα τοῦ Βούδδα:

«Σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀναίτια μοῦ προξενεῖ κακό, θ' ἀπαντήσω περιβάλλοντάς τον μὲ τὴν ἀνεπιφύλακτη ἀγάπη μου. Ὅσο περισσότερο κακὸ θὰ μοῦ κάνη, τόσο περισσότερο καλὸ θὰ τοῦ ἀνταποδίδω. Ποτὲ τὸ μῖσος δὲν καταστέλλεται μὲ τὸ μῖσος, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπη».

«Ἡ νίκη τρέφει τὸ μῖσος, διό-

τι ὁ νικημένος εἶναι δυστυχής. Ὁ μεγαλύτερος νικητὴς εἶναι ὁ νικητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του».

«Ὁ σοφὸς θριαμβεύει ἐπάνω στὸν θυμό, μὴ θυμώνοντας. Θριαμβεύει ἐπάνω στὸ κακό, μὲ τὴν καλωσύνη. Θριαμβεύει ἐπάνω στὴ φιλαργυρία, μὲ τὴ γενναιοδωρία. Θριαμβεύει ἐπάνω στὸ ψέμα, μὲ τὴν ἀλήθεια».

«Μὴ ζητᾶτε τίποτα ἀπὸ τοὺς ἀνίσχυρους θεούς. Μὴν προσεύχεσθε, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργεῖτε, διότι τὸ σκοτάδι δὲν θὰ φωτισθῆ. Μὴ ζητᾶτε τίποτα ἀπὸ τὴ σιωπή, διότι δὲν πρόκειται ν' ἀκούση, οὔτε νὰ μιλήση».

Λάο - Τσέ (604-531)

Στὴν ἀχανῆ Κίνα σημειώνομε δύο μεγάλους φιλοσόφους, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν ἠθικὸ καὶ πρακτικὸ βίο. Τὸν Λάο—Τσὲ καὶ τὸν Κόγκ - Τσὲ ἢ Κομφούκιο.

Λάο - Τσὲ σημαίνει «γέροντας φιλόσοφος» ἢ «γεροντικὸ παιδί».

Προέρχεται ἀπὸ τὸν θρῦλο ὅτι ἐκυοφορήθηκε 81 χρόνια καὶ γεννήθηκε μὲ ὄψη γέροντος μὲ ἄσπρα μαλλιά. Ἦταν φύλακας τῶν ἀρχείων καὶ εἶχε μελετήσει ὅλους τοὺς προγενέστερους σοφούς. Ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς του παραιτήθηκε ἀπὸ τὴ θέση του καὶ ἔφυγε πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα (κατὰ τὸν θρῦλο ἐπάνω σ' ἕνα βῶδι), χωρὶς κανεὶς πιὰ ν' ἀκούση τίποτα γι' αὐτόν. Πρὶν φύγη ἔγραψε τὸ βιβλίο «Ταὸ - Τὲχ - Κίνγκ» (=περὶ τῆς θειότητος καὶ τῆς ἀρετῆς).

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Λάο - Τσὲ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ «Ταό», ποὺ εἶναι ἡ ὕψιστη ἀρχὴ ἡ ὁποία διέπει τὸ σύμπαν καὶ στὴν ὁποία συγχωνεύονται ὅλες οἱ ἀντιθέσεις. Ἀπὸ τὸ Ταὸ προέρχονται τὰ πάντα καὶ σ' αὐτὸ θὰ ξαναγυρίσουν. Ἀνακύκλησις, ὅπως στοὺς Μιλησίους, στὸν Ἡράκλειτο, στὸν Βραχμανισμό. Ἀπὸ τὸ Ταὸ προέρχεται καὶ ἡ ἠθικὴ τάξη, γιὰ τὴν ὁποία ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρεται ὁ Λάο - Τσέ. Ἡ ἠθικὴ τάξη ὑπαγορεύει στὸν ἄνθρωπο νὰ συμμορφώνεται μὲ τοὺς ἠθικοὺς νόμους, ποὺ συνειδητοποιοῦνται ἀπὸ τὴ νόηση τοῦ καθενὸς καὶ ἐφαρμόζονται στὸν πρακτικὸ βίο. Ὁ σοφὸς ἐφαρμόζει τὴ διδασκαλία τῆς μὴ-δράσεως. Ἡ πραγματικὴ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἕνωση μὲ τὸ Ταό, ποὺ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῆς δράσεως καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀλήθεια, τὴν εὐτυχία, τὴν τελειότητα. Οἱ ἐπιθυμίες ἐμποδίζουν τὸν ἄνθρωπο νὰ ἑνωθῆ μὲ τὸ Ταό. Ὁ σοφὸς ἐνεργεῖ χωρὶς προσδοκία

ἀνταμοιβῆς, χωρὶς ἐπιθυμία αὐτοπροβολῆς. Μέσα στὴ σκιὰ καὶ τὴν ἀφάνεια. Γι' αὐτὸ ζῆ στὴν εὐτυχία. Στὸν Λάο - Τσὲ (ἀπὸ ἄλλους στὸν Κόγκ - Τσέ) ἀποδίδεται τὸ παράγγελμα «Ὃ σὺ μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς», μολονότι καὶ ὁ Θαλῆς εἶχε πεῖ: «Ὅσα νεμεσεῖς τῷ πλησίον, αὐτὰ μὴ ποίει».

Ἀποφθέγματα τοῦ Λάο - Τσέ:

«Στὸ μῖσος ν' ἀποκρίνεσθε μὲ ἀγάπη».

«Πλήρωνε τὴν κάθε προσβολὴ μὲ καλωσύνη».

«Δὲν ὑπάρχει ἔγκλημα μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ νὰ τροφοδοτῆς τὴ φιλοδοξία. Δὲν ὑπάρχει δυστυχία μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ νὰ δυσαρεστῆσαι μὲ τὴν τύχη σου. Δὲν ὑπάρχει σφάλμα μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς κατοχῆς».

«Σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι καλοί, εἶμαι καλός. Σ' ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι καλοί, εἶμαι ἐπίσης καλός. Καὶ ἔτσι ὅλοι γίνονται καλοί. Σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι εἰλικρινεῖς, εἶμαι εἰλικρινής. Σ' ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς, εἶμαι ἐπίσης εἰλικρινής. Καὶ ἔτσι ὅλοι γίνονται εἰλικρινεῖς».

«Οἱ παλαιοὶ σοφοὶ ἦταν παρατηρητικοί, σὰν ἐκεῖνον ποὺ διασχίζει ἕνα φουσκωμένο ποτάμι. Ἦταν ἥσυχοι, σὰν τὸ χιόνι κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἦταν ἁπλοῖ, σὰν φρεσκοκομμένο δέντρο. Ἦταν ταπεινοί, σὰν τὴν πεδιάδα».

«Ὅποιος ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς θὰ ἐξυψωθῆ. Ὅποιος ἐξύψωσε τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς θὰ ἐξευτελισθῆ. Γιὰ τοῦτο ὁ σοφὸς κλίνει στὴν ἁπλότητα καὶ εἶναι παράδειγμα σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν εἶναι ἐπιδεικτικός, γιὰ τοῦτο καὶ λάμπει. Δὲν εἶναι ἐγωϊστικός, γιὰ τοῦτο καὶ ὑμνεῖται. Ὅποιος ἐπιδεικνύει τὸν ἑαυτό του, δὲν ἀκτινοβολεῖ. Ὅποιος ἐπιδοκιμάζει τὸν ἑαυτό του, δὲν ἐκτιμᾶται. Ἡ αὐτοπροβολὴ δὲν δίνει ἀξία».

Κόγκ - Τσὲ (551 - 478) (Κομφούκιος)

Ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια. Ἔχασε μικρὸς τὸν πατέρα του καὶ ἐμεγάλωσε μὲ στερήσεις. Ἀργότερα ἐμελέτησε τὴν αὐτοκρατορικὴ βιβλιοθήκη καὶ διορίστηκε κυβερνήτης καὶ ὑπουργός. Ἐφήρμοσε εὐεργετικὲς γιὰ τὸν λαὸ μεταρρυθμίσεις καὶ ἐκήρυξε τὴν ἰσότητα ἀπέναντι στὸν νόμο. Ἀλλὰ περιέπεσε στὴ δυσμένεια τοῦ βασιλέως καὶ ἔφυγε περιπλανώμενος ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, μὲ μιὰ ὁμάδα μαθητῶν, διδάσκοντας τὴν ἐπιστροφὴ στὴν ἁπλῆ ζωὴ τῶν προγόνων.

Ἦταν θαυμαστὴς τοῦ Λάο - Τσέ, τὸν ὁποῖον παρομοίαζε μὲ μεγάλο δράκοντα.

Καὶ τὸν Κόγκ - Τσέ, ὅπως τὸν Λάο - Τσέ, τὸν ἀπασχολοῦν κυρίως τὰ κοινωνικὰ καθήκοντα. Ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται σὲ σχέσεις μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀπ' αὐτὲς πηγάζουν τὰ καθήκοντά του καὶ ὑπαγορεύεται ἡ σωστὴ διαγωγή του, μὲ σεβασμὸ στοὺς προγόνους καὶ τὴν παράδοση. Ἀπαιτεῖται ἀποκατάσταση τῆς ἐσωτερικῆς ἁρμονίας. Ἡ σοφία ὁδηγεῖ στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀγάπη. Ἡ πολιτικὴ ἁρμονία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἠθικὴ ἁρμονία τοῦ ἀτόμου. Γιὰ τὴν τελειοποίηση τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐπίδραση τῶν παραδειγμάτων τῆς ἀρετῆς ἔχει πολὺ μεγαλύτερη ἀξία, παρὰ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας τῶν παραβάσεων τοῦ καθήκοντος. Ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ σὲ ἁρμονία μὲ τὴν παγκόσμια ἠθικὴ τάξη. Πρέπει νὰ ἔχῃ σοφία, συμπόνια καὶ θάρρος.

Ἀποφθέγματα τοῦ Κόγκ - Τσέ:

«Ἡ ἀρετὴ διδάσκεται μόνον μὲ τὸ παράδειγμα».

«Νὰ εἶσαι αὐστηρὸς γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ ἐπιεικὴς γιὰ τοὺς ἄλλους».

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο γνωρίζεις, νὰ ξέρῃς ὅτι τὸ γνωρίζεις. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο δὲν γνωρίζεις, νὰ ξέρῃς ὅτι δὲν τὸ γνωρίζεις. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ γνώση».

«Ὑπάρχουν πραγματικὰ ἠθικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μιὰ ζωὴ σὲ πλήρη ἁρμονία μὲ τὴν καθολικὴ ἠθικὴ τάξη, ἀδιάφοροι ἂν ὁ κόσμος τοὺς ἀγνοῇ καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι δὲν τοὺς ἐπρόσεξαν».

Θρησκευτικὲς παραφθορὲς

Τόσον ὁ Βούδδας, ὅσον καὶ ὁ Λάο - Τσε καθὼς καὶ ὁ Κομφούκιος, θεωροῦνται ἱδρυταὶ θρησκειῶν, τοῦ Βουδδισμοῦ, τοῦ Ταοισμοῦ, τοῦ Κομφουκιανισμοῦ. Καὶ ἔχουν οἱ θρησκεῖες αὐτὲς ἑκατομμύρια ὀπαδούς. Ἀλλὰ οἱ γενικῶς θεωρούμενοι ἱδρυταί τους εἶναι ἀνεύθυνοι. Οἱ θρησκεῖες αὐτὲς ἀνεπτύχθησαν μεταγενέστερα ἀπὸ φανατικοὺς ὀπαδούς τους καὶ στηρίχθηκαν σὲ παραφθορὰ τῶν καθαρῶν φιλοσοφικῶν διδασκαλιῶν τους.

★

Ὁ ἄνθρωπος διαθέτει τρεῖς τρόπους εὐφυοῦς ἐνεργείας:
Π ρ ῶ τ ο ν, τὸν διαλογισμό, ποὺ εἶναι ὁ εὐγενέστερος.
Δ ε ύ τ ε ρ ο ν, τὴν μίμησι, ποὺ εἶναι ὁ εὐκολώτερος.
Τ ρ ί τ ο ν, τὴν π ε ῖ ρ α, ποὺ εἶναι ὁ πικρότερος.

ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ

Ἡ Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ ἀπαντᾶ:

ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Ἀπὸ τὸ «Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας»

Ἐρώτησις: Ἡ Θεοσοφικη Ἑταιρία ἔχει κανένα δικό της σύστημα ἠθικῆς;

Ἀπάντησις: Οἱ ἠθικὲς ἀρχές της εἶναι στη διαθεση τοῦ καθενός, ποὺ θέλει νὰ τὶς ἀκολουθήσει. Ἀποτελοῦνε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσία καθε ἀνθρώπινης ἠθικῆς, ἀφοῦ τὶς ἀντλήσαμε ἀπ' τὶς διδασκαλίες τῶν μεγάλων ἀναμορφωτῶν τοῦ κοσμου. Μέσα ἐκεῖ βρίσκονται ὁ Κουφούκιος, ὁ Ζωροάστρης, ὁ Λάο—Τσέ, ἡ Μπαγκαβὰντ Γκιτά, ὁ Βούδδας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Χιλλὲλ κι' ἡ Σχολή του καθὼς ἐπίσης ὁ Πυθαγόρας, ὁ Σωκρατης κι' ὁ Πλάτων μὲ τὰ φιλοσοφικά τους συστήματα.

Ἐρώτ. — Τὰ μελη τῆς Ἑταιρίας ἀκολουθοῦνε αὐτὲς τὶς ἀρχές; Ἄκουσα ὅτι μεταξύ τους δημιουργοῦνται διαφωνίες.

Ἀπάντ. — Αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικό. Ἂν αὐτὴ ἡ μεταρρύθμιση μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ ὅτι εἶναι καινούργια, οἱ ἄντρες ὅμως κι' οἱ γυναῖκες ποὺ ἐπιδιώκει ν' ἀνανεώσει, εἶναι πάντα οἱ ἴδιοι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι. Σᾶς ἔχουμε ἤδη πληροφορήσει πὼς τὰ μελη ποὺ ἐργάζονται πραγματικα δὲν εἶναι πολλα. Ὑπάρχουνε ὡστόσο ἀρκετα ἄτομα, ποὺ διαπνέονται ἀπὸ εἰλικρινῆ καλὴ διαθεση, καὶ ποὺ προσπαθοῦνε, ὅσο τους εἶναι δυνατόν, νὰ πραγματοποιήσουνε μέσα στὴ ζωή τους μαζὶ μὲ τὸ προσωπικό τους ἰδανικὸ καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρίας. Καθῆκον μας εἶναι νὰ ἐνθαρρύνουμε κάθε μέλος στὴν ψυχοδιανοητικὴ καὶ πνευματική του ἐξέλιξη, κι' ὄχι νὰ ψέγουμε καὶ νὰ καταδικάζουμε ἐκείνους, ποὺ δὲν τὸ κατορθώνουν. Δὲν ἔχουμε κανένα δικαίωμα στ' ἀλήθεια νὰ ἐμποδίσουμε τὸν κάθε ἄνθρωπο νὰ γίνει μελος τῆς Ἑταιρίας. Ἂν ὅμως ἕνα μέλος θελήσει νὰ συνεχίσει τὶς παλιες του κακίες κι' ἐλαττώματα καὶ μεσα στὴν Ἑταιρία, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ τὸν παρακαλέσουμε νὰ φύγει, κι' ἂν τὸ ἀρνηθεῖ νὰ τὸν ἀποκλείσουμε.

Ἐρώτ. — Ἡ ἠθικὴ πρόοδος εἶναι πρωταρχικὴ ἀπαίτηση τῆς Ἑταιρίας ἀπὸ τὰ μελη της;

Ἀπάντ. — Ἀναμφισβήτητα. Πρέπει νὰ μάθουνε νὰ ζοῦν θεοσοφικὴ ζωή, ἂν θέλουνε νὰ γί-

νουν πραγματικοὶ θεόσοφοι.

Ἐρώτ. — Μοῦ φαίνεται, ὅμως, ὅτι ἡ διαγωγὴ μερικῶν μελῶν βρίσκεται σ' ἐκπληκτικὴ ἀντίθεση μ' αὐτὸ τὸ βασικὸ κανόνα.

Ἀπάντ. — Αὐτὸ εἶναι ἀναπόφευκτο, ἀκριβῶς ὅπως καὶ πολλοὶ ποὺ λέγονται χριστιανοί, στὴν καθημερινή τους ζωὴ εἶναι ἀληθινοὶ διάβολοι. Δὲν φταῖνε οἱ κανόνες κι' οἱ νόμοι μας, ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση. Τὸ θεῖο «Ἐγὼ» καλεῖται νὰ κατευθύνει τὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις κάθε μέρα καὶ κάθε ὥρα τοῦ βίου. Ἕνας ἀληθινὸς Θεόσοφος ὀφείλει «νὰ εἶναι δίκαιος στὶς πράξεις του καὶ ταπεινὸς στὴ συμπεριφορά του».

Ἐρώτ. — Τί ἐννοεῖτε μ' αὐτό;

Ἀπάντ. — Μὲ ἁπλᾶ λόγια: τὸ ἕνα «Ἐγὼ» πρέπει νὰ ξεχάσει τὸν ἑαυτό του καὶ ν' ἀφοσιωθεῖ στὰ πολλὰ «Ἐγώ». Θὰ σᾶς ἀπαντήσω ἀναφέροντας αὐτὰ τὰ ὡραῖα ποὺ γράφει ἕνα μέλος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, στὸ περιοδικὸ Theosophist:

«Κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει ν' ἀρχίζει τὴν ἔρευνα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ κάνει τὸν τίμιο ἰσολογισμὸ τῶν ὑποκειμενικῶν του ἀποκτημάτων. Ὅσες κακίες κι' ἂν βρεῖ, ὅση φθορὰ κι' ἂν ἀνακαλύψει, ἡ σωτηρία εἶναι πάντοτε δυνατή, φτάνει νὰ τὸ θέλει σοβαρά».

Πόσοι ὅμως τὸ κάνουν; Ὅλοι εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐργασθοῦνε γιὰ τὴ δική τους πρόοδο, γιὰ τὴν προσωπική τους ἀνάπτυξη. Πολὺ λίγοι τὸ ἀναλαμβάνουνε πρόθυμα γιὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ συνεχίζει ὁ ἴδιος συγγραφέας:

«Ἀρκετὸν καιρὸ οἱ ἄνθρωποι παρασύρθηκαν ἀπὸ ψευδαπάτες. Ἂς γκρεμίσουνε τώρα τὰ εἴδωλά τους, ἂς ἐλευθερωθοῦνε ἀπ' τὶς πλάνες κι' ἂς ἐργασθοῦνε γιὰ τὸν ἑαυτό τους, δηλαδὴ ἂς μὴ μᾶς ξεγελάσει ἡ λέξη, μ' αὐτὸ ἐννοοῦμε, ὅτι ὅποιος φροντίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ μόνο, καλλίτερα νὰ μὴ κάνει τίποτε. Ἂς δουλέψει καλλίτερα γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ ὅλους. Σὲ κάθε ἄνθος ἀγάπης κι' εὐσπλαχνίας, ποὺ θὰ φυτεύει στὸν κῆπο τοῦ συνανθρώπου του, κάποιο ζιζάνιο θὰ ξεριζώνεται ἀπ' τὸ δικό του. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ κῆπος τῶν Θεῶν — ἡ ἀνθρωπότητα — θ' ἀνθίσει ὁλόκληρος σὰν τὸ ρόδο. Ὅλες οἱ ἱερὲς γραφές, ὅλες οἱ θρησκεῖες διατυπώνουν μὲ πολλὴ σαφήνεια αὐτὴ τὴν ἄποψη. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ξεγελάει τὸν ἑαυτό του μὲ περίτεχνο τρόπο. Σφαλερὲς ἑρμηνεῖες στρεβλώσανε τ' ἀληθινὸ νόημα, τὰ θεῖα ρήματα ὑλοποιήθηκαν, ἀκρωτηριάσθηκαν καὶ χάσανε τὴν πρώτη τους σημασία. Μιὰ νέα ἀποκάλυψη δὲν εἶναι ἀναγκαία. Κάθε ἄνθρωπος ἂς γίνει ὁ ἴδιος μία ἀποκάλυψη γιὰ τὸν ἑαυτό του. Κι' ὅταν τ' ἀθάνατο πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πάρει στὴν κατοχή του τὸ ναό του, ὅταν ἀπ' ἐκεῖ διώξει τοὺς ἐμπόρους καὶ τοκογλύφους κι' ἀπορρίψει κάθε ἀκαθαρσία, τότε ἡ θεία ἀνθρωπιά του θὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο. Τότε θὰ ἑνωθεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ θὰ γνωρίσει τὸν «ἱδρυτὴ τοῦ ναοῦ».

Ἐρώτ. — Ὁμολογῶ πὼς ὅλα

αὐτὰ εἶναι γνήσιος ἀλτρουϊσμός.

'Απάντ. — Ναί. Κι' ἂν ἕνα μόνο μέλος μέσα στὰ δέκα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἀποφάσιζε νὰ ζήσει ἔτσι, θὰ ἤτανε ἀρκετὸ γιὰ νὰ γίνει ἡ 'Οργάνωσή μας ἕνα ἐκλεκτὸ Σῶμα. Οἱ ἄλλοι ὅμως ἄνθρωποι δὲν θέλουνε νὰ καταλάβουνε τὴν οὐσιαστικὴ διαφορά, ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν Θεοσοφία καὶ τὴ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, δηλαδὴ ἀνάμεσα στὴν ἰδέα καὶ τὸν ἀτελῆ της φορέα. Ὅσοι ἔχουν ἀναπτύξει μέσα τους τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, πρέπει νὰ σκεφθοῦν πὼς σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ποὺ ζοῦμε, μὲ τὶς σχετικὲς δυνατότητες, ἐκεῖνος ποὺ κάνει ὅ,τι μπορεῖ, εἶναι ἄξιος τόσο, ὅσο κι' ὁ ἄλλος ποὺ κατορθώνει τὰ περισσότερα. Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἁπλῆ ἀλήθεια, ἕνα ἀξίωμα, ποὺ γιὰ ὅσους διαβάζουν τὸ Εὐαγγέλιο στηρίζεται στὴν παραβολὴ τῶν ταλάντων, ποὺ ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος στοὺς δούλους του. Ὁ δοῦλος ποὺ διπλασίασε τὰ δύο τάλαντα ἀμείφθηκε ὅσο κι' ἐκεῖνος ποὺ εἶχε πάρει τὰ πέντε. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀμείβεται σχετικὰ μὲ τὴν προσωπική του ἱκανότητα.

'Ερώτ. — Στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ξεχωρίσουμε τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὸ ἀφηρημένο καὶ τὸ συγκεκριμένο, ἀφοῦ τὸ τελευταῖο αὐτὸ εἶναι ἡ μόνη βάση γιὰ νὰ σχηματίσουμε γνώμη.

'Απάντ. — Γιατί θέλετε ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία νὰ κάνει ἐξαίρεση. Ἡ δικαιοσύνη κι' ἡ ἀγάπη πρέπει ν' ἀρχίζουν ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας. Μήπως δὲν θὰ ἤτανε ἄδικο νὰ περιφρονήσετε καὶ νὰ γελοιοποιήσετε τὴν «ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία», ἐπειδὴ οἱ κοινωνικοί, πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἀκόμη νόμοι σας δὲν κατώρθωσαν μέχρι τώρα νὰ πραγματοποιήσουν, ὄχι τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ οὔτε κἂν τὸ γράμμα αὐτὸ τῆς διδαχῆς; Καταργήσετε τὸν ὅρκο στὰ δικαστήρια, στὴ Βουλή, στὸ στρατό, παντοῦ καὶ μιμηθεῖτε τοὺς Κουάκερους, ἂν θέλετε νὰ λέγεσθε χριστιανοί. Καταργήσετε ἀκόμη καὶ τὰ δικαστήρια, γιατὶ ἂν θέλετε ν' ἀκολουθήσετε τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ προσφέρετε τὸ «ἱμάτιον» σ' ἐκεῖνον ποὺ σᾶς ἀφαιρεῖ τὸ «χιτῶνα» σας, καὶ νὰ στρέψετε τὴν ἀριστερή σας παρειὰ στὸν ἐχθρό, ποὺ χτυπάει τὴ δεξιά σας.«Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ... ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς...», διότι, «ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός».

Γιατί λοιπὸν κρίνετε ἂν δὲν θέλετε νὰ κριθῆτε;

Ἐκεῖνοι, ποὺ διευθύνουν τὴ Θεοσοφικὴ κίνηση ἀναγνωρίζουνε μὲ κάθε εἰλικρίνεια τὰ λάθη τους καὶ κάνουν ὅ,τι μποροῦνε γιὰ νὰ βελτιώσουνε τὴ διαγωγή τους καὶ νὰ ξερριζώσουν κάθε κακὴ φύτρα ἀπ' τὴν Ἑταιρία. Τὰ μέλη μας

καὶ τὰ χειρότερα, δὲν εἶναι κατώτερα ἀπ' τοὺς συνηθισμένους χριστιανούς. Κι' ἂν μάλιστα οἱ θεόσοφοι δοκιμάζουνε τόσες δυσκολίες γιὰ νὰ ζήσουνε μὲ πραγματικὰ θεοσοφικὸ τρόπο, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ὅλοι εἶναι παιδιὰ τῆς ἐποχῆς τους. Ὁ καθένας εἶναι μεγαλωμένος μὲς στὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ περιβάλλοντος, ὅπου γεννήθηκε. Αὐτὸ ἤτανε τὸ περιεχόμενό του πρὶν γίνει θεόσοφος ἢ μᾶλλον μέλος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, γιατὶ ἐπαναλαμβάνουμε ἄλλη μιὰ φορά, ὑπάρχει σημαντικώτατη διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ ἀφηρημένο ἰδανικὸ καὶ στὸν φορέα του.

Ἐρώτ. — Σᾶς παρακαλῶ νὰ μᾶς ἐξηγήσετε περισσότερο αὐτὴ τὴ διαφορά.

Ἀπάντ. — Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία εἶναι μιὰ μεγάλη ὀργάνωση ἀπὸ ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποὺ ἀποτελοῦν ἐντελῶς ἑτερογενῆ στοιχεῖα μεταξύ τους. Ἡ Θεοσοφία στὴν ἀφηρημένη ἔννοια εἶναι ἡ θεία Σοφία ἢ τὸ ἄθροισμα ἀπ' ὅλες τὶς γνώσεις καὶ τὴ σοφία, ποὺ συγκροτοῦνε τὴ βάση ὅλης τῆς Δημιουργίας καὶ τὴν ὁμοιογένεια τοῦ αἰώνιου ΑΓΑΘΟΥ. Στὴ συγκεκριμένη ἔννοια ἡ Θεοσοφία ἀντιπροσωπεύει τὸ συνολικὸ ἀγαθό, τέτοιο ὅπως ἡ φύση τὸ χορηγεῖ στὸν ἄνθρωπο πάνω στὴ γῆ· τίποτε περισσότερο. Μερικὰ μέλη ἀσχολοῦνται σοβαρὰ νὰ πραγματοποιήσουνε τὴ θεοσοφία στὴν πράξη καὶ νὰ τὴν κάνουνε σκοπὸ τῆς ζωῆς τους. Ἄλλα πάλι μέλη ἤρθανε στὴν Ἑταιρία νὰ πραγματοποιήσουνε κάποια περιέργεια, κάποιο πρόσκαιρο ἐνδιαφέρον, ἢ γιατὶ ἀνήκουνε σ' αὐτὴν οἱ φίλοι τους. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνουμε τὸ σύστημα σύμφωνα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουνε πάρει τὸν τίτλο, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εἶναι θεόσοφοι; Ἡ ποίηση ἢ ἡ μοῦσα της μπορεῖ νὰ κριθεῖ ἀπ' τοὺς κακότεχνους ποιητές; Ἡ Ἑταιρία δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ προσωποποίηση τῆς Θεοσοφίας, παρὰ μόνο σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὶς ἰδέες. Δὲν μπορεῖ ὅμως ποτὲ νὰ εἶναι ὁ συγκεκριμένος φορέας της, ὅσον καιρὸ οἱ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες κι' ἀτέλειες θ' ἀφθονοῦνε μέσα της. Θὰ μεταχειρισθῶ, ἂν μοῦ ἐπιτρέπετε, μιὰ ἀνατολίτικη παρομοίωση. Ἡ Θεοσοφία εἶναι ὁ χωρὶς ἀκτὲς ὠκεανὸς τῆς ἀλήθειας, τῆς σοφίας, τῆς αἰώνιας ἀγάπης, ποὺ τὸ φεγγοβόλημά του ἀκτινοβολεῖ πάνω στὴ γῆ, ἐνῶ ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία εἶναι μιὰ ὁρατὴ πομφόλυγα μέσα στὴν ὠντανάκλαση. Ἡ Θεοσοφία εἶναι ἡ θεία φύση, ὁρατὴ κι' ἀόρατη κι' ἡ Ἑταιρία, ἡ ἀνθρώπινη φύση· ποὺ πασκίζει νὰ φτάσει τὴ θεία συγγένισσά της.

Ἀπὸ τὴν μετάφραση τῆς Μαρίκας Σακελλαρίου — Κανδήλη.

Πραγματικότης ἢ αὐταπάτη, ἀποκάλυψις ἢ ἀγυρτεία, ἔτσι ἐμφανίζεται ὁ πνευματισμός, ἀναλόγως ἀπὸ τοὺς ὀπαδούς του ἢ τοὺς ἀνιχνευτάς του. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ πνευματισμὸς ἀποτελεῖ ἱστορικὸν γεγονός. Ἀριθμεῖ ἑκατομμύρια πιστῶν στὸν κόσμο. Εἰσαχθεὶς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἀπέκτησε στὴν Γαλλία ἕναν ἀπὸ τοὺς διασημοτέρους του ἐκπροσώπους στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀλλὰν Καρδέκ.

Ἔτσι ἀρχίζει τὸ γαλλικὸ περιοδικὸ «ΙΣΤΟΡΙΑ» τὸ ἄρθρον τοῦ **Georges Imann - Gigandet** μὲ τίτλο:

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔκαμε «νὰ μιλοῦν» οἱ νεκροὶ...

ΑΛΛΑΝ ΚΑΡΔΕΚ

Ἀνεβαίνοντας στὸ Νεκροταφεῖο Πὲρ - Λασσαίζ, στὴ λεωφόρο τῆς νέας εἰσόδου, τμῆμα 45, στὸ δεξί σας χέρι, θὰ συναντήσετε ἕνα μνημεῖο ἀπὸ σκοῦρο γρανίτη, μὲ ὄψι πιὸ πένθιμη κι᾽ ἀπὸ τὰ παρεκκλήσια ποὺ τὸ περιβάλλουν. Ὡστόσο, δέσμες λουλουδιῶν φωτίζουν, σὲ κάθε ἐποχή, τὴν μαυρίλα τῆς πέτρας.

Ἀντίθετα ἀπὸ τόσους ἄλλους τάφους καὶ μολονότι ὁ ἐνταφιασθεὶς νεκρὸς «κεῖται» πλέον ἀπὸ μισὸν αἰῶνα, ὁ τάφος αὐτὸς δὲν εἶναι ποτὲ ξεχασμένος. Σπανίως δὲν θὰ συναντήσετε κάποιον ἐπισκέπτη νὰ ἀποθέτη μιὰ ἀνθοδέσμη καὶ νὰ στέκεται σκεπτικός. Γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, ὁ νεκρὸς αὐτὸς ὑπῆρξε καὶ παραμένει ἕνας δάσκαλος, ἕνας παρηγορητής, ἕνας ὁδηγός. Μὴν μειδιάσετε, κι᾽ ἂν ἀποκλίνετε στὴν πλευρὰ τῶν

σκεπτικιστῶν. Ἡ αὐταπάτη καὶ ἡ πλάνη εἶναι σεβασταὶ ὅταν φέρνουν λίγη ἀνακούφισι στὸν ἀνθρώπινο πόνο.

Καὶ τώρα, ἂς διαβάσωμε τὴν ἐπιτάφια ἐπιγραφή:

ΓΕΝΝΗΣΙΣ — ΖΩΗ —
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ ΑΔΙΑΚΟΠΗ
Ο ΝΟΜΟΣ ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ

Ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ: Ἀλλὰν Καρδέκ. Ὑπῆρξε διάσημος στὴν ἐποχή του ὡς συγγραφεὺς ἔργων γιὰ τὸν πνευματισμὸ ἢ τὴν ἐπικοινωνία ζώντων καὶ νεκρῶν.

Ἡ πίστις ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Ἡ πίστις σὲ φαντάσματα καὶ ἀπόκρυφα φαινόμενα εἶναι παληὰ ὅσο καὶ ὁ κόσμος, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Λιλὶθ τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τὸ φάσμα τοῦ Βρούτου, περνώντας ἀπὸ τὴν μαγεία τοῦ Μεσαιῶνος καὶ φθάνοντας στὸν θαυμάσιο ψευδοεπιστημονικὸ 18ον αἰῶνα. Ἐδῶ, ὅμως, ἐπρόκειτο περὶ φευγαλέων ἐμφανίσεων καὶ αὐθορμήτων, ὁ πνευματισμὸς ἰσχυρίζεται ὅτι ἀποκαθιστᾶ ἄμεση καὶ ἐθελούσια ἐπικοινωνία μὲ τοὺς χαμένους... Στὴν Ἀμερική, τὸ 1846, ἀναφέρονται οἱ πρῶτες ἐκδηλώσεις ποὺ γέννησαν τὸν πνευματισμό.

Ζοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν Hydeseille κάποιος Μάϊκετλ Βέκμαν. Ἕνα βράδυ, ἄκουσε νὰ κτυποῦν στὴν πόρτα του. Ἄνοιξε, μὰ δὲν εἶδε κανέναν. Σκέφθηκε πὼς εἶχε γελασθῆ ἢ ἤθελαν νὰ γελάσουν μαζί του. Γύρισε στὴν πολυθρόνα του, ἀποφασισμένος, ἂν ἡ φάρσα ἐπαναλαμβάνετο, νὰ τιμωρήσῃ τὸν δράστην.

Μία ἀπὸ τὶς «πνευματιστικὲς» φωτογραφίες τοῦ Buguet

Ἀκούστηκαν κι' ἄλλα κτυπήματα, βιαιότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα. Ὁ Βέκμαν ἀναπήδησε μ' ἕνα ραβδὶ στὸ χέρι καὶ ἄνοιξε ἀπότομα τὴν πόρτα. Ὁ δρόμος ἦταν ἔρημος, δίχως κανένα ἴχνος φυγάδος.

Ἀπὸ τότε τὰ νυκτερινὰ ἐπεισόδια ἐπανελαμβάνοντο τακτικά, ὥστε ὁ ἀτυχὴς Βέκμαν ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν κατοικία του.

Ἂν καὶ τὸ σπίτι εἶχε ἄσχημο ὄνομα, γιατὶ ἔλεγαν ὅτι ἕνας παληὸς νοικάρης εἶχε χαθῆ μυστηριωδῶς, νέοι ἔνοικοι ἐγκατεστάθησαν, ἡ οἰκογένεια Φόξ, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν πατέρα, Τζὼν Φόξ, τὴν γυναῖκα του καὶ δύο

θυγατέρες των, Κατερίνα καὶ Μαργαρίτα. Ὅλοι τους ἦσαν ἥσυχοι ἄνθρωποι καὶ ἔντιμοι.

Τὶς πρῶτες ἡμέρες μετὰ τὴν ἐγκατάστασί τους, τίποτε δὲν ἐτάραξε τὴν διαμονή τους. Ἔπειτα, μιὰ νύκτα ξανάρχισαν τὰ κτυπήματα. Πιὸ θαρραλέα ἀπὸ τὸν Βέκμαν, ἡ κυρία Φὸξ δὲν ἐταράχθηκε διόλου. Σὰν καλὴ Πρεσβυτεριανή, ἐγνώριζε τὰς Γραφὰς καὶ τὴν περικοπή: «Κρούσετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν, αἰτήσετε καὶ δοθήσεται». Δυναμωμένη ἀπὸ αὐτὴ τὴν διδασκαλία, ἂν καὶ παρέβη τὸ πρῶτο μέρος, θέλησε νὰ ἐρευνήσῃ τὸ δεύτερο. Ἀπευθύνθηκε στὸν ἄγνωστο κρούοντα:

— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; Ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Διαβόλου;

Σιγή.

— Ἂν ἔρχεσαι ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ, κτύπησε μιὰ φορά.

Ἕνα κτύπημα ἀκούσθηκε. Ἡ κυρία Φὸξ ἐνθαρρύνθηκε γιὰ τὴν ἐξακολούθησι τῆς συζητήσεως.

— Εἶσαι ζωντανὸ πλάσμα;

Σιγή.

— Εἶσαι δυστυχισμένο πνεῦμα;

Ἕνα κτύπημα. Ἔτσι ἀποκατεστάθη ἕνας στοιχειώδης κῶδιξ. Τὸ ναί, ἕνα κτύπημα. Τὸ ὄχι, σιγή. Ἔμενε νὰ ἐλεγχθῆ ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ πνεύματος.

— Ποιά εἶναι ἡ ἡλικία τῆς κόρης μου Κατερίνας;

Ἀκολούθησαν 14 κτυπήματα στὴ σειρά.

— Καὶ ἡ μικρότερη ἀδελφή της;

Δώδεκα κτυπήματα.

— Ἐν τάξει, σκέφθηκε ἡ κυρία Φόξ. Τὸ πνεῦμα εἶναι ἄξιον ἐμπιστοσύνης. Ἐξακολούθησε:

— Εἶσαι πολὺν καιρὸ νεκρός;

Δόθηκε ἕνας ἀριθμὸς κτυπημάτων, ποὺ ἀντιστοιχοῦσε στὰ χρόνια ἐξαφανίσεως τοῦ παλαιοῦ ἐνοικιαστοῦ.

— Πέθανες ἀπὸ φυσικὸ θάνατο;

Σιγή.

— Ἀπὸ βίαιο θάνατο;

Ἕνα κτύπημα πολὺ δυνατό.

— Δολοφονία;

Ἀκόμα ἕνα πολὺ δυνατὸ κτύπημα ... Δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἀμφιβολία. Ἐπρόκειτο γιὰ κάποιον Σάρλ Ράιν, πατέρα πέντε παιδιῶν, τοῦ ὁποίου τὸ πτῶμα ὁ δολοφόνος ἔθαψε στὸ ὑπόγειο. Ἀπὸ σεβασμὸ στὴν ἀλήθεια, ὀφείλομε νὰ προσθέσωμε ὅτι δὲν βρέθηκε ποτέ!

Οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ δυστυχισμένου πνεύματος ἔκαμαν πάταγο στὴν πόλι. Καὶ δὲν ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ πνεῦμα μόνον ἡ κυρία Φόξ, ἀλλὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.

Ἀλλά, καθὼς ὁ Σάρλ Ράϊν εἶχε, ὅπως ὅλα τὰ φαντάσματα, τὴν ἐνοχλητικὴ συνήθεια νὰ ἐκδηλώνονται μόνον τὴ νύκτα, οἱ δεσποινίδες ἔχασαν τὴν ἀνάπαυσί τους. Τέλος, ἡ ἐπέμβασις τῶν γειτόνων ἐπηύξησε τὴν ἐνόχλησι ἀπὸ τὸ σφυροκόπημα τῆς πόρτας.

Οἱ Φὸξ ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλι καὶ μετακόμισαν στὸ γειτονικὸ Ρόστεστερ, στὸ σπίτι μιᾶς παντρεμμένης κόρης τῶν Φόξ, τὴν κ. Φίς.

Χαμένος κόπος! Τὸ πνεῦμα τοὺς ἀκολούθησε. Καὶ ἡ κυρία Φίς, τῆς ὁποίας ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν ὑπερβατικὸ κόσμο δὲν ἐμείω-

σε τὴν αἴσθησι τοῦ γηΐνου κόσμου, ὠργάνωσε πνευματικὲς σεάνς, μὲ τρία δολλάρια εἴσοδο κατ' ἄτομον.

Ἐν συνεχείᾳ, εἴτε διότι ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ πνεύματος τοῦ Σάρλ Ράιν τὸ ἐστενοχώρησε καὶ θέλησε νὰ ἐκδικηθῇ προκαλῶντας συναγωνισμό, εἴτε διότι τὸ παράδειγμά του διήγειρε τὸν πόθο ἄλλων πνευμάτων νὰ ἐκδηλωθοῦν, μὲ κρούσεις, ὁ ἀριθμός των ηὐξήθη μὲ κεραυνοβόλο ταχύτητα στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

Ὁ πνευματισμὸς εἶχε γεννηθεῖ καὶ κάθε ἡμέρα ἡ νέα διδασκαλία ἀριθμοῦσε νέους ὀπαδούς, χωρὶς νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ ἂν ἡ ἐπιτυχία ὠφείλετο σὲ ἀποκάλυψι ἀληθείας ἢ τεχνουργία, σὲ ἀληθινὸ μυστικὸ πάθος ἢ ἐμπορικὸ ὑπολογισμό.

Ὁ διαδώσας τὸν πνευματισμὸ στὴν Γαλλία Ἀλλὰν Καρδὲκ γεννήθηκε στὴν Λυὼν τὴν 11ην τοῦ μηνὸς Βαντεμιὲρ τοῦ 13ου ἔτους (9 Ὀκτωβρίου 1804). Τὸ ὄνομά του ἦταν Ἱππόλυτος Λέων Ντενιζὰρ Ριβάιγ.

Γιατί Ἀλλὰν Καρδέκ; Ὁ Ριβάιγ ἐπίστευε στὴν μετενσάρκωσι καὶ εἶχε τὴν ἐντύπωσι ὅτι σὲ προγενέστερη ζωὴ ὑπῆρξε Δρυΐδης μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Παρὰ τὸ ἐντυπωσιακὸ αὐτὸ ψευδώνυμο, ὁ Ἀλλὰν Καρδὲκ δὲν ἦταν τυχοδιώκτης ἢ τσαρλατάνος. Γυιὸς δικαστικοῦ, καλλιεργημένος ἄνθρωπος, μορφωμένος σὲ σχολεῖο Πεσταλότσι, ἔδειξε κατὰ τὴν δύσκολη ζωή του ἀκαταπόνητη δραστηριότητα. Ὡς διευθυντὴς ἑνὸς παιδαγωγικοῦ ἰνστιτούτου, συνέγραψε πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν του πολλὰ ἐγχειρίδια ἱστορίας, γεωγραφίας, γραμματικῆς, φυσικῆς καὶ χημείας.

Στὸν πνευματισμὸ δὲν προσῆλθε ἀπὸ τυφλὴ πίστι, στὴν ἀρχή, ἀπεναντίας, ἔδειξε δυσπιστία. Ὅταν ἐπείσθη, ἐθεώρησε τὸν πνευματισμὸ ὡς νέα ἐπιστήμη καὶ μὲ τὰ βιβλία του, τὶς διαλέξεις του καὶ τὶς ἑταιρίες ποὺ ἵδρυσε, ὁ πνευματισμὸς ἔπαψε πιὰ νὰ εἶναι ἕνα μέρος τοῦ προγράμματος ταχυδακτυλουργῶν, γιὰ νὰ γίνῃ προσπάθεια ἐρεύνης τῶν ἀνεξηγήτων μᾶλλον, παρὰ μυστηριωδῶν φαινομένων, καὶ σχολὴ ἠθικῆς τελειοποιήσεως.

Κατὰ τὸν Ἀλλὰν Καρδέκ, τὸ ὂν ἀπαρτίζεται ἀπὸ τρία στοιχεῖα: α) τὸ σῶμα, χονδροειδὲς ἔνδυμα φθαρτὸν καὶ ἀπορριπτόμενον σὲ κάθε στάδιο τῆς ἐξελίξεώς μας, ποὺ τὸ ἀποκαλοῦμε θάνατον, 2) τὴν ψυχή, οὐσία θεία, ἀθάνατη, σὲ διαρκῆ πρόοδο καὶ 3) τὸ περίπνευμα, εἶδος ρευστοῦ περιβλήματος, διπλὸν αἰθερικὸν τοῦ γηΐνου σώματός μας, ἀόρατον, ἀλλὰ ὑποκείμενον εἰς ὑλοποίησιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀτόμων προικισμένων μὲ ὑπερ-κανονικὴν εὐαισθησίαν, ὅπως εἶναι τὰ μέντιουμ.

Μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ περιπνεύματος, ἡ ψυχὴ ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς ζῶντας. Ὁ καθένας εἶναι ἐλεύθερος ν' ἀποδεχθῇ ἢ ν' ἀπορρίψῃ τὴν θεωρία τοῦ Ἀλλὰν Καρδέκ. Ἂς σημειώσωμε μόνον ὅτι ὁ κόσμος θὰ φώναζε ὅτι «αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον» ἢ πρόκειται περὶ μυθευμάτων, ἂν προέλεγε κανείς,

στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλλὰν Καρδέκ, ὅτι θὰ διαπιστώσωμε μιὰ ἡμέρα, μὲ τὴν ἀκοὴ καὶ τὴν ὅρασι, ἀόρατες ἀκτῖνες καὶ ὅτι θὰ ἐμφυσούσαμε σὲ μηχανὲς νοῦ καὶ μνήμη.

Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἀλλὰν Καρδέκ, ὁ πνευματισμὸς ἀπέκτησε τίτλους εὐγενείας, μὲ τὴν προσχώρησι ἐξαιρετικῶν προσωπικοτήτων. Θὰ μνημονεύσωμε τὸν Καμὶλλ Φλαμαριόν, τὸν Σαρδού, τὸν σὲρ Ὄλιβερ Λότζ, συγγραφέα τοῦ «Ραϋμόνδου», συλλογῆς ἐπικοινωνιῶν μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ γυιοῦ του, πεσόντος στὸν πόλεμο τοῦ 1915, τὸν Ἄγγλο συγγραφέα Κόναν Ντόϋλ, τοὺς καθηγητὰς καὶ ἰατροὺς τοῦ Ἰνστιτούτου μεταφυσικῶν ἐρευνῶν.

Ἀλλά, δίπλα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνιδιοτελεῖς ὑπερασπιστάς, πόσοι κερδοσκόποι καὶ ἀπατεῶνες! Ἡ ὑπόθεσις **Buguet** τὸ 1875, ὑπῆρξε τυπικὸ παράδειγμα τῆς ἐπαισχύντου αὐτῆς ἐκμεταλλεύσεως. Εἶναι ἐπίσης τεκμήριο τῆς τυφλώσεως, ποὺ τὸ πάθος ἐμπνέει στὰ θύματά της, καὶ τῆς ἀθεράπευτης εὐπιστίας.

Κατὰ τὸ 1873, ἕνας φωτογράφος, ψάχνοντας γιὰ πελατεία, ἐδημοσίευσε σὲ μερικὲς ἐφημερίδες τὴν ἀκόλουθη ἀγγελία:

«Φωτογραφίες πνευμάτων. Ἀνάκλησις καὶ φωτογράφησις τῶν προσφιλῶν σας ἀπελθόντων. Τὰ 6 ἀντίτυπα, 20 φράγκα. Μπυγκὲ φωτογράφος, μπουλεβὰρ Μονμάρτρης».

Ἡ διαφήμισις ἀπέδωσε πέραν κάθε προσδοκίας. Οἱ πελάται συνέρρεαν. Τοὺς ἐδέχετο ἡ ταμίας. Ἐπιδεξίως τοὺς ἐρωτοῦσε καὶ συνέλεγε πληροφορίες γιὰ τὸ κατὰ προσέγγισιν παρουσιαστικὸ τοῦ νεκροῦ.

Ὅσο γιὰ τὸν Μπυγκέ, προτοῦ φωτογραφήσῃ τό... κενόν, ὑπεκρίνετο ὅτι χειρίζεται τὴν φωτογραφικὴ μηχανὴ καὶ ὕστερα χανόταν σ' ἕνα διπλανὸ δωμάτιο. Ἐπέστρεφε σὲ λίγα λεπτὰ μ' ἕνα ἀρνητικὸ στὸ χέρι, ὅπου διεκρίνετο μιὰ ἀμυδρὴ φυσιογνωμία τυλιγμένη σὲ πέπλους.

Στὸ μυστικὸ δωμάτιο διατηροῦσε μιὰ συλλογὴ ἀπὸ κεφάλια κούκλας καὶ σώματα μαννεκέν. Ἀπὸ τὸν σωρὸ τῶν κεφαλιῶν, ἐδιάλεγε ἐκεῖνο ποὺ ἐταίριαζε περισσότερα στὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ εἶχε μάθει ἡ ταμίας. Ὅταν ὁ πελάτης διετύπωνε καμμιὰ ἐπιφύλαξι γιὰ τὴν καθαρότητα τῆς εἰκόνος, ὁ Μπυγκὲ τὸ παρεδέχετο καὶ στέναζε στενοχωρημένος:

—Ἔχετε δίκιο, τὸ ἀναγνωρίζω, εἶναι φλού... Ἀλλὰ τί θέλετε... Βλέπετε, εἶναι τὸ περίπνευμα!...

Ὅταν ἡ ἀστυνομία μυρίστηκε τὴν ὑπόθεσι, ἕνα πρωΐ ἐνεφανίσθησαν στὸ φωτογραφεῖο δύο ἐπιθεωρηταὶ ὡς πελάται καὶ παρήγγειλαν φωτογραφίες. Τὴν στιγμὴ ποὺ ὁ φωτογράφος ἔμπαινε στὸ μυστικὸ δωμάτιο, ὥρμησαν καὶ οἱ ἀστυνομικοί, ἔκαμαν ἔρευνα καὶ βρῆκαν διακόσια κεφάλια κουκλῶν καὶ πολλὰ σώματα μαννεκὲν διαφόρων διαστάσεων, φορέματα, ρόμπες, περροῦκες καί, φυσικά, πολλὰ πέπλα!

Στὴ δίκη τους, ὁ φωτογράφος καὶ οἱ συνένοχοί του, συντετριμ-

μένοι ἀπὸ τὸ βάρος τῶν τεκμηρίων, δὲν μπόρεσαν ν' ἀρνηθοῦν τὴν κατηγορία ἐπὶ καταχρήσει ἐμπιστοσύνης καὶ ἀπάτη.

Μ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρξαν καὶ μάρτυρες ὑπερασπίσεως. Κάποιος κόμης Β., ποὺ ὁ φωτογράφος τοῦ εἶχε ξαφρίσει ἄνω τῶν 4.000 φράγκων, ἐβεβαίωσε ὅτι ἡ φωτογραφία ἦταν τῆς «προσφιλοῦς του συζύγου» καὶ ὅτι τὴν εἶχε ἀναγνωρίσει καὶ τὸ παιδί του.

Ἕνας μάρτυς εἶπε: «Μᾶς δείχνετε κεφάλια κουκλῶν. Κι' ἔπειτα;»

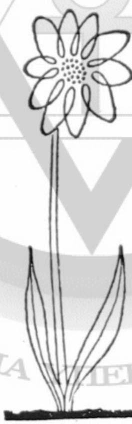
— Μὰ ὁ κατηγορούμενος ὡμολόγησε τὴν ἀπάτη, εἶπε ὁ πρόεδρος.

«Σᾶς εἶπε ψέμματα, ἦταν ἡ ἀπάντησις. Ἐσᾶς ἐγέλασε. Τὰ πνεύματα ὑπάρχουν».

Ἕνας ἄλλος μάρτυς ἦταν πλέον κατηγορηματικός. Καθὼς ὁ πρόεδρος προσπαθοῦσε νὰ τὸν κάμη νὰ λογικευθῆ, εἶπε: «Μοῦ λέτε νὰ ἐννοήσω... καὶ πῶς τὰ ἐξηγῶ ὅλα αὐτά... Δὲν ὑπάρχει τίποτε νὰ ἐξηγήσω, τίποτε νὰ ἐννοήσω. Τὸν πνευματισμὸν δὲν τὸν ἐννοεῖτε. Τὸν αἰσθάνεσθε!»

Ὁ φωτογράφος κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν ἑνὸς ἔτους καὶ πεντακόσια φράγκα πρόστιμο, εἰς μικροτέρας δὲ ποινὰς οἱ συνένοχοί του.

Ἀλλ' ἂν ὑπῆρξε μία περίπτωσις ἀπάτης, δὲν ἕπεται ὅτι ὅλαι αἱ περιπτώσεις εἶναι περιπτώσεις ἀπάτης.

«Κάποιος πρέπει νὰ τὸ κάμη, ἀλλὰ γιατὶ νἆμαι ἐγώ;» — αὐτὴ ἡ φράσις, ποὺ συνεχῶς τὴν ἀντιλαλεῖ ἡ ζωή, προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν ἀδύνατη θέλησι.

«Κάποιος πρέπει νὰ τὸ κάμη, γιατί νὰ μὴν εἶμ' ἐγώ;» — αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τῶν σοβαρῶν ὑπηρετῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς δύο φράσεις κυλοῦν ὁλόκληροι αἰῶνες ἠθικῆς ἐξελίξεως.

ΑΝΝΙ ΜΠΕΖΑΝΤ

Θ. Τάσιος
Καθηγητής τοῦ Πολυτεχνείου

Ἡ μυστικὴ Φρατρία τοῦ Μυστρᾶ

Η ΠΟΜΠΗ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Ἀπὸ τὴν Φλωρεντινὴν τοιχογραφίαν τοῦ Μπενέτσο Γκοζιώλη. Ἄνω ἀριστερά, Πλήθων ὁ Γεμιστός.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἔχει λεχθῆ ὅτι «ἀντικειμενικὴ» ἱστορία δὲν γράφεται ποτέ. Τὸ ἱστορικὸ ὑλικὸ εἶναι συνήθως τόσο ἐλλιπές, καὶ τῶν πηγῶν ἡ γνησιότητα τόσο ἀμφισβητήσιμη, ὥστε ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια δὲν μπορεῖ νὰ προκύψη μὲ τὴν ἀναντίλεκτη βεβαιότητα ἑνὸς μαθηματικοῦ συλλογισμοῦ. Καί, ἀκριβῶς, τὰ κενὰ τῶν δεδομένων προσπαθεῖ νὰ καλύψη μία θεωρία συνδετική: ἀλλὰ κάθε θεωρία εἶναι προϊὸν ἐμπνεύσεως. Ἰδοὺ γιατί ἡ ὑποκειμενικότητα εἶναι κλῆρος ἀναπόφευκτος τοῦ ἱστορικοῦ — κυρίως ὅταν δὲν ἀνακαλύπτωνται πρόσθετα στοιχεῖα γιὰ ν' ἀποτελέσουν λυδίαν λίθον τῆς θεωρίας, ὅπως θὰ γινόταν, λόγου χάρη, στὴν περιοχὴ τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Αὐτὴν τὴν γενικὴν ἀλήθεια θὰ χρειαστῆ νὰ τὴν θυμόμαστε πολὺ ὅταν προσπαθοῦμε νὰ ξαναζήσωμε τὴ μεγάλη καὶ δίσεχτη ἐποχὴ τοῦ τέλους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπου ἀναφέρεται αὐτὸ τὸ μικρὸ ἄρθρο: Ἑλλαδικὸς χῶρος στὰ 1350 μὲ 1450 καί, πιὸ συγκεκριμένα, Μυστρᾶς ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μωρέως.

Πλαίσια τῆς ἐποχῆς

α) Φιλοσοφικὸ πλαίσιο: Προσωπικῶς (κι ἀπὸ παληὰ οἰκογενειακὴ μετεωρίτικη παράδοση) νοιώθω τὸν παλμὸ τοῦ Βυζαντίου καὶ πικραινόμουν μὲ τὴν ἀφελῆ καὶ ἀνεπιστημονικὴ ὑποτίμησή του, ποὺ ἦταν τῆς μόδας πρὶν ἀπὸ λίγες δεκαετίες. Θεώρησα ἀναγκαία αὐτὴ τὴν ἐξήγηση γιατί, παρ' ὅλη μας τὴν ἐκτίμηση στὸ Βυζάντιο, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι, ἐκεῖ γύρω στὰ 1000 μ. Χ., ἦταν ἀπαραίτητο, νὰ βρεθοῦν τὰ προφητικὰ πνεύματα ποὺ θ' ἄρχιζαν πλέον νὰ μετατοπίζουν τὸ κέντρο βάρους τῶν ἀνθρωπίνων ἐνδιαφερόντων ἀπ' τὸ ἰδεῶδες τῆς ἁγιότητος. Ἔτσι, πράγματι, γύρω στὰ 1050, ἦρθε ἡ πρυτανικὴ μορφὴ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ (*) στὸ Πανεπιστήμιο Κωνσταντινουπόλεως. «ν' ἀντλήση», ὅπως ἔλεγε, «ἀπὸ μία πηγὴ ποὺ δὲν ἔτρεχε πλέον»: Ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, κυρίως, ὡς τὸν Πρόκλο κι' ἀκόμη, ὡς τὰ ὀρφικὰ ποιήματα καὶ τοὺς χαλδαϊκοὺς χρησμούς. Εὐτυχῶς, ἡ σύγχρονη ἱστορία τῆς φιλοσοφίας (E. Brehier). (1) ἀναγνωρίζει

Σημείωση: Ἡ λέξη «φρατρία» (καὶ κατὰ παραφθορὰν «φατρία») εἶναι ἀρχαιοελληνικὴ καὶ σημαίνει «ἀδελφότητα». Παράγεται ἀπὸ τὸ «φράτηρ» = μέλος, καὶ εἶναι κλασσικὸ παράδειγμα ἐτυμολογικῆς ρίζας ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα εἶναι διεθνὴς (fratello, brother, bhrater ἰαπ.).

(*) Ἡ σημασία αὐτὴ τῆς στροφῆς πρὸς τὴν ἀ-σχολαστικὴ φιλοσοφία, γίνεται μεγαλύτερη ἂν ἀναλογιστῆ κανεὶς ὅτι, κατὰ τὸν XIV Θεοδοσιανὸ Κώδικα, στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως προβλεπόταν μία μόνο ἕδρα Φιλοσοφίας καὶ πέντε ἕδρες Ρητορικῆς καὶ εἴκοσι ἕδρες Γραμματικῆς!

ὅτι «τὸ τεράστιο ἔργο τοῦ Ψελλοῦ εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ πλατωνικοῦ ἐκείνου φιλοσοφικοῦ ρεύματος ποὺ διαδόθηκε στὴν Ἰταλία τῆς Ἀναγεννήσεως».

Καὶ τὸ σημαντικὸ εἶναι ὅτι ἡ πλατωνικὴ γραμμὴ δὲν διεσπάσθη πλέον μετὰ τὸν Ψελλό, παρὰ τὴν φυσιολογικὴ ἀντίδραση τῆς Ἐκκλησίας (ἐπιθέσεις τῶν Πατριαρχῶν κατὰ τοῦ Ψελλοῦ, ἀφορισμὸς τοῦ μεγάλου μαθητοῦ του Ἰωάννου τοῦ Ἰταλικοῦ κλπ.) : Μιχαὴλ Ἐφέσιος, Ἰωάννης Ἰταλικός, Εὐστράτιος Ἐπίσκοπος Νικαίας, Μιχαὴλ Ἰταλικός, Νικηφόρος Βλεμμύδης, Γεώργιος Ἀκροπολίτης, Θεόδωρος Μετοχίτης, Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Δημήτριος Κυδώνης καὶ Γεώργιος Γεμιστὸς — Πλήθων. Κάθε ὄνομα καὶ μισὸς αἰώνας, μέχρι τὸν ἀκραῖο στύλο τῆς ἁλυσίδας, τὸν Πλήθωνα (1400) — ἱδρυτὴ τῆς μυστικῆς ἑταιρίας τοῦ Μυστρᾶ. Ἂς σημειωθῇ ὅμως ὅτι ἡ γραμμὴ αὐτῶν τῶν πρωτοπόρων εἶναι πολὺ λεπτὴ κι' εὔθραυστη· περνάει μέσα ἀπὸ πέλαγος ἀμφιβόλων ἀναζητήσεων καὶ λυσσαλέων ἀντιδράσεων: Ἡ ἄκρη τῆς γραμμῆς, ὁ Πλήθων, διώχτηκε τελικῶς ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη, κι' ἀργότερα πολλοὶ ὀπαδοί του φαίνεται ὅτι ἀνεσκολοπίσθησαν.

β) Κ ο ι ν ω ν ι κ ὸ π λ α ί σ ι ο : Ἐπειδὴ καὶ οἱ μύσται τοῦ Μυστρᾶ εἶχαν ἔντονα τὰ κοινωνιολογικὰ ἐνδιαφέροντα, εἶναι σκόπιμο νὰ θυμηθοῦμε ὅτι προϋπῆρχε μία διάχυτη στροφὴ τῆς οἰκονομίας πρὸς τὴν ἀστικὴ δομὴ καὶ δὲν ἦταν ἄγνωστες οἱ φιλελεύθερες ὀργανώσεις, ὅπως οἱ Ζηλωταὶ τῆς Θεσσαλονίκης (14ος αἰώνας), πρὶν βεβαίως ἀπὸ τὴν κατάπτωσή τους.

γ) Κ α λ λ ι τ ε χ ν ι κ ὸ π λ α ί σ ι ο : Ἡ ἄνθηση ποὺ παρουσιάζει ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἀπ' τὸν 13ο ὥς τὸν 15ο αἰῶνα ἐρχόταν σὲ μιὰ συγκινητικὴν ἀντίθεση μὲ τὴ στρατιωτικοπολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάπτωση τῆς αὐτοκρατορίας (2). Καὶ δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ὅπου ὁ μαρξιστικὸς δογματισμὸς διαψεύδεται ἀπ' τὴν Ἱστορία: Ποικιλία στὰ χρώματα, χαρούμενες ἀναλογίες, υἱοθέτηση τῆς τοιχογραφίας — τὰ πάντα πιὸ εὔπλαστα, ἀτομικώτερα, ἀνθρώπινα. Οἱ κρητικοὶ τεχνῖτες ποὺ ἀναδείχθηκαν στὸ Μυστρᾶ θὰ γεννήσουν σ' ἕναν αἰῶνα τὸν Θεοτοκόπουλο (3). Βλέπετε λοιπὸν ὅτι, καὶ στὴν Τέχνη, ἡ στροφὴ εἶχε ἀρχίσει. Γι' αὐτὸ εἶναι κρῖμα νὰ μιλᾶμε γιὰ «ἰταλικὴ» ἀναγέννηση μόνο...

δ) Ἐ θ ν ι κ ὸ π λ α ί σ ι ο : Εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὅτι ἡ συνεχὴς πάλη μὲ τοὺς ξένους (Φράγκους, Σλάβους, Τούρκους) ἀπεκάθαρε τὴν ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλαδικῶν: Ὁ λαὸς τώρα δὲν ἔμενε πλέον ἀδιάφορος στὴν ἐθνικότητα τοῦ ἀφέντη του. Ὅταν ὁ Δεσπότης Θεόδωρος Παλαιολόγος (1400) πούλησε τὸν Μυστρᾶ στοὺς Ἰωαννῖτες, ὁ λαὸς ξεσηκώθηκε, καὶ πέταξε ἔξω τοὺς ἀντιπροσώπους τους. Μ' αὐτὴ τὴ συνείδηση, ὁ μετέπειτα τραγικὸς τελευταῖος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ὅ-

ταν ἦταν ἀκόμη (1430) Δεσπότης στὸν Μυστρᾶ, ἐνεργεῖ δυναμικὰ μὲ σκοπὸ νὰ δημιουργήση ἕνα πανελλαδικὸ βασίλειο.

ε) Σ' αὐτὰ λοιπόν, τὰ πλαίσια ἱδρύθηκε, ἀναπτύχθηκε καὶ διεσκορπίσθη ἡ μυστικὴ φρατρία τοῦ Μυστρᾶ. Κι' ἴσως νὰ μὴν εἶναι σύμπτωση ὅτι ὁ Γκαῖτε, στὸν 2ον Φάουστ, ἔδωσε στὸν Μυστρᾶ τὸ ἀλληγορικὸ νόημα μιᾶς χώρας ὅπου ἡ Κλασσικὴ ὀμορφιὰ (Ἑλένη), συνευρίσκεται μὲ τὸ ἱπποτικὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως (Φάουστ), γιὰ νὰ γεννηθῆ ὁ Εὐφορίων ποὺ θυσιάζεται γιὰ τὴν ἐλευθερία (2).

Ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς καὶ ὁ Μυστρᾶς

α) Ἡ μεγίστη προσωπικότης τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ (τὸ παρόνομα Πλήθων τὸ πῆρε πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του) εἶδε πιθανώτατα τὸ φῶς στὴν Πόλη, γύρω στὰ 1365. Ἴσως νἄταν δάσκαλός του ὁ Κυδώνης. Οἱ σπουδές του πάντως ὑπῆρξαν, φαίνεται, βαθύτατες καὶ εὐρύτατες. Τὸν διέκρινε πνεῦμα ἀνεξαρτησίας καὶ ἀνεξιθρησκείας, ἀφοῦ καὶ στὴν Τουρκοκρατουμένη Ἀδριανούπολη τὸν βρίσκομε — μαθητὴ τοῦ Ἰσραηλίτη Ἐλισσαίου, ποὺ ἦταν δυνατὸς ἑρμηνευτὴς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ γνώστης τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν. Δὲν εἶναι δὲ τυχαῖο, ὅτι κατὰ τὰ φαινόμενα, ὁ ἑλληνιστὴς Ἐλισσαῖος ἐκάη ζῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Πάντως, σὲ νεαρὴ ἡλικία, βλέπομε τὸν Γεμιστὸ νὰ διδάσκη στὴν Κωνσταντινούπολη Πλάτωνα. Ἀλλὰ μ' ἕναν πρωτόφαντο ἐνθουσιασμὸ καὶ γνώση, ποὺ εἶχε ξεχαστῆ ἀπὸ τὸν 6ο μ. Χ. αἰῶνα, ὁπότε ὁ Ἀριστοτέλης ἔγινε τὸ μοναδικὸ θύραθεν στήριγμα τῆς σχολαστικῆς κατατάξεως τῶν θεολογικῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ καὶ τοὺς Νεοπλατωνικοὺς Ἀλεξανδρινοὺς διδάσκει ὁ Γεμιστός, ἐνῶ παράλληλα σχολιάζει τὶς παληὲς δοξασίες τοῦ Ζωροάστρου, τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου (κατὰ τὸν Ἀχ. Κύρου (3)).

β) Τότε (1400) πιθανολογεῖται ὅτι ἔγινε ἀνεπιθύμητος στὴν Πόλη. Ὄχι ὅμως καὶ στὸν Αὐτοκράτορα Μανουὴλ Β΄ (οἱ Παλαιολόγοι ἦσαν φωτισμένες προσωπικότητες, κρινόμενες μέσα στὸ σκοτεινὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς των): Τὸν στέλνει σύμβουλο τοῦ νεαροῦ γιοῦ του Θεοδώρου, Δεσπότου τοῦ Μωρέως. Ὁ ἴδιος ὁ Θεόδωρος Β΄ θὰ πῆ ἀργότερα «ἦλθεν ὁ Γεμιστὸς πρό τινων χρόνων ὁρισμῷ τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ πατρός μου, τοῦ ἀοιδίμου καὶ μακαρίτου, καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν δουλοσύνην ἡμῶν». Ἐκεῖ γίνεται ἀνώτατος δικαστὴς καὶ σύμβουλος τοῦ Δεσπότου σὲ ὅλα. Καὶ ἔχει ἤδη μία πνευματικὴ παράδοση αὐτὴ ἡ πελοποννησιακὴ πρωτεύουσα πρὶν φθάση ὁ Γεώργιος. Πρῶτα-πρῶτα, γιὰ λόγους ἱστορικοὺς καὶ πολιτικούς, ὁ Μυστρᾶς βρισκόταν σὲ συνεχῆ ἐπικοινωνία καὶ ἐξάρτηση μὲ τὴν Πόλη καὶ ἦταν κοινωνὸς καὶ τῶν πνευματικῶν ρευμάτων τῆς Βασιλεύουσας. Ὁ λόγιος Μητροπολίτης Νικηφόρος Μοσχό-

πουλος, ὁ μαικήνας πρωτοσύγκελος Παχώμιος, μιὰ σειρὰ ἀπὸ γραφεῖς κωδίκων, ὁ Τζυκανδήλης, ὁ Δοκειανὸς κ. ἄ. (2).

Σ' αὐτὸ τὸ σχετικὰ εὔφορο κλῖμα ἦρθε νὰ πέσῃ ὁ δρμὺς σπόρος τοῦ Γεμιστοῦ. Ἡ φήμη του εἶχε προτρέξει κι' ἀρχίζει νὰ δημιουργῇ τὸν κύκλο του καὶ νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ συγγράφῃ μικρὰ πονημάτια: Φιλοσοφία, ἱστορία, γεωγραφία, ἀστρονομία, κοινωνιολογία (καὶ ποίηση ἀκόμα) ἦσαν τὰ ἀντικείμενά του. Αὐτὸ τὸ εὖρος εἶναι καὶ ἡ ἰδιοτυπία του. Ἀλλὰ οἱ ἰδέες του, ὅπως θὰ τὶς ὑποπτευθοῦμε ἀπ' τὰ λιγοστὰ κατάλοιπα, εἶναι τολμηρές. Οἱ καιροὶ ὄχι καὶ τόσο πρόσφοροι. Θὰ χρειαστῇ λοιπὸν νὰ γίνῃ πιὸ κλειστὸς ὁ κύκλος τῶν μαθητῶν καὶ νὰ γεννηθῇ ἡ μυστικὴ φρατρία.

Τὸ πνευματικὸ περιεχόμενο

Ὁ Γεμιστὸς δὲν ἀγαποῦσε ἰδιαίτερα τὸν γραπτὸ λόγο. Μόνο στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἔγραψε τοὺς «Νόμους» του, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅπως ἀναγνωρίζει κι ὁ σύγχρονος σχολιαστής του, ὁ Καθηγητὴς κ. Τωμαδάκης.

Ἔτσι, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Πυθαγόρα, πολλὰ θὰ μάθουμε ἀπ' τὰ γραπτὰ τῶν μαθητῶν του. Κι ἄλλα, δὲν θὰ τὰ μάθουμε ποτέ.

Πάντως, ἰδοὺ ἐν συντομίᾳ οἱ ἰδέες ποὺ καλλιέργησε ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς καὶ οἱ μαθηταί του:

α) Ἐθνικὲς ἰδέες: Φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπέκτησαν συνείδηση τῆς σημασίας τῶν καιρῶν τους, τὴν ὥρα ποὺ ἡ αὐτοκρατορία πέθαινε, κι' δραματίζονταν μίαν Ἑλλάδα ἑλλαδική. Κι' αὐτὸ ἦταν ἡ πρώτη ἴσως ἔκφραση τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐδῶ καὶ πεντακόσια χρόνια. Τότε ἄρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Γένους καὶ ξανάρχεται στὴ μνήμη τὸ ὄνομα Ἕλληνες (μὲ πολιτικὴ ἔννοια) καὶ χωρὶς τὴν καταισχύνη ὅπου τὄχε καταδικάσει ἡ καταδίωξη τῆς ἐκκλησίας (4). Στὸ περίφημο ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουήλ, ὁ Γεώργιος ἔγραφε: «Ἐσμὲν μὲν γὰρ οὖν, ὧν ἡγεῖσθε καὶ βασιλεύετε Ἕλληνες τὸ γένος, ὡς ἥ τε φωνὴ καὶ πάτριος παιδεία μαρτυρεῖ· Ἕλλησι δὲ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν εἴ τις ἄλλη **οἰκειοτέρα χώρα οὐδὲ μᾶλλον** προσήκουσα ἢ Πελοπόννησός τε καὶ ὅση ταύτῃ τῆς **Εὐρώπης** προσεχὴς τῶν τε αὖ νήσων αἱ ἐπικείμεναι». Εἶχε δηλαδὴ καὶ τὸ προφητικὸ χάρισμα νὰ διαγράψῃ καὶ τὰ σημερινὰ φυσικὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ συνεχίζει: «Ταύτην γὰρ δὴ φαίνονται τὴν χώραν Ἕλληνες ἀεὶ οἰκοῦντες οἱ αὐτοὶ ἐξ ὅτου περ' ἄνθρωποι διαμνημονεύουσιν, οὐδένων ἄλλων προενῳκηκότων οὐδὲ ἐπήλυδες κατασχόντες, (. . . .), ἀλλ' Ἕλληνες τήνδε τὴν χώραν τοὐναντίον αὐτοί τε ἀεὶ φαίνονται κατέχοντες». Ἔγκαιρη καὶ ἁρμοδιώτατη διάψευση τοῦ ἀνιστορικοῦ Φαλμεράγιερ...

β) Κοινωνικὲς ὀργανωτικὲς ἰδέες:

Ἀλλὰ γιὰ νὰ περισωθῇ ὁ ἐθνικὸς αὐτὸς κορμὸς χρειάζονται μεταρρυθμίσεις. Καί, κατ' ἀναγνώρισιν καὶ πάλιν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Τωμαδάκη, «ὁ στοχασμὸς τῆς ἀπεράντου διδασκαλικῆς του σοφίας ἐτίθετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀναγκῶν τῆς πραγματικότητος». (5). Νέο εἶδος φιλοσόφων γεννᾶται...

Τὸ κοινωνικο - πολιτικο - στρατιωτικὸ σύστημα τοῦ Γεωργίου συνοψίζεται ὡς ἑξῆς περίπου (4):

1. Ἄμυνα: Ὄχι ξένοι μισθοφόροι. Ὄχι ἀτέρμονες ἐπιστρατεύσεις ἀγροτῶν. Ἀλλὰ χωρισμὸς τῆς τάξεως τῶν, μονίμων πλέον, στρατιωτικῶν.

2. Παραγωγὴ καὶ διανομὴ ἀγαθῶν: Τρεῖς εἶναι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς. Οἱ ἐργαζόμενοι, ὁ ἔγγειος πλοῦτος μὲ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ τέλος οἱ παρασκευασταὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς διοικήσεως (στρατὸς καὶ ἄρχοντες). Σὲ καθέναν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συντελεστὰς ἀντιστοιχεῖ καὶ τὸ ἕνα τρίτο τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Ἐξ ἄλλου, ὁ Γεμιστὸς ἐπρότεινε καὶ μία εὔλογη κοινοκτημοσύνη τῆς γῆς: Ὅποιος καλλιεργεῖ ἐπιτυχῶς καὶ μονίμως ἕνα κτῆμα μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ κύριος αὐτοῦ.

Καὶ θὰ εἴπῃ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος τὸ 1850 γιὰ τὰ συστήματα αὐτὰ ὅτι «κατὰ τοῦτο διαφέρουν τῶν πλείστων ἄλλων σοσιαλιστικῶν σχεδίων, ὅτι δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀνυπάρκτου καὶ ἀδυνάτου ἰσότητος τῆς εὐφυΐας καὶ φιλεργίας τῶν ἀνθρώπων, οὐδ' ἐπὶ τῆς ἀδικωτάτης ἴσης διανομῆς τῶν ὠφελημάτων, ἀλλ' ἐξεναντίας ἀφίνει στάδιον ἐλεύθερον εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς δραστηριωτέρους μείζονα πλεονεκτήματα».

3. Δικαιοσύνη: Ἀντικαθιστᾶ τὴν ποινὴ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ μὲ τὰ ἀνθρωπιστικώτερα καὶ κοινωνικῶς ὠφελιμώτερα καταναγκαστικὰ ἔργα.

4. Εἰσαγωγές: Ἀπαγορεύει γενικῶς τὶς εἰσαγωγὲς ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ξενομανία, στὰ εἴδη ὅμως πρώτης ἀνάγκης δὲν βάζει δασμό. Ἀλλὰ κι' αὐτὰ τὰ πληρώνει κλῆρογκ. Δὲν θέλει ξένο νόμισμα μὲς στὴ χώρα.

γ) Φιλοσοφικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἰδέες: Ἐδῶ εἶναι ποὺ οἱ Ἕλληνες σχολιασταὶ παθαίνουν τὴ μεγαλύτερη σύγχυση. Πῶς γίνεται, λένε, ἕνας ὀρθόδοξος χριστιανὸς νὰ παραδέχεται τὴν μετεμψύχωση καὶ νὰ γράφῃ ᾠδὲς στὴν Ἀθηνᾶ. Ἂν τὸ πάρωμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀφελῆ ἄποψη, τότε πρόβλημα δὲν ὑφίσταται καὶ ἔτσι ἴσως ἐξηγεῖται πῶς ἐρευνηταὶ τοῦ ὕψους τοῦ κ. Τωμαδάκη συγκαταλέγουν τὸν Γεμιστὸ στὸ ἴδιο κεφάλαιο μὲ τὸν προδότη ὑμνητὴ τοῦ Μωάμεθ Γεώργιο Τραπεζούντιο, ὑπὸ τὸν περίεργο τίτλο «Ἀποστάται καὶ ἀρνηταί»! ((5), σελ. 149). Ἀλλά, βεβαίως, ἂν θέλωμε νὰ πάρῃ νόημα ὁ ὅρος «Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμός», πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμε ὅτι

ἄλλο τὸ κατὰ παράδοσιν θρησκεύεσθαι (ποὺ εἶναι ἁπλῶς ἕνα εὐρὺ λατρευτικὸ καὶ τελετουργικὸ πλαίσιο), κι' ἄλλο ἡ ὑπεύθυνη προσωπικὴ ἀναζήτηση φυσικῶν ἢ μεταφυσικῶν ἀληθειῶν. Ἀλλοιώτικα, ὁ ἑλληνισμὸς μὲ τὸν χριστιανισμὸ θὰ ἦσαν προφανῶς ἀσυμβίβαστα.

Κι' ἂς ἔρθωμε στὸν Γεώργιο καὶ τοὺς μαθητές του: «Ὁ Πλήθων σκέπτεται κατὰ τρόπον ἀποδεικτικόν, ἀποφεύγει δὲ συστηματικῶς τὸ κατ' αὐθεντίαν θεολογικὸν ἐπιχείρημα. Τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας του εἶναι ὀντολογικόν» (5). Καὶ ἐκπλήσσονται μερικοὶ πῶς, μολονότι μονοθεϊστής, πρεσβεύει ὅτι μεταξὺ τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος παρεμβάλλονται ἐνδιάμεσα ὄντα. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι σήμερα ὅ,τι ἁπλούστερο καὶ ὀλιγώτερον παράλογον θὰ μποροῦσε νὰ δεχτῇ ὅποιος πιστεύει κατ' ἀρχὴν στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἄλλωστε καὶ τὰ ποικίλα χριστιανικὰ τάγματα τῶν δαιμόνων, ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων μιὰ τυποποιημένην εἰκόνα αὐτῆς τῆς πίστεως συνιστοῦν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη δοξασία τοῦ Γεμιστοῦ γιὰ τὴν «προαιωνίαν τῶν ψυχῶν ὕπαρξιν καὶ τὴν διὰ πολλῶν σωμάτων μετοικεσίαν αὐτῶν», ο ὑ σ ι α σ τ ι κ ώ τ α τ α π λ α τ ω ν ι κ ή, ξέρομε σήμερα ὅτι εἶναι ἡ σεμνότερη ἀναίρεση τῆς ἐγωϊστικῆς γεωκεντρικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς δῆθεν ἀνεπαναλήπτου μοναδικότητος τοῦ ταπεινοῦ ἀνθρώπου μὲς στὸ ἄπειρον χωροχρονικὸν Σύμπαν. Καὶ βεβαίως, δὲν προώριζε πάντα ταῦτα ὁ Πλήθων γιὰ λαϊκὴ κατανάλωση: Μόνον οἱ μεμυημένοι τὰ γνώριζαν — κι' εἶναι ὡραῖο ἐν προκειμένῳ νὰ διαβάζῃ κανεὶς σ' ἑνὸς Καρδιναλίου τὴν ἐπιστολή, πρὸς τὸν γιὸ τοῦ Πλήθωνος, μετὰ τὸν θάνατό του, ὅτι ὁ Γεμιστὸς ἴσως ἦταν μετενσάρκωση τοῦ Πλάτωνος. Γράφει πράγματι ὁ ἀγαπητότερος τῶν μαθητῶν του, ὁ Βησσαρίων:

«Ἐγὼ μὲν οὖν χαίρω τοιούτῳ ὡμιληκὼς ἀνδρί, οὗ μετὰ Πλάτωνα σοφώτερον οὐκ ἔφυσεν ἡ Ἑλλάς. Ὥστ' εἴ τις τοὺς περὶ τῆς ἀπείρου τῶν γε ψυχῶν ἀνόδου καὶ καθόδου Πυθαγορείων καὶ Πλάτωνος ἀπεδέχετο λόγους, οὐκ ἂν ἀποκνήσω καὶ τοῦτο προσθεῖναι ὡς ἄρα Πλάτωνος τὴν ψυχήν, τοῖς τῆς Εἱμαρμένης ἀρρήκτοις θεσμοῖς, δεῆσαι δουλεῦσαι καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀποδοῦναι περίοδον ἐπὶ γῆς κατιοῦσαν τὸ Γεμιστοῦ σκῆνος καὶ τὸν ἐκείνου βίον ἑλέσθαι» (6).

Μία ἄλλη, τώρα, ἀπ' τὶς τολμηρὲς θέσεις τοῦ Πλήθωνος ἦταν ἡ παραδοχὴ ὅτι ἡ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀπείρως ἐλεύθερη: Ἐγὼ δὲν δυσκολεύομαι νὰ ἰδῶ σ' αὐτὴ τὴ γνώμη τὴν ἁπλῆ διαπίστωση ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀπόφαση ὀφείλει νὰ περάσῃ μέσα ἀπὸ ἕνα δίκτυο ἀναμφισβήτητων αἰτιοκρατικῶν δεσμῶν ποὺ ἐπιβάλλει ἡ φύση μας. Κανεὶς δὲν ἐκπλήσσεται σήμερα ἀπ' τὴ φράση «οἱ φυσικοὶ νόμοι **εἶναι ἡ εἱμαρμένη** μας» — φτάνει ν' ἀναγνωρίζωμε τὰ περιθώρια ποὺ πράγματι ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους καὶ πάνω ἀπ' αὐτούς.

Ὀργάνωση καὶ ἀκτινοβολία τῆς Φρατρίας

α) Μαθηταί: Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ πλέον διάσημα ὀνόματα τῆς ἐποχῆς ὑπῆρξαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μαθηταὶ τοῦ Πλήθωνος.

Ἀκόμη κι' ὁ Χρυσολωρᾶς, ποὺ πῆρε ἕδρα στὸ STUDIO τῆς Φλωρεντίας στὰ 1393, εἶχε σχετισθῆ μαζύ του στὴν Πόλη. Ἀναφέρω ἐδῶ μερικὰ διακεκριμένα ὀνόματα μόνον: Βησσαρίων, Μιχαὴλ Ἀποστόλης, Καβάκης, Χαριτώνυμος, Μάρκος Εὐγενικός, Κοσμᾶς τῶν Μεδίκων, Φίλελφος, Ἑρμώνυμος, Γρηγόριος μοναχός, Πέτρος Καλαυρὸς καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀνώνυμους ὀπαδοὺς καὶ ἀποστόλους. Ἕνας τους τὸν βλέπει στὸν ὕπνο του κάποτε καὶ τὸ σημειώνει μὲ καμάρι: Ὁ δεσμὸς τῆς ὁμάδος ἦταν πολὺ στενός...

β) Ὀργάνωση: Δὲν ξέρω τίποτε θετικὸ γιὰ τὸν τρόπο τῆς δουλειᾶς τους στὸ Μυστρᾶ κι' ἀλλοῦ. Κατὰ τὰ παραδιδόμενα (βλ. Φωτιάδην (4)), «ὁ Πλήθων, ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας, συνέστησεν εἰς τὸν Μυστρᾶν ἐν εἴδει Ἐλευσινίων Μυστηρίων, σχολήν, ἔνθα προνομιοῦχοι μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ ἀναμορφωτοῦ τὴν νέαν θρησκείαν».

Ὁ Παπαδιαμάντης πῆρε τὴν ἠχὼ τῆς παραδόσεως αὐτῆς καί, κρυπτοπαγανιστὴς ὅπως ξέρομε ὁ ἴδιος, ἔγραψε τὸ πολύκροτο μυθιστόρημά του «Ἡ Γυφτοπούλα», ὅπου λέγει: «Ἓν τῶν ψυχαγωγημάτων ἅτινα ἐφεῦρε τὸ παράβολον πνεῦμα Γεωργίου τοῦ Γεμιστοῦ συνίστατο εἰς τὰ μυστήρια ἃ ἐτέλει εἰς τὸ ἄντρον του κατὰ καιρούς. Τὰ μυστήρια ταῦτα ἦσαν κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων μυστηρίων, ἦσαν ἀλλόκοτοι τελεταί, αἵτινες εὐλόγως ἐνεποίουν κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν περιχώρων».

Ἡ ἀλληλεγγύη ποὺ εἶχαν τὰ μέλη τῆς Σχολῆς φαίνεται κι' ἀπ' τὸ φόβο ποὺ κατέλαβε τὸν ἄρχοντα Μανουὴλ Ραοὺλ τοῦ Οἰσῆ ὅταν ἀνεσκολόπησε καὶ ἔπνιξε στὴ θάλασσα τὸν Βυζαντινὸ λόγιο Ἰουβενάλη, ὀπαδὸ τοῦ Πλήθωνος.

Τέλος, δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας ὅτι ὁ Ἰταλὸς πολέμαρχος Μαλατέστας ἐπέδραμε στὰ 1465 στὸ Μυστρᾶ ποὺ εἶχε πιὰ παραδοθῆ στοὺς Τούρκους, καὶ ξέθαψε τὰ λείψανα τοῦ Πλήθωνος καὶ μὲ τιμὲς Ἁγίου τὰ ἔθαψε στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου στὸ Ρίμινι, ὅπου βρίσκονται ἀκόμη τὰ ὀστᾶ τοῦ τελευταίου Βυζαντινοῦ καὶ πρώτου Νεοέλληνα φιλοσόφου. Ἄλλο, τώρα, ἂν δὲν ἐνὸ αφέρθηκε κανεὶς ἀπ' τὴ μακαρία ἐτούτη χώρα νὰ τὰ πάρῃ πίσω στὸν Μυστρᾶ, γιὰ νὰ ὑποδηλώσῃ μιὰ γιὰ πάντα ὅτι ἡ Ἀναγέννηση δὲν ἦταν καρπὸς τῆς Δύσεως ἀλλά, ὅπως τὴν λέει ὁ Vassilief, Ἑλληνο-ἰταλικὴ Ἀναγέννηση.

γ) Ἀκτινοβολία: Ὁ Πλήθων εὐεργέτησε τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰδικώτερα τὴν Πελοπόννησο (καὶ κοινωνικοπολιτι-

κὰ ἀκόμη), ἀλλὰ ἀγαπήθηκε περισσότερο στὴ Δύση. Οἱ πλατωνικὲς σπουδὲς εἶχαν ἀρχίσει νωρίτερα στὴν Ἰταλία, ἀλλὰ ὁ Πλήθων ὑπῆρξε ὁ ἥρωας τοῦ πλατωνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποὺ ἄναψε ὁ ἴδιος ἐκεῖ μέσα, σ' ἕνα χρόνο μόνον. Οὐσιαστικῶς, ὁ Πλήθων ἐνέπνευσε στὸν ἄρχοντα Κοσμᾶ τῶν Μεδίκων τὴν ἰδέα τῆς ἱδρύσεως τῆς περιώνυμης Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Φλωρεντίας.

Καί, μιὰ ποὺ εἴμαστε στὸ σημεῖο αὐτό, ὀφείλω νὰ μεταφέρω χωρὶς σχόλια τὰ ἑξῆς περίεργα (6): Οἱ Ἐλευθεροτέκτονες τῆς Τοσκάνης λένε ὅτι ἡ Πλατωνικὴ ἀκαδημία ἦταν μία ἑταιρία μὲ τεκτονικὸ χαρακτῆρα, στὴ δὲ αἴθουσα ὅπου μαζεύονταν, εὕρισκε κανεὶς πολλὰ τεκτονικὰ σύμβολα. Ὁ Mackey γράφει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ αἴθουσα αὐτὴ ὑπῆρχε ἀκόμη. Κι' ἀκόμη, κατὰ τὸν Clavel («Histoire des Sociétés Secrètes», Paris, 1843), ὑπῆρχε στὴ Φλωρεντία τὸ 1520 ἡ «Ἑταιρία τοῦ Μύστρου», ἕνα εἶδος ἀποδεδειγμένων τεκτόνων.

Ἀνεξαρτήτως αὐτῶν, ποὺ τουλάχιστον μίαν ἔντονη πνευματικὴ συγγένεια ὑποδηλοῦν, Πλατωνικὲς Ἀκαδημίες ἄνοιξαν κι ἄλλες στὴν Ἰταλία ἀπὸ τοὺς σκορπισμένους μαθητάς. Παράδειγμα ἡ Νεοπλατωνικὴ Ἀκαδημία στὴ Ρώμη ἀπ' τὸν Πέτρον Καλαυρόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκαδημία τῆς Νεαπόλεως «εἶχε στενὴ συγγένεια μὲ τὸ παγανιστικὸ πνεῦμα τῆς πελοποννησιακῆς φρατρίας» (6). Ἄλλωστε, ὁ Ἰταλὸς οὑμανιστὴς Φίλελφος ἦλθε ὁ ἴδιος στὸ Μυστρᾶ νὰ μαθητεύσῃ. Τὸ σύγγραμμα ποὺ ἔγραψε βιαστικὰ ἐκεῖ στὴν Ἰταλία ὁ Πλήθων, ἀνάμεσα στοὺς δογματικοὺς ἀγῶνες τῆς ἑνωτικῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας, μὲ τίτλο «Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται», θεωρεῖται σταθμὸς στὴν ἱστορία τοῦ κλασσικοῦ πνεύματος. Ἦταν τὸ μεγαλύτερο πλῆγμα κατὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ σχολαστικισμοῦ. Καὶ γέννησε μίαν ἀτέλειωτη σειρὰ ἀντεγκλήσεων καὶ ὑποστηρίξεων ἀπ' τὴν Ἰταλία κι' ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη (Βησσαρίων, Γεννάδιος κ. ἄ.) γιὰ πολλὰ χρόνια.

Ἀλλὰ καὶ στὴν Πόλη, μὲ τὸ διαφορετικὸ συντηρητικώτερο πνεῦμα, εἶχε ὁ Πλήθων ἀπηχήσεις: Ὁ πολὺς ἐκδότης τῶν κλασσικῶν κειμένων Μιχαὴλ Ἀποστόλης, γράφει στὸν Διδάσκαλο νὰ τὸν καταλέξῃ μεταξὺ τῶν «Οἰκείων σου», ὅπως λέει, «καὶ τῷ τῶν σῶν φοιτητῶν ἐγγράψῃς χορῷ».

Ἡ προσφορά, ἐξ ἄλλου, τοῦ Βησσαρίωνος στὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἰταλίαν καὶ στὶς Πλατωνικὲς σπουδὲς ἦταν τεράστια. Ὅταν δημοσιευτοῦν ποτὲ ὅλες οἱ ἐπιστολὲς τοῦ τραγικοῦ Καρδιναλίου, ὁλόκληρη ἐκείνη ἡ κρίσιμη ἐποχὴ θὰ φωτισθῇ. Ἀνεξάρτητα βεβαίως ἀπ' τὸ στεῖρο θέμα τοῦ ρόλου του στὴν τότε ἐπιπόλαιη ἕνωση τῶν ἐκκλησιῶν. Γιατὶ φαίνεται ὅτι κι ὁ Βησσαρίων πίστευε ὅτι ἕνα οὐσιαστικὸ πνευματικὸ δυνάμωμα θἄσωζε τὸ Γένος.

Τέλος, ὁ Γερμανὸς Καθηγητὴς **Schultze** ὑποστήριξε ὅτι τὰ διδάγματα τοῦ Πλήθωνος ἐπέ-

δρασαν καὶ στὴ Γερμανικὴ Μεταρρύθμιση ἀκόμα (4).

Ὅταν πέθανε ὁ Πλήθων, ὁ Γρηγόριος ὁ μοναχὸς ἔγραψε: «Οἴχεται, φεῦ, ὁ τῶν ἀπορρήτων πολυπράγμων καὶ θείων, ὁ τῶν ὑψηλῶν οὐρανίων δογμάτων μυσταγωγός, ὁ τῆς ὑψηλῆς φιλοσοφίας θεῖος καθηγεμών».

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγιοι ποὺ ἔκαμαν τὸν μεγάλον ποιητὴν καὶ φιλόσοφον **Leopardi** νὰ γράψῃ: «Ὁ Γεμιστὸς κατὰ τοῦτο μειονεκτεῖ τῶν μεγάλων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅτι δὲν ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εὐκλεῶν χρόνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Αἱ δὲ ἑλληνικαὶ πόλεις, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ περιέλθουν εἰς ζυγὸν βάρβαρον ἀνέπεμψαν τὴν ὑστάτην λάμψιν, ἀναδείξασαι μεγαλοφυεῖς καὶ εὐγενεῖς ἄνδρας οἱ ὁποῖοι ἔγιναν πάλιν τῆς Εὐρώπης πνευματικοὶ κηδεμόνες» (4).

Ἐκτὸς καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μία ἦταν ἡ πηγὴ αὐτοῦ τοῦ φωτός: Ὁ Μυστρᾶς. Καὶ ἀκτῖνες του οἱ μυστικοὶ ἑταῖροι τοῦ Γεμιστοῦ.

Ἀντιδράσεις καὶ διωγμοί

Πρὶν τελειώσωμε, νομίζω ὅτι εἶναι πολὺ σκόπιμο νὰ ἰδοῦμε τὶς ἀντιδράσεις ποὺ γέννησε αὐτὸ τὸ ὀλιγόχρονο τολμηρὸ φιλοσοφικὸ κίνημα. Ἔτσι, διαλεκτικά, θὰ τὸ τοποθετήσωμε καλύτερα ἱστορικῶς. Καὶ πρῶτα-πρῶτα, σήμερα μποροῦμε νὰ καταλάβωμε πιὸ εὔκολα πῶς γεννήθηκαν οἱ θρησκευτικὲς παρεξηγήσεις γύρω ἀπ' τὴν βαθειὰ φιλοσοφικὴ ἀρχαιολατρεία τοῦ Πλήθωνος.

Τὸ ἐλεύθερο, παγκόσμιο θὰ ἔλεγα, πνεῦμα τοῦ Γεμιστοῦ στὸ ὑπόμνημα «πρὸς τὰς ὑπὲρ Ἀριστοτέλους Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου ἀντιλήψεις» δὲν περιωρίστηκε στὸν Πλάτωνα μόνο, ἀλλὰ μίλησε καὶ γιὰ τὶς συγγενεῖς Ζωροαστρικὲς ἀντιλήψεις περὶ μετεμψυχώσεως, χωρὶς νὰ περιορίζωνται οἱ ἀναζητήσεις του ἀπὸ ἀντιεπιστημονικὰ δόγματα.

Αὐτὴ ἴσως ἡ εὐρύτητα ἔδωσε λαβὴν νὰ κατηγορηθῇ ὁ Πλήθων ὅτι προσπαθεῖ νὰ συνθέσῃ τὸν Χριστιανισμὸ μὲ τὸν Μωαμεθανισμὸ (**Sic!..**). Πιθανῶς, αὐτὴ ἡ ἀπερίγραπτη παραδοξολογία νὰ στηρίζεται στὴν ἀσύγγνωστη σύγχυση ἀνάμεσα στὶς μεγάλες ὑπερτρισχιλιετεῖς ἀνατολικὲς θρησκεῖες καὶ στὸ πρόσφατο λαϊκὸ κατασκεύασμα τοῦ μωαμεθανισμοῦ.

Ἀλλ' ἂς ξαναγυρίσωμε στὶς ταλὴς ἀντιδράσεις: Κρίνοντας ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος (*) τὰ φιλοσοφικὰ θέματα ποὺ γέννησε ἡ πλατωνικὴ πραγματεία τοῦ Πλήθωνος, δὲν διστάζει νὰ ὀνομάσῃ τὸν Πλάτωνα «ἐξώλη, μέθυσον, μοιχόν, ληστήν, ἀπατεῶνα, μὲ ἠθικὴν ὁδηγοῦσαν εἰς τὰ βδελυρώτερα ἐγκλήματα...». Ὁ διδάσκα-

---

(*) Πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιον ποὺ συνέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ τὸν ἀκόλουθον ἠλίθιον ὕμνον: «Μὴ ξενίζου τὴν ἐμὴν / ἐπακούων νῦν φωνήν. / Οὐ γὰρ ἀλλοτρία σοί... / Πέφηνας ὡς ἀριστεὺς / καὶ Ἑλλήνων βασιλεύς». ((5) σελ. 164).

λος τοῦ Σχολαρίου, Ματθαῖος Καμαριώτης, ὑποστηρίζει ὅτι καὶ τὸ ὄνομα «Πλήθων» (ποὺ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ρωμαντικὴ ἀπόδοση τοῦ «Γεμιστὸς») ἐδόθη στὸν Γεμιστὸ «ὑπὸ τῶν δαιμόνων»...

Σοβαρώτερος (καὶ γι' αὐτὸ πιὸ ἐπικίνδυνος) ἦταν ὁ κατὰ κόσμον φιλόσοφος Γεώργιος Σχολάριος καὶ ὕστερα μοναχὸς μὲ τ' ὄνομα Γεννάδιος καὶ πρῶτος ὑπότουρκος Πατριάρχης.

Ὁ Σχολάρχης λέγεται ὅτι συνετέλεσε στὴν πρώτη ἀποπομπὴ τοῦ Γεμιστοῦ ἀπ' τὴν Πόλη. Ὕστερα, συμμετεῖχε ἔντονα στὶς φιλοσοφικὲς συζητήσεις, παίρνοντας τὸ μέρος τοῦ Ἀριστοτέλους. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Πλήθωνος ἀπ' τὴν Ἰταλία, τοῦ γράφει ἀπειλητικὰ ὅτι θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπιθυμία μερικῶν ν' ἀναζωπυρώσουν «τὴν ἀλόγιστον τῶν ἐθνικῶν θεοποιΐαν». Κατέχει, βλέπετε, τὸν τίτλο τοῦ «καθολικοῦ κριτοῦ» στὴν Βασιλεύουσα. Λίγο ἀργότερα, ἄσημος μοναχὸς γιὰ λίγο διάστημα, ἀπαντᾷ στὸν Πελοποννήσιο ἄρχοντα Μανουὴλ Ραοὺλ (ποὺ τοὖχε γράψει γεμᾶτος τύψεις γιὰ τὴ θανάτωση τοῦ ὀπαδοῦ τῆς φρατρίας Ἰουβενάλη), ἀπαντᾷ μὲ τὰ ἑξῆς τρομερὰ λόγια: «Ἠθέλησεν ὁ μάταιος τάχα ὡς μάρτυς γενέσθαι τοῦ ψεύδους, ἑλκόμενος δὲ καὶ βυθιζόμενος ὥς φασίν, ἀνέπεμπε δόξαν τῇ πρώτῃ αἰτίᾳ... Χαῖρε στρατιῶτα Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ δόξης ὑπέρδικε... Ὦ μακάριαι χεῖρες, ὅσαι τὸ πονηρὸν ἐκεῖνον τοῦ ποτὲ ἀνθρώπου λείψανον ἐπὶ τὴν θάλατταν εἵλκυσαν καὶ τῷ βυθῷ δεδώκασι χαίρουσαι, ἄρχοντος καλλίστου μιμησάμεναι ζῆλον...». (6)

Τέλος, στὰ 1463, μόλις ἔγινε κύριος τοῦ ἀπορρήτου χειρογράφου τῶν «Νόμων» τοῦ Πλήθωνος, ἀντὶ νὰ τὸ κρίνῃ αὐστηρὰ ὅπως εἶχε ἀπειλήσει, διατάσσει νὰ καῇ τὸ χειρόγραφο δημοσίᾳ...

Βεβαίως οἱ καιροὶ ἦσαν ἄλλοι. Λέγεται ὅτι ὁ Σχολάριος, ἔχοντας συλλάβει τὴν ἰδέα τῆς διατηρήσεως τοῦ Γένους διαμέσου τῆς ἐκκλησίας κάτω ἀπ' τὸν τούρκικο ζυγό, ἔτρεμε κάθε σπέρμα ἀμφιβολίας στὴν πίστη τῶν πατέρων. Ἴσως δικαίως. Ἡ Ἱστορία ἂς τὸν δικαιολογήσῃ...

Ὅσο γιὰ τοὺς μῦστες τοῦ Μυστρᾶ, ἡ βραχύχρονη λάμψη τους καὶ τὸ τραγικό τους τέλος δὲν πῆγε χαμένο. Ὁ σπόρος ἔπεσε, σκόρπισε, φύτρωσε, ἄνθησε· καὶ ἡ ἀνάμνησή του ἔφτασε ὣς ἐμᾶς τοὺς μνήμονες Νεοέλληνες.

ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Κατὰ τὰ τελευταῖα δύο χιλιάδες χρόνια, μεθοδολογικὰ - φιλοσοφικὰ καὶ τελεστικὰ Συστήματα, συγγενῆ μεταξύ τους, ἔχουν ἀνθήσει πολλὲς φορές, χωρὶς νὰ τὰ συνδέῃ κατ' ἀνάγκην μία ὀργανωτικὴ συνέχεια. Διονυσιακοὶ ἐργάτες, γνωστικοί, μῦστες τοῦ Μυστρᾶ, πατέρες τοῦ Κόμμιο, ροδόσταυροι, συντεχνίες τῶν καθεδρικῶν ναῶν, ἀποδεδεγμένοι τέκτονες, γιὰ ν' ἀναφέρωμε μόνο τὴ γραμμὴ ποὺ ξεκινάει ἀπ' τὸν μείζονα ἑλληνικὸ χῶρο.

Πρέπει ὅμως νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὑπάρχει τουλάχιστο μία συνέχεια

στὸ ἱστορικὸ κοινὸ ὑπόβαθρό τους.

Καὶ ἰδοὺ ἐν προκειμένῳ τὰ κοινά τους χαρακτηριστικὰ καὶ μὲ τὴ Σχολὴ τοῦ Μυστρᾶ:

Συγκρητισμός.

Παγκοσμιότητα.

Μυστικιστικὴ μεθοδολογικὴ γενίκευση.

Ἐπιστημονικὴ καλλιέργεια.

Φιλελευθερισμός.

Ἀλληλεγγύη.

Αὐτῆς τῆς συνεχείας κρίκος δυνατός, κρίκος στ' ἀλήθεια ἑλληνοχριστιανικὸς ἦταν ὁ Πλήθων...

Ἡ ἱστορικὴ εὐαισθησία τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ συνέλαβε τὸ ὕψος τῆς προσφορᾶς τοῦ Πλήθωνος, καὶ τοῦ ἀφιέρωσε, στὸν Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου, αὐτοὺς τοὺς στίχους:

«Μακαρισμένος ἐσὺ ποὺ μελέτησες
νὰ τὸν ὀρθώσῃς ἀπάνω στοὺς ὤμους σου
τὸν συντριμμένο Ναὸ τῶν Ἑλλήνων.
Τ' ὄνειρό σου τ' ἄσαρκο τὸ προσκυνῶ
καὶ βωμὸ τοῦ ὑψώνω ἐγώ, φιλόσοφε.
Σοῦ τὸ φύσηξε ἕνας νοῦς ὡραῖος».

Θ. ΤΑΣΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) E. BREHIER: «Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας», Ἑλλην. Μετάφρ. Π. Ἰωαννίδη, Ἐκδ. Συρόπουλοι, Ἀθήνα 1957.

(2) Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ: «Μυστρᾶς» Παπαχρυσάνθου, Ἀθήνα, 1948.

(3) Α. ΚΥΡΟΥ: «Οἱ Ἕλληνες τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ὁ Θεοτοκόπουλος», Δημητράκος, Ἀθῆναι, 1948.

(4) Ε. ΦΩΤΙΑΔΗ: «Γεμιστός». Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου», Ἀθῆναι.

(5) Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗ: «Συλλάβιον βυζαντινῶν μελετῶν καὶ κειμένων», Μυρτίδη, Ἀθῆναι 1964—1966.

(6) Μ. ΘΕΟΧΑΡΗ: «Πλήθων ὁ Ἀποστάτης», «Καθημερινὴ» Ἀθῆναι, 29-5-1966.

(7) Ν. ΛΑΣΚΑΡΙ: «Πλατωνικὴ Ἀκαδημία», Ἐγκυκλοπαιδεία τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς, Ἀθῆναι, 1951.

(8) L. PEBIT et al.: «Scholarios Oeuvres complets», Vol. IV p. 475, Paris, 1928-1936.

Η ΑΤΡΑΠΟΣ — ἀπὸ τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Κρισναμούρτι — μετεφράσθη στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον Χαλᾶν καὶ ἐξεδόθη, τὸ 1928, ἀπὸ τὸν Θεοσοφικὸν Ἐκδοτικὸν Οἶκον, μὲ ἐπιμέλεια Ν. Καρθούνη. Τώρα ἔχει σχεδὸν ἐξαντληθεῖ. Εἶναι ἕνα ὡραιότατο ποιητικὸ ἔργο, ποὺ τὸ ἔγραψε ὁ Κρισναμούρτι στὴ νεότητά του καί, βέβαια, δὲν ἐκφράζει τὶς σημερινές του ἀπόψεις. Παρουσιάζει ὡστόσο ἐνδιαφέρον καί, ἀναδημοσιεύοντας τὰ κυριώτερα ἀποσπάσματα, ἐλπίζομε ὅτι προσφέρομε στοὺς φίλους τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» εὔγευστη πνευματικὴ τροφή.

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Η ΑΤΡΑΠΟΣ

(Ἐπιλογή)

Οἱ ζωές μου ἔμοιαζαν μὲ τὴν ἄμμο τοῦ ὠκεανοῦ. Καμμιὰ φορὰ δὲν αἰσθάνθηκα εἰρηνικὴ ἀνάπαυση· ποτὲ ἡ εὐχαρίστηση δὲν ἐγέμισε τὴν ψυχή μου, ποτὲ ἡ χαρὰ δὲν πέρασε μέσα καὶ μέσα στὸ εἶναι μου· ποτέ μου δὲν εἶχα παρηγοριά. Δὲν ἀντάμειψε ποτὲ τὸ γέλοιο τὴν ἐπιθυμία μου· κανένα πρόσωπο, γλυκὸ καὶ συμπαθητικό, δὲν ἔχυσε βάλσαμο στὴν πονεμένη μου τὴν καρδιά· λέξεις παρηγορητικὲς ποτὲ δὲν ξαλάφρωσαν τὸν ἀπέραντο πόνο μου. Οὔτε ἡ ἀγάπη τῆς μητέρας, τῆς γυναίκας, ἢ τοῦ παιδιοῦ, ξεδίψασε ποτὲ τὴ φλογερή μου τὴν ἀγάπη. Ὅλοι μὲ ἀρνήθησαν καὶ ὅλους τοὺς ἄφισα. Ὡσὰν ἕνα πλάσμα λέπρα γεμᾶτο περιπλανήθηκα, μόνος καὶ ἄκλαυτος. Ὁ πόνος καὶ ἡ λύπη ἦταν οἱ παντοτεινοὶ καὶ ἀχώριστοί μου σύντροφοι. Ὅπως ἡ σκιὰ ἀκολουθεῖ τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ ἡ λύπη κολλήθηκε ἀπάνω μου. Ὅπως ἕνας, ποὺ εἶναι βουτηγμένος μέσα σ' ἀτέλειωτο πόνο, ἔκλαψα κι' ἐγὼ μὲ πικρὰ δάκρυα. Πολλὲς φορές, μ' ὅλη μου τὴν ψυχὴ ἐπιθύμησα τὸ θάνατο καὶ τὴν ἀπόλυτη λησμονιά· τίποτε ὅμως ἀπ' αὐτὰ δὲ μοῦ δόθηκε· πολλὲς φορὲς ἐκύτταξα τὸ θάνατο στὴ φριχτή του μορφή, ποὺ τόσο πολὺ τὴ φοβοῦνται οἱ πολλοί· τὸν προσκαλοῦσα μὲ ξεσχισμένη καρδιὰ νὰ μὲ πάρῃ· ἐκεῖνος ὅμως χαμογέλασε κ' ἔφυγεν, ἀφίνοντάς μου μιὰν εὐλογία· πολλὲς φορές, κουρασμένος πιὰ ν' ἀποζητῶ τὸ θάνατο, ἔστρεψα τὸ πρόσωπό μου καὶ τὰ βήματά μου πρὸς τὸ βωμὸ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λατρείας· λίγη ὅμως κ' ἐκεῖ βρῆκα παρηγοριά· πολλὲς ἔκαμα θυσίες, τόσο τοῦ ἑαυτοῦ μου, ὅσο καὶ ἄλλων, ἐλπίζοντας πὼς ἔτσι θὰ ἔφθανα στὸ βωμὸ τῆς ἱκανοποιήσεως· ἀνώφελα ὅμως· πολλὲς φορὲς ἔμεινα σὲ μιὰ λατρεία κατανυκτική· ἀλλὰ σὰν τὴν εὐωδιὰ γλυκόπνοου λουλουδιοῦ, ἡ λατρεία μου ἀνέβαινε καὶ χανότανε στοὺς αἰῶνες, καὶ μ' ἄφινεν ἀνήσυχο καὶ ἀκίνητο ἀπάνω στὰ πονεμένα μου τὰ γόνατα· πολλὲς φορὲς σκόρπισα μυρωδᾶτα λουλούδια ἐμπρὸς σὲ πόδια ἱερά, καὶ καμμιὰν εὐλογία δὲν ἔλαβα γι' ἀνταπόδοση.

Πολλὲς φορὲς ἔκαμα προσφορὲς στοὺς πολυαρίθμους Θεοὺς διαφόρων χωρῶν καὶ φυλῶν, καὶ οἱ Θεοὶ πάντοτε ἔμειναν σιωπηλοὶ καὶ τὸ βλέμμα Των ἀπομακρυσμένο ἀπὸ μένα· πολλὲς φορὲς ὑπῆρξα ὁ ἱερεὺς τῶν Θεῶν αὐτῶν στοὺς ἱεροὺς Των τοὺς ναούς, ἀλλὰ τὰ λευκὰ τ' ἄμφια ἔπεσαν ἀπὸ πάνω μου καὶ μ' ἀφῆκαν γυμνὸ μέσα στὸν ἥλιο· πολλοὺς ἱεροὺς λωτοὺς τῶν ναῶν ἐφίλησα, λατρεύοντας τοὺς Θεούς, ἀλλὰ οἱ λωτοὶ μαραθήκανε στὰ χέρια μου. Πολλὲς φορὲς ἐλάτρευσα στοὺς βωμούς, ποὺ ὁ κόσμος ἔχει πάντα δημιουργήσει· ἔφυγα ὅμως ἀπ' αὐτοὺς μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι καὶ σιωπηλός. Πολλὲς τελετουργίες ἔκαμα, ποτὲ ὅμως ὁ κατάβαθος ὁ πόθος μου δὲν εὑρῆκε ἱκανοποίηση· σὲ πολλὲς ἱεροτελεστίες ἔλαβα μέρος μ' ὅλη μου τὴν ψυχή, δίχως ὅμως νὰ βρῶ χαρὰ κ' ἐλπίδα. Μὲ ἀφιέρωσαν σὲ πολλοὺς ναούς, δὲν ἔλαβα ὅμως καμμιὰ παρηγοριά. Πολλὰ ἱερὰ βιβλία

ἐδιάβασα· κλειστὴ ὅμως ἦταν πάντα γιὰ μένα ἡ γνῶσις. Πολλὲς ὑπάρξεις μου ἐπέρασαν σὲ ἁγιότητα, ἀλλὰ ἡ ζωή μου ἦταν πάντα σκοτεινή. Πολλὰ παράθυρα ἄνοιξα, ἔτσι, γιὰ νὰ κοιτάξω τ' ἄστρα· ποτὲ ὅμως αὐτὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ μοῦ ἀποκαλύψουν τὴν βαθειὰ τὴ σοφία των. Πολλὲς φορὲς ἔμεινα ἄγρυπνος κοιτάζοντας στὸ κενὸ καὶ στὸ χάος, ζητῶντας τὸ φῶς, ἐβασίλευεν ὅμως πάντοτε σκότος, σκοτάδι βαθύτατο.

★

Πολλὲς φορὲς ἐζήτησα ν' ἀπομονωθῶ, νὰ ζήσω μακρυὰ ἀπὸ τοὺς θορυβώδεις ἀδελφούς μου καὶ προσπάθησα νὰ διαφύγω τὶς μικρὲς καὶ μιαρὲς σκέψεις καὶ φροντίδες των· τὶς ψεύτικες καὶ παράξενες συγκινήσεις των· τὶς μικροστενοχώριες καὶ λύπες, ποὺ ἐδημιούργησαν μόνοι τους γιὰ τὸν ἑαυτό τους· τὸ σκληρό τους τὸ μῖσος καὶ τὴ νηπιώδη εὐσπλαγχνία τους· τὴν ἀγάπη τους τὴ μωρουδίσια καὶ τὴν περαστική τους τὴ συμπάθεια· τὴν ἄδικη κακογλωσσιά τους· τὴ διάπυρη καὶ ἐγωϊστικὴ φιλία τους· τὶς πικρὲς φιλονεικίες τους καὶ τοὺς μεγαλόφωνους πανηγυρισμούς των· τὸν ἐκδικητικό τους τὸ θυμὸ καὶ τὸν τρυφερό τους ἔρωτα· τὶς ὁμιλίες τους γιὰ τὰ μεγάλα τὰ πράγματα, ποὺ δὲν τὰ γνωρίζουν καθόλου· καὶ τὴ γνώση τους ἀπάνω στὰ μικρὰ πράγματα, ποὺ τόσο καλὰ τὰ γνωρίζουν· τὶς τιμές των τὶς πλουσιοπάροχες καὶ τὴν καταφρόνησή τους ποὺ μαραίνει· τὶς ἀδιάντροπες κολακεῖες των καὶ τὴ συνηθισμένη αὐθάδειά τους· τὶς ἐρωτικές των ἐπιθυμίες καὶ τὶς ταπεινές των ἀποστροφές· προσπάθησα νὰ διαφύγω ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, ποὺ ἦτανε ἀνθρώπινο, ποθῶντας μόνον ἐκεῖνο, ποὺ ἦτανε θεῖο, εὐγενικό, μεγάλο· ὅπου ὅμως καὶ ἂν ὑπῆρξα, ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἐπῆγα, ἡ ἀνθρωπότης μὲ τὶς φοβερὲς ἀγωνίες της καὶ τὸ μυριόστομο πόνο της μὲ ἀκολουθοῦσε κατὰ πόδι. Πολλὲς φορὲς ἐζήτησα τὴν ἀπομόνωση καὶ τὴ μοναξιά, μέσα στὰ βαθύσκια καὶ εἰρηνικὰ τὰ δάση· μὰ τὰ βρῆκα πάντα κατοικημένα ἀπὸ τὶς σκέψεις μου καὶ στοιχειωμένα ἀπὸ δυστυχία. Πολλὲς φορὲς αἰσθάνθηκα τὸ ρῖγος τῆς ὀμορφιᾶς τοῦ κόσμου, τὴν ἄνοιξη τὴν γλυκειὰ καὶ τὸν τραχὺ τὸ χειμῶνα, τὸ ἤρεμο καὶ μεγαλόπρεπο ἡλιοβασίλεμα καὶ τὰ οὐράνια καὶ ὁλόφωτα τ' ἄστρα, τὸ γλυκοχάραμα, καὶ τὸ βράδυ ποὺ πεθαίνει, τὸ τρυφερὸ τὸ φεγγάρι καὶ τὸ χαϊδευτικὸ τὸ φῶς, τὸν ἄσπλαγχνο τὸν ἥλιο καὶ τὶς ἀμέτρητες σκιές, τὰ πράσινα χορτάρια, τὰ βελουδένια φύλλα, τὴν αἱμόδιψη τίγρη, τὸ εὐγενικὸ τὸ ἐλάφι, τὸ συχαμερὸ τὸ ἑρπετό, τὸν ἐπιβλητικὸν τὸν ἐλέφαντα, τὰ μεγαλόπρεπα βουνά, τ' ἀνήσυχα πέλαγα. Ἐχάρηκα ὅλες, ὅλες τὶς ὀμορφιές, ποὺ μπορεῖ νὰ δώση ὁ κόσμος, μὰ καμμιὰ χαρὰ δὲ βρῆκα σ' αὐτές. Περιπλανήθηκα στὶς σκιερὲς κοιλάδες κ' ἐσκαρφάλωσα σὲ ἀπόκρημνα βουνά. Ἀναζήτησα παντοῦ ἀνώφελα καὶ κοπιαστικά.

★

Ὁράματα εἶδα πολλὰ στοὺς ναοὺς τῆς Νινευῆ, τῆς Βαβυλῶνος,

τῆς Αἰγύπτου καὶ στὰ ἱερὰ τεμένη τῆς ἁγίας Ἰνδίας· τοὺς Θεοὺς των, τοὺς ἐπροσκύνησα, ἀπαρνούμενος κοσμικὴ εὐτυχία, παρατῶντας πατέρα, μητέρα, γυναῖκα καὶ παιδί, προσφέροντας θυσίες μεγάλες καὶ μικρές, εὐγενικὲς καὶ ταπεινές, θυσιάζοντας τὸ σῶμα μου καὶ αὐτή μου τὴν ψυχή, γιὰ νὰ λάβω τὸ φῶς, ποὺ θὰ μὲ ὡδηγοῦσε· δὲν ἔλαβα καμμιὰ ἱκανοποίηση γιὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔκαμα. Ἀγάπησα θεϊκά, ὑπόφερα εὐγενικά, ἐχαμογέλασα χαρούμενα, ἐχόρεψα μὲ βακχικὸν ἐνθουσιασμὸ μπροστὰ σὲ πολλοὺς Θεούς, ἐμέθυσα μὲ τὸ Θεῖον, ἐπιθύμησα μ' ὅλη μου τὴν ψυχὴ νὰ ἀπελευθερωθῶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πονεμένο κόσμο. Ἐβοήθησα πολλούς, ἂν καὶ ἐγὼ εἶχα περισσότερη ἀπὸ ὅλους ἀνάγκη βοηθείας. Πολλοὺς ἐγιάτρεψα, ἂν καὶ εἶχα ἐγὼ περισσότερη ἀνάγκη θεραπείας ἀπ' ὅλους. Πολλοὺς ὡδήγησα, ἂν καὶ ἐγώ, ἀπ' ὅλους πιὸ πολύ, εἶχα ἀνάγκη ὁδηγίας. Ἐπαρηγόρησα, ἂν κ' εἶχα ἐγώ, ἀπ' ὅλους πιὸ μεγάλη ἀνάγκη παρηγοριᾶς. Ὅταν βρισκόμουνα σὲ βαθύτατη λύπη, ἐχαμογέλασα· ὅταν ἤμουνα χαρούμενος, λυπήθηκα· ἔχανα, καὶ ἤμουνα εὐτυχής· ἐκέρδιζα, καὶ ἐδυστυχοῦσα· καὶ πάντα ἀγαποῦσα τὸ Θεό μου. Ἡ ψυχή μου, ὅμως, εἶναι ἀκόμα μέσα σὲ ἀπόλυτο χάος, εἶμαι ἀκόμα τόσο θλιβερὰ τυφλός, περιτριγυρισμένος ἀπὸ σκοτάδια καὶ ἀπατηλότητες· τὸ καθαρὸ τὸ φῶς δὲν μοῦ ἐχαρίστηκεν ἀκόμα· παρηγοριὰ ποὺ νὰ γιατρεύει δὲν ἔχω καμμιά· ἀκόμη δὲν μοῦ ἐδόθηκε ἡ καταπραΰντικὴ ἱκανοποίηση· πουθενὰ δὲν μπορῶ ἀκόμα νὰ βρῶ τὴν μακαρία εὐτυχία· καὶ εἶμαι μόνος ἐγὼ κι' ἀπομόναχος, σὰν ἕνας περιπλανώμενος τ' οὐρανοῦ, παντέρημος μὲ τὸν ἑαυτό μου.

Κουρασμένος ἀπὸ τὴν λατρεία καὶ τὴν ἀφοσίωση, κουρασμένος ἀπὸ τὴ μοναξιὰ καὶ τὴν ἀπομόνωση, κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση καὶ τὸν πόθο τῆς θείας εὐτυχίας, κουρασμένος ἀπὸ τὶς θυσίες καὶ τὴν θεληματικὴ τυραννία τοῦ σώματός μου, κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀλήθειας, κουρασμένος μὲ τὸ νὰ εἶμαι εὐγενὴς καὶ ἀνιδιοτελής, κουρασμένος ἀπὸ τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἀπότομη τὴν ἀναρρίχηση, μὲ ἀποσταμένο τὸ σῶμα καὶ ἀποκαμωμένη τὴν ψυχή, ἐρίχτηκα μὲ ζέση καὶ μὲ ἀλαλαγμὸ στὸν ὑλικὸ τὸν κόσμο, ἐλπίζοντας πὼς ἔτσι θὰ μποροῦσα νὰ κερδίσω τὸ ἀκέρδιστο καὶ ἀπροσμέτρητο. Ἔγινα νέος καὶ σφριγηλός, ὄμορφος καὶ γεμᾶτος πάθος, ἐλεύθερος καὶ εὔθυμος, χαρούμενος, χωρὶς καμμιὰ σκέψη γιὰ τὴν αὔριο, ἀφρόντιστος, ἀμέριμνος. Ἄρχισα μὲ μεγάλη προθυμία καὶ συστηματικότητα νὰ ἀπολαμβάνω μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη καὶ ἐγωϊστικά, μὴν προσέχοντας σ' ἄλλο παρὰ σὲ σωματικὴ εὐχαρίστηση καὶ σ' αναλαμπὲς διανοητικῆς ἀπολαύσεως. Ἄρχισα νὰ κερδίζω καὶ νὰ δοκιμάζω κάθε τι, τόσο τὰ ταπεινά, ὅσο καὶ τὰ ὑψηλά, ποὺ ὁ θνητὸς ὁ κόσμος μποροῦσε νὰ μοῦ δώση. Τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ μείνη ἀδοκίμαστο· ὁ μόνος μου σκοπὸς ἤτανε ἡ ὑπερτάτη ἡδονή. Πολλὲς φορὲς γεννήθηκα πλούσιος γιὰ νὰ ξαπλωθῶ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς πολυτελείας καὶ γιὰ νὰ ἀπολαύσω τὸ νανούρισμα τῆς κολακείας. Εἶχα μὲ τὸ μέρος μου τὴ νεότητα καὶ δὲ μοῦ ἀπόλειπε καὶ ἡ ὀμορφιά· μ'

αὐτὰ τὰ δυὸ ὁ κόσμος μὲ τὶς χονδροειδεῖς του καὶ ἄνοστες ἡδονὲς μοῦ ἦταν πάντοτε ἀνοικτός. Σ' ὅλα τὰ θορυβώδη καὶ τὰ εὔθυμα ὁ πρῶτος ἤμουν ἐγώ. Ἀπὸ τὸ πρωῒ ἴσια μὲ τὴ νύχτα εἶχα τὶς ἀνείπωτες ἡδονὲς τῆς νεότητος· τί λέγω; ἴσια μὲ τὰ γλυκοχαράματα, περιτριγυρισμένος ἀπὸ ἀκόλαστη νεότητα. Στὴν εὐθυμία, ἤμουν πάντα στὴν πρώτη γραμμή· κανεὶς ἀντίπαλος δὲν μποροῦσε νὰ μὲ φθάση στὶς ἀκρότητές μου. Οἱ τέρψεις τῆς φωτεινῆς Νινευῆ, ἡ εὐθυμία τῆς Βαβυλῶνος, τὰ θαυμάσια τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἡλιοψημένης Ἰνδίας τὰ κάλλη, ἦσαν πάντοτε στὰς διαταγάς μου. Οἱ τιμές των, τὰ ἐγκώμιά των, ἡ κολακεία των, ἄφθονα ἔρρεαν ἀπάνω μου. Ἤπια βαθειὰ τὸ κρασὶ τῆς εὐφροσύνης στὴν πηγὴ τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς ἱκανοποιήσεως.

Εἶχα πολλοὺς δούλους καὶ ὑπηρέτες, ἀφέντη ὅμως οὔτε μιὰ φορά. Οἱ ἐπιθυμίες, ποὺ ἐσκιρτοῦσαν μέσα μου ὅπως τὰ ὄμορφα τὰ λουλούδια τῆς τρυφερῆς ἄνοιξης, ἀμέσως ἱκανοποιοῦντο· οἱ φαντασιοπληξίες καὶ οἱ ἰδιοτροπίες μου ποτέ τους δὲν εὕρισκαν ἀντίσταση. Μόλις μοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ μιὰ σκέψη ἀπολαύσεως, ἱκανοποιεῖτο στὴν ἀκόλουθη στιγμή. Ἡ ἀγάπη, κάθε εἴδους, ἤτανε πάντοτε στὴ διάθεσή μου· κανένα ἁγνὸ πλάσμα δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ ἀντισταθῆ. Ἐβεβήλωσα κάθε ἁγνότητα, περιγελῶντας τοὺς ὑψηλοὺς θεούς, καταφρονῶντας τὸν ταπεινὸ πιστὸ τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς. Πλούσιο καὶ μοσχάτο κρασὶ βρισκότανε πάντα κοντά μου, μ' ἕνα σκλάβο νὰ μοῦ τὸ προσφέρη. Καταχορτασμένος ἀπὸ τοὺς παλμοὺς τῆς ἀνδρικῆς εὐχαριστήσεως, μέσα σ' ὅλες τὶς πολιτισμένες χῶρες, καὶ σ' ὅλα τὰ ἐξευγενισμένα ἔθνη καὶ τὶς φυλές, ἐνσαρκώθηκα σὲ γυναικεῖο σῶμα, γιὰ νὰ δοκιμάσω τὴν ἡδονή, ποὺ αἰσθάνεται ἡ γυναίκα, ποὺ τὴν ἀγαποῦν μὲ πάθος. Ποτέ μου δὲν ἔμενα ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη τὴ μονότονη ἑνὸς ἐραστοῦ· εἶχα πάντα στὸ παράθυρό μου πολλοὺς καὶ ἀναρίθμητους λατρευτάς. Ἐξαντλημένη ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπη, ζητῶντας περισσότερη, πέρασα τὴ ζωή μου. Δοκίμασα ὅλους τοὺς πόνους τῆς γέννας· τὴ χαρὰ νἄχω παιδιά· τὴ λύπη, ὅταν πέθαινε κανένα· ὑπόφερα στὴ γεροντική μου ἡλικία ἀπὸ τὴν ἀμέλεια καὶ τὴν ἀδιαφορία τῶν ἄλλοτε ἐραστῶν μου· ἀναστέναξα γιὰ τὰ περασμένα, κ' ἔκλαψα γιὰ τοὺς θαυμαστὰς ἐκείνους, ποὺ τοὺς εἶχα χάσει πρὸ καιροῦ.

Κουρασμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἐλεύθερου καὶ ἀκόλαστου ἔρωτα τῆς κοινῆς γυναίκας, ἔγινα πολλὲς φορὲς πιστὴ καὶ ἀφοσιωμένη σύζυγος καὶ ἐκέρδισα τὴν εὐτυχία τῆς ἁγνῆς ἀγάπης. Ἐγέννησα παιδιὰ μ' εὐχαρίστηση· καὶ ποτὲ μέσα μου δὲν αἰσθάνθηκα, ὅπως ἄλλοτε, τὴν ἀποστροφὴ τῶν πόνων ὅταν ἐγεννοῦσα ἕνα ἀθῶο πλάσμα. Ἀπήλαυσα τὴν τρυφερὴ ἀγάπη τῶν παιδιῶν, ποὺ μὲ ἀγκάλιαζαν· τὰ ἀθῶα τὰ γέλια των· τὶς μικρολύπες καὶ τοὺς μικροπόνους των· τὶς ἁγνὲς καὶ καθαρὲς καρδιές των, τὰ ἁγνὰ καὶ ἄδολα φιλιά των· τὰ γλυκὰ ἀγκαλιάσματά των· καὶ ἀνατρίχιαζα ἀπὸ εὐχαρίστηση, ὅταν

τὰ ἐδεχόμουνα. Ἔγινα σύζυγος, ποὺ ἀγαποῦσε τὸν ἄνδρα της· ἔγινα τρυφερὴ μητέρα καὶ ἤμουνα τρισευτυχισμένη σ᾽ ἐκείνη τὴν κατάσταση. Ἀφοῦ ἀπόκτησα αὐτὴ τὴ γυναικεῖα πεῖρα, ξαναγύρισα στὸν ἐλεύθερο ἄνδρα μὲ τὶς δυνατὲς καὶ κτηνώδεις συγκινήσεις. Τὸ πάθος ξέσχιζε τὴν καρδιά μου κ᾽ ἔμενα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἡδυπαθείας, λησμονῶντας τὴ λύπη καὶ τὸν πόνο· ξεχνῶντας τὰ βάσανα τῶν ἄλλων. Ἔζησα ζωὴ ἐγωϊστικῆς ἀπολαύσεως, πλούσια ἀπὸ χονδροειδῆ πεῖρα, ἄφθονη σὲ θανάσιμες ἡδονές, καὶ ὁ ὑλικὸς ὁ κόσμος τίποτε δὲν κρατοῦσε μακρυὰ ἀπὸ μένα.

Ἀλλὰ δὲν εὕρισκα οὔτε ἱκανοποίηση, οὔτε μακαρία εὐτυχία· ἡ καρδιά μου ἦταν γυμνὴ καὶ ἀπελπισμένη, ὅπως ἡ μελαγχολικὴ ἔρημος, χωρὶς κανένα ζωντανὸ πλάσμα γιὰ νὰ τὴν ὀμορφαίνη καὶ νὰ τὴν ἐνθουσιάζη.

★

Ἔτσι, λοιπόν, γιὰ πολλὲς γενεές, ἀνάμεσα σὲ διάφορα ἔθνη, μόνος καὶ δυστυχισμένος, σὰν ἕνα μοναχικὸ σύννεφο, ποὺ κρέμεται ἀπάνω ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ ἀπὸ τὸ βουνό, καὶ ποὺ τὸ σέρνουν ἐδῶ καὶ κεῖ ἄστατοι ἄνεμοι, γυρνοῦσα κ᾽ ἐγὼ ἄθλιος καὶ μισημένος. Καταφύγιο καὶ σωματικὴ ἀνάπαυση δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ γιὰ πολλοὺς αἰῶνες· κουρασμένος σωματικῶς καὶ ἀπελπισμένος ψυχικῶς, κυνηγημένος σὰν κανένα κακὸ θερίο, ἐζήτησα τὴν ἀπομόνωση· μὰ καὶ στὴ μοναξιά μου, ἀλοίμονο! ἡ δυστυχία ἔμενε πάντα μαζί μου. Σὰν φύλλο μαραμένο, συντριμμένο ἀπὸ πολλὰ πατήματα, ὑπόφερα μέσα σ᾽ αὐτὸ τὸ σκληρὸ καὶ ἄχαρο σαρκίο μου, φτωχὸς καὶ ρυπαρός, χωρὶς ἀγάπη καὶ δίχως μῖσος, χωρὶς νόηση, πεινασμένος καὶ διψασμένος, μὲ ἀπονεκρωμένες στὴν καρδιά μου γιὰ πολλοὺς αἰῶνες ὅλες τὶς εὐγενικὲς συγκινήσεις, ποὺ κάποτε τὴν ἀναζωπυροῦσαν. Τυφλὸς ἀπὸ ἐλπίδα, ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν ὕπαρξή μου, φεύγοντας τὴν ἀνθρώπινη ματιά, μισημένος καὶ ἀπεχθὴς γιὰ τὴ νεώτατη ἀνθρωπότητα, ἐζήτησα, μέσα σ᾽ αὐτὴ τὴν ἀγωνία καὶ μέσα σ᾽ αὐτὴ τὴν ἀτελείωτη θλίψη, καὶ μέσα σ᾽ αὐτὸ τὸ μαρτύριο τοῦ σαρκίου καὶ τὴ στέρηση τῆς ψυχῆς, μέσα σ᾽ αὐτὴ τὴν κατάπτωση καὶ τὴ φρίκη, κλαίοντας καὶ ὑποφέροντας ἀδιάκοπα, τὸ φῶς ἐκεῖνο, τὴν ἄνεση καὶ τὴν εὐτυχία, ποὺ δὲν μοῦ εἶχε δοθῆ, ὅταν ἤμουν βυθισμένος σὲ μεγάλα πλούτη, ὅταν ἔπλεα στὴν ἐγωιστικὴ ἱκανοποίηση καὶ δὲν ἐφρόντιζα γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ γιὰ τὶς ὠμὲς ἀπολαύσεις — τὸ φῶς, τὴν ἄνεση καὶ τὴν εὐτυχία, ποὺ δὲν μοῦ εἶχε δοθῆ, οὔτε ὅταν ἀκόμα προσπάθησα ν᾽ ἀκολουθήσω τὴν εὐγενικὴ κ᾽ ἐνάρετη ζωή. Γιατί, ὅταν ἐλάτρευα καὶ παρέμενα σὲ ἁγνότητα· ὅταν ἡ ζωή μου δὲν ἦτανε παρὰ μιὰ διαρκὴς αὐταπάρνησις καὶ νέκρωσις τῆς σαρκός· ὅταν ἡ ἁμαρτία μοῦ ἦταν μισητή· ὅταν μὲ ὀρθωμένο τὸ κεφάλι ἀτένιζα πάντοτε στὸ σκοτεινὸ τὸ μέλλον γιὰ τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ γύρω μου, ἄφθονο ἦτανε χυμένο τόσο φῶς, καὶ ὅμως μέσα μου ἐβασίλευε βαθειὰ καὶ καταθλιπτικὴ σκοτεινιά· ὅταν ἀγαποῦσα μὲ ἁγνότητα καὶ ἐπιθυμοῦσα εὐγενικὰ

καὶ ἐνάρετα· ὅταν αἰσθανόμουνα ρῖγος στὴν ἁπλῆ λέξη Θεός· στὶς ζωὲς λοιπὸν αὐτές, ποὺ ἦταν γεμᾶτες ἀπὸ εὐσέβεια καὶ ἀκακία, δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ εἰρηνικὴ εὐχαρίστηση καὶ ἱκανοποίηση.

★

Ἡ πεῖρα μου, οἱ σκέψεις καὶ οἱ συγκινήσεις μου ἦτανε πολλὲς καὶ ποικίλες. Ἐγνώρισα ἀμέτρητα πάθη, κτηνώδη καὶ εὐγενικά· ὡραῖες συμπάθειες καὶ μεγάλους ἔρωτες· πολλὲς ἀγάπες, ἁγνὲς κ' ἐγωϊστικές· διάφορες ἀποχρώσεις ἱκανοποιήσεως καὶ ἐξευγενισμένων καὶ λαμπρῶν αἰσθημάτων· ὑψηλὴ διανόηση καὶ ταπεινὴ πονηρία. Ἐπέρασα πολλὲς ἐποχὲς καὶ πολλοὺς αἰῶνες μέσα σὲ διάφορα ἔθνη καὶ φυλές, καὶ ἀπ' ὅλες τὶς ἰδιότητες καὶ ἐκέρδισα τὴ γνώση, ποὺ ὁ κόσμος μπορεῖ νὰ δώση σ' ἐκεῖνον, ποὺ ζητεῖ καὶ ὑποφέρει.

Ποῦ ὅμως βρίσκεται ἐκεῖνο τὸ φῶς, ποὺ ἔχουν ἰδῆ οἱ σοφοί· ἐκείνη ἡ ἀλήθεια, ποὺ νικᾶ ὅλες τὶς χίμαιρες· ἡ συμπάθεια ἐκείνη ποὺ γιατρεύει κάθε πόνο· ἡ γαληνὴ ἱκανοποίηση ποὺ φέρνει αἰώνια εὐδαιμονία στὴν πονοχτυπημένη ψυχὴ καὶ ἐκείνη ἡ σοφία ποὺ ὁδηγεῖ τὴν πονεμένη τὴν ἀνθρωπότητα; ὅπου καὶ ἂν ἐπῆγα, ὅπου καὶ ἂν ἀναζήτησα, ἐγύρισα μὲ ἄδεια τὰ χέρια, καὶ μὲ βαρειὰ τὴν καρδιά. Ὅπως ἕνα περιπλανημένο παιδί, ποὺ ξέφυγε ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του μητέρα, περιπλανήθηκα κι' ἐγὼ μακρυά, μέσα στὰ βασίλεια τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς χίμαιρας, ζητῶντας τὴ μεγάλη τὴν πραγματικότητα, μακρυὰ ἀπὸ τὸ μοναχικὸ τὸ δρόμο ξέκοψα, προσπαθῶντας νὰ ἱκανοποιήσω τὴν ἀκαταδάμαστη αὐτὴ ἐπιθυμία καὶ αὐτὴ τὴν ἄσβυστη δίψα· μ' ἔκαψε μόνο ἡ λαχτάρα καὶ ἐγύρισα μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι. Οὔτε ἱκανοποίηση, οὔτε εὐχαρίστηση βρῆκα, εἴτε μέσα στὸ πέλαγο τῆς ἀνθρωπότητος, εἴτε μακρυὰ ἀπὸ τὸν τρελλὸ τὸν ὄχλο· εὐτυχισμένος, ἢ δυστυχισμένος· στὶς δόξες μου, ἢ στὴν κατάπτωσή μου· στὸν πόνο μου, ἢ στὴν εὐχαρίστηση — πάντα μέσα μου ἀπόμενε, σὰν μαύρη σκιά, ἕνα βαθὺ κενὸν ποὺ τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ τὸ γεμίση, ἕνας ἀπεριόριστος πόθος, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἱκανοποιηθῆ· περιπλανήθηκα τυφλὸς καὶ κουρασμένος, ζητῶντας ἀπὸ κάθε διαβάτη τὸ βάλσαμο ἐκεῖνο, ποὺ μποροῦσε νὰ γιατρέψη τὴν πονεμένη μου τὴν καρδιά. Ἔδωσαν ὅ,τι μποροῦσαν καλύτερο μ' εὐγενικὸ χαμόγελο καὶ μ' εὐλογία, μὰ δὲν ἔκαμαν νὰ προδεύση ἡ μακρυνή μου ἀναζήτησις. Ποῦ βρίσκεται αὐτὸ τὸ φῶς καὶ ποῦ εἶναι ἡ ἄπειρη αὐτὴ εὐτυχία;

Εἶμαι κουρασμένος, κουρασμένος ἀπὸ τὴν περιπλάνηση ἀναρίθμητων αἰώνων· εἶμαι κουρασμένος, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸν κόπο πολλῶν ἑκατονταετηρίδων· εἶμαι ἐξαντλημένος καὶ ἀδύνατος ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴν προσπάθεια, ποὺ πολεμοῦσα· τὰ πόδια μου σκοντάφτουν σὲ κάθε πάτημα· μόλις καὶ μπορῶ νὰ σύρω τὸν ἑαυτό μου· εἶμαι σχεδὸν τυφλὸς ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη τόσον καιρὸ κούραση τῶν ματιῶν μου, μοὔπεσαν τὰ μαλλιά, ἐστέγνωσα, ἐγέρασα. Ἡ ὑπερηφάνεια καὶ τὰ νειάτα μου ἔφυγαν· ἔχω λυγίσει ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τὴ θλίψη τοῦ ἀπέ-

ραντου πόνου μου· ἡ ὀμορφιά, γιὰ τὴν ὁποία κάποτε ἐκαυχόμουνα μεγαλόφωνα, μοὔφυγε καὶ μ' ἀφῆκε σὰν ἕνα φρικτὸ τέρας. Τί συνέβηκε, τί γίνηκε τὰ μακρὰ καὶ ἀνυπόφορα ἐκεῖνα χρόνια, δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ καὶ ἡ ἀδιαφορία μου εἶναι ἀπόλυτη. Εἶμαι χωρὶς καμμιὰν ἐπιθυμία· κανένα πάθος δὲν μὲ συγκλονίζει· καμμιὰ ἀγάπη δὲν μὲ σπαράζει· οἱ συγκινήσεις ἔχασαν τὴν παληὰ καὶ παντοδύναμη κυριαρχία τους ἀπάνω μου· ὁ τρυφερὸς ὁ ἔρωτας εἶναι τώρα πολὺς καιρὸς ποὺ εἶναι γιὰ μένα ἄγνωστος· ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς δράσεως ἔχει νεκρωθῆ μέσα μου· ἡ φιλοδοξία, ποὺ τόσους κεντρίζει, φέρνοντας ἢ τὶς δάφνες, ἢ τὴν ἀτίμωση, δόξα ἢ ντροπή, ἔχει ταφῆ στὸ μακρυνὸ τὸ παρελθόν· ἡ ὑπερηφάνεια, ποὺ κρατεῖ ψηλὰ τὴν κεφαλή της μέσα σὲ στρόβιλο εὐγενικῶν καὶ ποταπῶν πράξεων χάθηκε γιὰ νὰ μὴ ξαναφανῆ πιά· ὁ φόβος, ποὺ κατασυντρίβει καὶ κρατεῖ τὸν ἄνθρωπο στὰ νύχια του, ἔχει καταπατηθῆ· ὁ ἀδυσώπητος ὁ θάνατος, ὁ φοβερὸς καὶ ἀμερόληπτος ὅλων σύντροφος, δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ μὲ τρομάξη μὲ τὴ φοβέρα τῆς ματιᾶς του. Καὶ ὅμως μέσα μου ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη τὸ βαθὺ κενὸν τῆς δυσαρεσκείας κ' ἕνας πόθος παντοτεινὸς γιὰ ὅ,τι εἶναι σχεδὸν ἀνέφικτον.

Θὰ μπορέσω ἆρά γε νὰ φθάσω ποτέ, τὴ βουνοκορφὴ τῆς εἰρηνικῆς ἱκανοποιήσεως, καὶ ν' ἀγκαλιάσω τὴν ὑπέρτατη εὐδαιμονία;

★

Νά, ἐκεῖ κάτω, ἕνα δένδρο μοναχικό· ἡ δροσερὴ σκιά του μὲ καλωσορίζει. Τὰ φύλλα εἶναι τρυφερά, βελουδένια, καὶ δροσᾶτα, ὡσὰν ἡ ξαφνικὴ πνοὴ τῆς ἄνοιξης, ποὺ φέρνει τὴ γιατρειά, μόλις τώρα δὰ νἄχη ξυπνήσει τοὺς ξεροὺς τοὺς κλώνους στὴ χαρούμενη ζωὴ καὶ σὲ λεπτοκαμωμένο, πράσινο φύλλωμα. Ἡ σκιά του εἶναι πυκνή, καὶ δὲν ἀφήνει τὸν ἥλιο νὰ τὴν περάση. Τὸ δροσερό, μυρωδᾶτο χορτάρι καὶ τὸ προστατευτικὸ τὸ δένδρο μοῦ χαμογελοῦν μ' εὐχαρίστηση, καὶ μὲ καλοῦν πρὸς τὴν εὐτυχία τους. Εἶναι τὸ μέρος γεμᾶτο πουλιά, ποὺ γλυκοκελαϊδοῦν ἀδιάκοπα, ποὺ προσκαλοῦν τὸ ἕνα τ' ἄλλο μὲ τόνους παιγνιδιάρικους. Μαζεύω ὅλη μου τὴ δύναμη καὶ προσπαθῶ νὰ συρθῶ γιὰ ν' ἀπολαύσω τὸ σπάνιο δῶρο, ποὺ οἱ πονετικοὶ θεοὶ μοῦ ἐχάρισαν. Καὶ καθὼς πλησιάζω μὲ κόπο, ὁλόκληρο τὸ δένδρο γέρνει καὶ μὲ ὑποδέχεται, δίνοντάς μου κάτι ἀπὸ τὴν ζωτική του τὴ δύναμη· σέρνομαι κάτω ἀπὸ τὸ ἄρωμα καὶ τὸν ψίθυρο τοῦ ἥσκιου του καὶ κοιτάζω ναρκωμένος τὰ δροσερὰ τὰ βάθη του. Ὁ ὕπνος καὶ ἡ ἐξάντλησις μὲ νικοῦν. Ἀποκοιμᾶμαι, νανουρισμένος ἀπὸ τὸ καλοπρόσδεκτο τὸ λάλημα τόσων πουλιῶν καὶ τὸ ἁπαλὸ μουρμούρισμα τῶν φύλλων. Ἀναπαύομαι γιὰ λίγο, ξεχνῶντας τέλεια τὴν ὀδύνη καὶ τὸν πόνο πολλῶν αἰώνων. Ἄχ, νὰ μποροῦσα νὰ μένω ἐδῶ, πάντοτε, στὸ ἁπαλὸ αὐτὸ φῶς, νὰ μὲ καταπραΰνη τὸ μουρμούρισμα τῶν ζωντανῶν αὐτῶν πλασμάτων, χωρὶς νὰ δέρνωμαι ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἢ ἐξωτερικὲς τρικυμίες! Θαυμάσια θἄτανε νὰ μποροῦσα νὰ μένω ἐδῶ ξαπλωμένος αἰώνια καὶ νὰ κοιμᾶμαι, νὰ κοιμᾶμαι, νὰ κοιμᾶμαι...

Καίομαι, ὁ ἥλιος μὲ κοιτᾶ μὲ κακία, ὡσὰν νὰ μ' ἐκδικῆται γιὰ τὴν περαστική μου τὴν εὐτυχία. Ποῦ εἶναι τὸ ἀγαπημένο μου τὸ δένδρο καὶ ποῦ βρίσκονται τὰ εὐτυχισμένα ἐκεῖνα τὰ πουλιὰ μὲ τὸ γλυκοκελάδημά τους; Ὅσο καὶ ἂν κοιτάζω παντοῦ, πουθενὰ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ τὸ δένδρο τῆς εὐτυχίας. Πᾶνε, πᾶνε, καὶ εἶμαι πάλι μόνος. Μήπως ἦτανε κανένα ὄνειρο; Μήπως ἦτανε ἡ παληὰ ἐκείνη ὀφθαλμαπάτη, ἡ χίμαιρα, ποὺ ἐπῆρε μιὰ μορφὴ ποὺ θᾶδινε βέβαιη ἀγαλλίαση;

★

Μακρυά, ἐκεῖ κάτω, εἶναι ἕνα ἄλσος, τριγύρω ἀπὸ ἕνα χαρωπὸ σπίτι, μ' ἕναν ὄμορφο κῆπο, γιομᾶτον ἀρώματα. Βρίσκομαι μέσα· ἀπολαμβάνω τὴ δροσιά, καὶ τὰ μαγευτικὰ χαμόγελα πολλῶν ὡραίων κοριτσιῶν. Λαμβάνω κ' ἐγὼ μέρος στὰ δροσερὰ τὰ γέλια των καὶ στὴν εὐθυμία των. Οἱ γεμᾶτες χαρὰ φωνές τους μὲ καταπραΰνουν καὶ ἡ ἁπαλὴ μουσικὴ μὲ νανουρίζει καὶ μὲ ἀποκοιμίζει. Ἐδῶ εἶναι εἰρήνη καὶ ἡσυχία καὶ ἀπόλυτη λησμονιά. Εἶμαι εὐτυχισμένος καὶ εὐχαριστημένος, γιατὶ σ' αὐτὸ τὸ οἴκημα τῆς εὐχαριστήσεως βρίσκεται ἡ χαρά, ποὺ τὴν ἐζήτησα ἀμέτρητους αἰῶνες· ἡ πραγματικότης δὲν μπορεῖ παρὰ μόνο ἐδῶ νὰ ὑπάρχῃ. Μήπως δὲν εἶμαι ἱκανοποιημένος; Μήπως δὲν εἶμαι περικυκλωμένος ἀπὸ ὅ,τι μποροῦσα νὰ ἐπιθυμήσω; Γιατί λοιπὸν ὑπόμεινα; γιατί ἐπάλαισα; Ἐδῶ βρίσκεται τὸ βάλσαμο γιὰ τὴν πονεμένη καρδιά, καὶ ἀνάπαυση γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ δὲν ἐγνώρισεν ἄνεση.

Δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ πόσα χρόνια, πόσους αἰῶνες ἢ πόσες μέρες ἔμεινα στὴ γλυκειὰ καὶ εὐχάριστη αὐτὴ κατοικία· οὔτε μπορῶ νὰ μετρήσω τὶς εὐτυχισμένες τὶς ὧρες, ποὺ ἐπέρασα ἐδῶ. Ἀκόμη μιὰ φορὰ ὁ ἀκόρεστος πόθος σαλεύει στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου· ἐξύπνησε καὶ πάλι καὶ μὲ τυραννεῖ. Δὲ μπορῶ πιὰ νὰ μείνω στὸ σπίτι αὐτὸ τῆς ἀναπαύσεως· δὲ μπόρεσε νὰ μοῦ δώσῃ τὴν ἱκανοποίηση, ποὺ μοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ· δὲν ὑπάρχει εὐτυχία, οὔτε ἄνεσις ἀνάμεσα στοὺς τοίχους του. Ἐγελάστηκα μὲ χίμαιρες· ἐτράφηκα μὲ τὴν ψευτιά· ὡδηγήθηκα μὲ τὸ φῶς τοῦ ἀπατηλοῦ λογικοῦ, καὶ ἐλάτρευσα, ὅπως ἄλλοτε, στὸ ναὸ τοῦ σκότους. Ἐξαπάτησα τὸν ἑαυτό μου μὲ τὸ πρόσκαιρο καὶ μὲ τὸ ἄστατο· ὕστερ' ἀπὸ τόσους αἰῶνες καὶ ὕστερ' ἀπὸ τόσους κόπους, ἔπεσα καὶ πάλι θῦμα τῶν θεῶν ποὺ περιγελοῦν. Πρέπει νὰ ξαναρχίσω τὴν περιπλάνησή μου· ξανὰ πρέπει ν' ἀντιμετωπίσω τὴν Ἀτραπόν, ποὺ δὲν ὑποχωρεῖ.

Βρίσκομαι ἀκόμη μιὰ φορὰ κάτω ἀπὸ τὸν καυτερὸ τὸν ἥλιο, νοιώθω καὶ πάλι δύναμη ν' ἀντιμετωπίσω τὸ μακρυνὸ τὸ ταξεῖδι. Νέος ἐνθουσιασμὸς καὶ νέες ἐλπίδες γεννιῶνται μέσα μου· τὸ θάρρος μοῦ ξαναγεννήθηκε. Ἡ Ἀτραπὸς τῶν πολλῶν αἰώνων μοῦ χαμογελᾶ, καὶ μοῦ ὑπόσχεται ξανά, ὅτι θὰ εἶναι ὁ ἀγωγὸς τοῦ φωτός. Ὅπως ἕνα ἰσχυρὸ δένδρο, ποὺ εἶχε λυγίσει μπροστὰ στοὺς ἀνέμους τῆς τρικυμίας, ἀλλὰ ξαναστηλώνεται ὅταν οἱ ἄνεμοι κοπάσουν, καὶ ἀγναν-

τεύει ξανά, μὲ ὑψωμένη τὴ κορυφή, τὴν ἀπεραντωσύνη τοῦ βάθους τῶν οὐρανῶν, ἀγέρωχο καὶ σπινθηροβόλο στὸν ἥλιο, ἔτσι νοιώθω τὸν ἑαυτό μου. Ἀκόμη μιὰ φορὰ ὁ παλμὸς τῆς χαρᾶς τῆς μοναξιᾶς ζωογονεῖ τὸ εἶναί μου, καὶ ἡ μοναξιά, μακρυὰ ἀπὸ τὶς μάταιες ἡδονὲς καὶ τὸ ἀσήμαντο πλῆθος, μοιάζει σὰν τὴν πνοὴ τοῦ δροσεροῦ ἀνέμου, ποὺ φυσᾶ ἀπὸ τὰ βουνά. Εἶμαι ξανὰ γεμᾶτος ζωή, πρόθυμος γιὰ νὰ βρῶ τὸ τέλος κάθε λύπης, τὸ μεγάλο τὸ λυτρωμό. Εὐτυχισμένος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγωνίζεται.

★

Στὴ διαδρομὴ τῆς Ἀτραποῦ συναντιῶνται μεγαλόπρεπα σπίτια, μέρη εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως· οἱ φιλόξενές των θύρες εἶναι πάντα ἀνοικτές, προσκαλῶντας τὸν κουρασμένο ἀπὸ τὸ δρόμο ὁδοιπόρο. Αἰῶνες ὁλόκληροι καὶ πολλὲς ζωὲς χωρίζουνε σπίτι ἀπὸ σπίτι, καὶ ὁ κουρασμένος ταξειδιώτης εἶναι τὸ προθυμότατο θῦμα τῆς γοητείας των. Λαχταρῶντας τὴ μαγευτική των ἄνεση, πολλὲς φορὲς κοντοστάθηκα μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια τῆς θύρας των· κάπου - κάπου αποπλανήθηκα μέσα σ' αὐτά· καὶ βγῆκα ντροπιασμένος γιὰ νὰ ἐξακολουθήσω μὲ χαρὰ τὴν καθαρή, τὴν ἡλιοκαμμένη Ἀτραπόν. Μπῆκα μέσα στὸ σπίτι τῶν δυνατῶν καὶ ἐγωϊστικῶν παθῶν, μὲ τὶς χονδροειδεῖς του ἡδονὲς καὶ ρυπαρότητες καὶ χάρηκα ὅ,τι μποροῦσαν νὰ μοῦ δώσουν. Πολλὲς φορὲς πέρασα μὲ ἀβέβαιο βῆμα μπρὸς ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν πολλῶν ψεύτικων ἤσκιων, τὸ σπίτι τοῦ κόρου μὲ τὴν περαστικὴ ἱκανοποίησή του, τὸ σπίτι τῆς κολακείας, καὶ τὸ σπίτι τῆς μαθήσεως, ὅπου ψεύτικα καὶ φευγαλέα γεγονότα ἀποκοιμίζουν τὸν ἀμαθῆ· μόνον ὅμως γιὰ νὰ δελεασθῶ μέσα στὸ σπίτι τῆς ἀγάπης, ποὺ περιορίζει, ποὺ εἶναι ἐγωϊστική, ποὺ εἶναι κακότροπη, ποὺ ξεχνᾶ ὅλα ἐκτὸς τοῦ ἑνός· τῆς ἀγάπης ποὺ προσκολλᾶται, τῆς ἀγάπης ποὺ ἐπιθυμεῖ· τῆς στενῆς ἀγάπης τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας, τῆς ἀδελφῆς, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ παιδιοῦ· τῆς ἀγάπης ποὺ ἀργὰ καὶ δίχως ἔλεος καταστρέφει τὰ πιὸ εὐγενικὰ αἰσθήματα· τῆς ἀγάπης ποὺ εὐχαριστεῖ τὸν ἑαυτό της μὲ μικροπράγματα. Πολλὲς φορὲς διάβηκα τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ τῆς μακαρίας ἀμαθείας, τοῦ σπιτιοῦ τῆς ματαίας κολακείας, καὶ τοῦ θλιβεροῦ σπιτιοῦ τοῦ μαύρου μίσους καὶ τῆς πονηρῆς ὑποκρισίας. Πολλὲς φορὲς ἔπεσα στοὺς πειρασμοὺς τοῦ ἀκατάλυτου σπιτιοῦ τῆς μισαλλοδοξίας, τοῦ γεμάτου θόρυβο σπιτιοῦ τοῦ πατριωτισμοῦ, ὅπου μεγαλώνει τὸ φαρμακερὸ καὶ πολεμόχαρο μῖσος, καὶ τοῦ σπιτιοῦ τῆς ἐρημικῆς καὶ κρύας περηφάνειας, ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν πλησιάση καὶ νὰ τὴν ἀγγίξη. Ἔπεσα στὸ σπίτι τῆς φιλίας, ποὺ ξεριζώνει τὴ φιλία τῶν ἄλλων καὶ ποὺ τὴ λυώνει ἡ ζηλοτυπία· καὶ στὸ σπίτι τῶν ἀπόκρυφων καὶ περίτεχνων κακιῶν ἔμεινα πολλὲς κουραστικὲς ἐποχές. Καὶ ἐπέρασα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς περιωρισμένης σοφίας, ποὺ ἀποκλείει κάθε ἄλλη γνῶσι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη ποὺ εἶναι τὸ προϊὸν τῆς μικρόχαρης δημιουργίας της καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς λίγης παιδείας, ποὺ λίγα καταλαβαίνει, ἀλλὰ ποὺ καταδι-

κάζει βίαια καὶ μὲ φωνὲς κάθε τι, ποὺ ξεπερνᾶ τὴν ἀσήμαντη ἀντίληψή της. Μπῆκα σὲ πολλὰ σπίτια θρησκείας, κ' ἐκατοίκησα μέσα στὰ στενά τους διαμερίσματα καὶ κοιμώμουνα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς σκοτεινῆς δεισιδαιμονίας, λατρεύοντας ψεύτικους θεούς, καὶ θυσιάζοντας ἀθῶα πλάσματα στοὺς βωμοὺς τοῦ τεμένους, κ' ἔτρεχα κ' ἐγὼ σὲ ἄσκοπους θρησκευτικοὺς πολέμους καὶ σὲ ἄγριες καταδιώξεις. Γυρίζοντας μέσα σὲ σπίτια σκοτεινά, ζήτησα φῶς, καὶ βγῆκα, ὕστερ' ἀπὸ ἀγωνία, τυφλὸς καὶ ἀπαρηγόρητος.

★

Εἶμαι ἡ πέτρα τοῦ ἱεροῦ ναοῦ. Εἶμαι τὸ ταπεινὸ χορτάρι ποὺ ἕρπει κάτω καὶ ποὺ πατιέται. Εἶμαι τὸ ψηλὸ καὶ μεγαλόπρεπο δένδρο, ποὺ ἐρωτοτροπεῖ μὲ τοὺς οὐρανούς. Εἶμαι τὸ ζῶο, τὸ κυνηγημένο. Εἶμαι ὁ ἐγκληματίας, ποὺ ὅλοι τὸν μισοῦν. Εἶμαι ὁ εὐγενής, ποὺ ὅλοι τὸν τιμοῦν. Εἶμαι λύπη, πόνος καὶ περαστικὴ εὐχαρίστηση· τὰ πάθη καὶ ἡ ἀπόλαυσις· ἡ πικρὴ χολή, ἡ ὀργή, ποὺ δὲν ἔχει ὅρια καὶ ἡ ἀπέραντη εὐσπλαχνία· ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ ἁμαρτωλός. Εἶμαι ὁ ἐραστὴς καὶ ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη. Εἶμαι ὁ ἅγιος, ὁ λατρευτής, ὁ προσκυνητὴς καὶ ὁ ὀπαδός. Εἶμαι Θεός.

Ἡ μεταφυσικὴ τῆς ἐποχῆς μας

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΙΩ. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Νὰ ὁμιλῇ κανεὶς περὶ τῆς μεταφυσικῆς τῆς ἐποχῆς μας, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνική, θὰ φανῇ σὲ πολλοὺς παράδοξο. Καὶ ὅμως ὅπως σὲ κάθε ἐποχὴ ἔτσι καὶ σήμερα ἡ μεταφυσικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐν ζωῇ καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ σοβαρῶς τὸ πνεῦμα καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων. Μεταφυσικὴ εἶναι ἡ θεωρία, ἡ ὁποία ἀναλύει τὶ πράγματι ὑπάρχει καὶ πῶς ὑπάρχει ὅ,τι πράγματι ὑπάρχει ἢ ἡ θεωρία ἡ ὁποία διδάσκει τὶ εἶναι τὸ Εἶναι γενικῶς. Γι' αὐτὸ ἡ μεταφυσικὴ ὀνομάζεται καὶ ἀναλογία. Ὅλοι οἱ μεταφυσικοὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν προχωροῦν πέραν ἀπ' αὐτὸ ποὺ *φαίνεται* νὰ ὑπάρχῃ καὶ ζητοῦν νὰ ὁρίσουν τὶ *ὄντως* ὑπάρχει, δηλαδὴ χωρίζουν τὸ Φαίνεσθαι ἀπὸ τὸ Εἶναι. Τὸ Φαίνεσθαι ἀνάγεται στὶς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ τὸ Εἶναι συλλαμβάνεται μὲ τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ τοῦτο ὅλα τὰ μεταφυσικὰ συστήματα, ὁποιοδήποτε ὄνομα καὶ ἂν φέρουν, ἰσχυρίζονται ὅτι στηρίζονται στὴ λογική. Οἱ μεταφυσικοὶ τῆς ἐποχῆς μας προχωροῦν πέραν ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης καὶ εἶναι ὅλοι σύμφωνοι ὅτι τοῦτο εἶναι ἀναπόφευκτο. Ὅμως ἡ μεταφυσικὴ δὲν εἶναι ποτὲ ἁπλῆ ὀντολογία, δηλαδὴ δὲν περιορίζεται μόνον νὰ ἀναλύσῃ τὰ εἴδη τοῦ Εἶναι, ἀλλὰ γίνεται πάντοτε καὶ ἀξιολογία. Ἀκόμη καὶ τὰ μεταφυσικὰ ἐκεῖνα συστήματα, τὰ ὁποῖα αὐτοχαρακτηρίζονται ὡς ὑλιστικά, ὅπως εἶναι στὴν ἐποχή μας ὁ μαρξισμὸς ἢ ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμός, καταλήγουν σὲ μιὰ ἀξιολογία τῆς ζωῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συγχρόνων μεταφυσικῶν εἶναι πολὺ μεγάλος καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφέρωμε ἐδῶ ὀνόματα. Ἐπίσης διαφέρουν τόσον πολὺ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὥστε θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ καταταχθοῦν σὲ κατηγορίες. Καὶ ὅμως ὅσο βαθύτερα κανεὶς γνωρίζει τὰ μεταφυσικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς, τόσο περισσότερο πείθεται ὅτι, παρὰ τὶς μεγάλες ἀντιθέσεις ποὺ χωρίζουν τοὺς φορεῖς των, κατατάσσονται σὲ ὡρισμένες κατηγορίες. Ἔτσι θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ χωρίσῃ κανεὶς τὰ σύγχρονα μεταφυσικὰ ρεύματα σὲ τέσσαρες μεγάλες κατηγορίες. Πρῶτον ὑπάρχει ἕνα μεταφυσικὸ ρεῦμα, τὸ

ὁποῖον ἔρχεται ἀπὸ τὴ βιολογία, ἡ ὁποία καταγίνεται μὲ τὰ εἴδη τῆς ζωῆς καὶ ζητεῖ νὰ ἐμβαθύνῃ στὴν οὐσία τῆς ζωῆς. Τὸ πρόβλημα τί εἶναι ζωὴ ἀποτελεῖ τὸ κέντρο αὐτοῦ τοῦ μεταφυσικοῦ ρεύματος τῆς ἐποχῆς μας, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκπροσώπους σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς χῶρες ὄχι μόνον τοῦ δυτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἀρχηγὸς τοῦ ρεύματος αὐτοῦ παραμένει πάντοτε ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ὁποῖος ἐσχημάτισε τὴν πρώτη φιλοσοφικὴ ἔννοια περὶ ζωῆς. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶδε τὴ ζωὴ ὡς ἐντελέχεια, ὡς αὐτοσκοπόν.

Ἕνα δεύτερο μεταφυσικὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς μας ἔχει θρησκευτικὸ χαρακτῆρα καὶ ἀνάγεται τελικῶς στὸν Νεοπλατωνισμό. Ὁ Πλωτῖνος εἶναι ἡ μεγάλη καὶ μόνιμη πηγὴ αὐτοῦ τοῦ ρεύματος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπίσης ἐκπροσώπους καὶ μάλιστα ἐξαιρέτους σὲ πολλοὺς τόπους τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Μέσα στὸ ρεῦμα τοῦτο συγχωνεύονται πολλὰ ἐπὶ μέρους ρεύματα, πολλὰ εἴδη μεταφυσικῆς τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως π.χ. ἡ μεταφυσικὴ τοῦ Μπέρξον ἢ ἡ φιλοσοφία τῆς ζωῆς, ὁ νεοθωμισμός, δηλαδὴ ἡ φιλοσοφία τοῦ καθολικισμοῦ καθὼς ἐπίσης καὶ πολλὰ ρεύματα τοῦ ὑπαρξισμοῦ. Ἡ κεντρικὴ ἔννοια τῆς μεταφυσικῆς αὐτῆς εἶναι ὁ Θεὸς ἢ περισσότερο ἀόριστα τὰ ἐπέκεινα τῆς ζωῆς, τὸ μυστικὸ ποὺ σκεπάζεται ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ γενικῶς ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν.

Ἕνα τρίτο εἶδος μεταφυσικῆς θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ τὸ ὀνομάσωμε μεταφυσικὴ τοῦ πνεύματος. Ἡ κεντρικὴ ἔννοια εἶναι ἐδῶ τὸ πνεῦμα ὅπως ἀναπτύχθηκε κυρίως ἀπὸ τὸν Ἕγελο καὶ ἐπικρατεῖ περισσότερο μέσα στὶς πνευματικὲς ἐπιστῆμες. Ἡ οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι κατὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μεταφυσικῆς τὸ πνεῦμα. Αὐτὸ κρύπτεται πίσω ἀπὸ τὴν φύσι, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀπολιθωμένη μορφὴ τοῦ πνεύματος, αὐτὸ κινεῖ τὴν ἱστορία καὶ χρησιμοποιεῖ τοὺς λαοὺς ὡς ὄργανά του γιὰ νὰ φανερωθῇ καὶ νὰ φθάσῃ στὴν τελική του αὐτοσυνειδησία. Ἁπλῆ ἀντιστροφὴ τῆς μεταφυσικῆς αὐτῆς τοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ ὁ μαρξισμός, ὁ ὁποῖος θέτει ὡς ἀφετηρία τῆς σκέψεώς του τὴν ὕλη.

Τέλος ὑπάρχει στὴν ἐποχή μας μιὰ φυσιοκρατικὴ μεταφυσική, ἡ ὁποία ἀφορμᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν σύγχρονη φυσικὴ ἐπιστήμη καὶ εἶναι περισσότερο διαδεδομένη στὸν ἀγγλοσαξωνικὸ κόσμο. Συνήθως ἡ μεταφυσικὴ αὐτὴ ὀνομάζεται φιλοσοφία τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τὸ ὄνομα δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπατᾷ, γιατὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ κρύπτεται μιὰ μεταφυσικὴ τάση.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ ρεύματα παρὰ τὶς διαφορές τους ἔχουν ὡρισμένα κοινὰ γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα φέρουν τὴν σφραγῖδα τῆς ἐποχῆς μας. Γενικῶς ἡ μεταφυσικὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸ συγκεκριμένο — περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε — καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ὅλα τὰ μεταφυσικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι συγχρόνως ὀντολογικὰ καὶ ἀνθρωπολογικά.

ΙΩ. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Βραδυνή», 23 Μαΐου

ΦΟΝ ΜΠΡΑΟΥΝ: Ὁ Θεὸς καὶ τὸ Διάστημα

«Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπο, τὸν προίκισε μὲ περιέργεια καὶ περιμένει νὰ χρησιμοποιήση τὸ δῶρον αὐτὸ πού τοῦ ἐχάρισε. Δὲν νομίζω πώς ἡ πορεία πρὸς τὴν διαστημικὴ ἔρευνα πρέπει νὰ σταματήση. Πιστεύω πώς, ἂν δὲν ἦτο θέλημα Θεοῦ καὶ ἐπιθυμία Του νὰ ἐξερευνηθοῦν τὰ οὐράνια σώματα, δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἀποκτήσωμε τὰ μέσα ἐξερευνήσεώς των καὶ θὰ παρενέβαλλε ἀνυπέρβλητα φυσικὰ ἐμπόδια στὴν πορεία μας πρὸς τὸ Διάστημα. Πιστεύω πώς ἔχομε τὴν ἄδειά Του καὶ τὴν εὐλογία Του.

» Νομίζω ὅτι ἡ Ἐπιστήμη εἶναι μία πραγματικὴ ἔκπληξις διὰ τούς σκεπτικιστάς. Ἡ Ἐπιστήμη, π. χ., μᾶς λέγει πώς τίποτε δὲν χάνεται στὴ Φύσι, χωρὶς νά ἀφήση ἴχνη. Ἡ φύσις δὲν γνωρίζει τὴν ἐξαφάνισι παρά μόνον τὸν μετασχηματισμό. Ἂν, λοιπόν, ὁ Θεὸς ἐφαρμόζη αὐτὴ τὴν θεμελιώδη ἀρχὴ στὰ πιὸ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, δὲν εἶναι λογικὸ νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ἐφαρμόζει τὸ ἴδιο καὶ στὸ κορύφωμα τῆς δημιουργίας: τὴν ἀνθρώπινη ψυχή; Κάθε τι πού μοῦ διδάσκει ή Ἐπιστήμη δυναμώνει τὴν πίστι μου γιά τὴν συνέχεια τῆς πνευματικῆς μας ὑποστάσεως μετά θάνατον. Τίποτε δὲν χάνεται χωρὶς νὰ ἀφίνη πίσω του κάτι.

» Τοποθετῶντας σταθμούς παρατηρήσεως στὸ Διάστημα θὰ μάθωμε πολύ περισσότερα πράγματα γιὰ τὸ Σύμπαν. Ἔτσι, θὰ γνωρίσωμε καλύτερα τὸν Δημιουργὸ καὶ θὰ ἀποκτήσωμε βαθύτερο αἴσθημα εὐθύνης ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι, βασικά, μία προσπάθεια γιὰ τὴν πληρεστέρα κατανόησι τῆς Δημιουργίας. Δημιουργία χωρὶς δημιουργὸ ἢ θεῖο σκοπὸ δὲν εἶναι κατανοητή, γι᾿ αὐτὸ πιστεύω πώς ἡ Ἐπιστήμη ἔχει ὡς κίνητρο, ὅπως καὶ ἡ Θρησκεία, τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸν Δημιουργό. Χωρὶς τὴν ἀναγνώρισι τοῦ θείου σκοποῦ δὲν γίνεται κατανοητὴ ὁποιαδήποτε πρόοδος στὴ σφαῖρα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος.

» Γνωρίζω ὅτι καμμία ἐπιστημονικὴ ἐφεύρεσις δὲν θὰ φέρη ἀναγκαστικὰ μία ἀλλαγὴ στὴ σχέσι μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ἕνας ἐπιστήμων βλέπει τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ παντοῦ ὅπου καὶ ἂν κυττάξη».

«Ἔθνος», 30 Ἀπριλίου

Τηλεπάθεια: ἀρχαία αἴσθησις

Ὁ ἄγνωστος καὶ ἀνεξερεύνητος χῶρος τῆς τηλεπάθειας ἀρχίζει ν᾿ ἀντιμετωπίζεται σοβαρὰ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Πολλοὶ ἐπιστήμονες ἰσχυρίζονται τώρα, ὅτι ἴσως ἡ τηλεπάθεια νὰ εἶναι μιὰ δύναμις τῆς ψυχῆς ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ξεχάσει νὰ χρησιμοποιῇ. Καὶ εἶναι πολὺ πιθανόν, προσθέτουν ἀκόμη, ἡ δύναμη αὐτὴ νὰ εἶναι κτῆμα καὶ τῶν ζώων. Ἀλλὰ τὸ καταπληκτικώτερο εἶναι

ὅτι οἱ ἐπιστήμονες τείνουν νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ἡ τηλεπάθεια ἢ κάποια ἀνάλογη δύναμη βοηθάει τὸ πνεῦμα νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν ὕλη.

Οἱ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες ποὺ ἔγιναν σὲ διάφορες πρωτόγονες φυλὲς ὑποστηρίζουν τὴν θεωρία ὅτι ἡ τηλεπάθεια εἶναι μιὰ φυσικὴ ἱκανότης ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔχει πιὰ ξεχάσει πῶς νὰ τὴν χρησιμοποιῇ.

Πολλοὶ ἐπιστήμονες ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ τηλεπάθεια ὑπῆρχε στὸν ἄνθρωπο, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξι τῶν πέντε αἰσθήσεων. Καὶ πιθανόν, ἡ τηλεπαθητικὴ δύναμις νὰ χάθηκε γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνέπτυξαν πάρα πολὺ τὶς ἄλλες αἰσθήσεις. Ὑπάρχουν πολλὲς περιπτώσεις ποὺ δείχνουν τὴ σχέσι μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων καὶ τῆς τηλεπαθητικῆς δυνάμεως. Τὰ πειράματα ποὺ γίνονται ἔχουν σκοπὸ νὰ μᾶς δείξουν πῶς λειτουργεῖ ἡ τηλεπάθεια γιὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἡ πεποίθησι, ὅτι εἶναι μιὰ εὐρύτατα διαδεδομένη ψυχικὴ δύναμι. Οἱ ἐπιστήμονες εἶναι σχεδὸν βέβαιοι, ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν συνηθισμένη ἠλεκτρικὴ ἀκτινοβολία. Δὲν πειθαρχεῖ στοὺς νόμους τῆς φυσικῆς.

Οἱ προσπάθειες τῶν ἐρευνητῶν κατευθύνονται τώρα πρὸς μιὰ ἄλλη κατεύθυνσι: μπορεῖ τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ νὰ πετύχῃ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τῶν μηνυμάτων; μπορεῖ νὰ ἐξασκήσῃ κάποιο εἶδος φυσικῆς ἐνεργείας πάνω στὴν ὕλη; Τὰ πειράματα ποὺ γίνονται τείνουν νὰ φθάσουν στὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ θέμα αὐτό, ἂν καὶ ἀνατρέπει πολλὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα, ἐν τούτοις, πολὺ πιθανὸν νὰ συμβαίνῃ. Στὸ Ἐθνικὸ Ἐργαστήριο Ψυχικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἀγγλίας συγκεντρώθηκε μιὰ ὁμάδα ἐπιστημόνων γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὶς παράξενες δυνάμεις μιᾶς νοσοκόμου ποὺ μποροῦσε νὰ προκαλέσῃ τὴν μετακίνησι ἀντικειμένων ποὺ βρίσκονταν μακρυά της.

Στὸ ἀμφιθέατρο τοῦ ἐργαστηρίου τοποθέτησαν ἕναν λαμπτῆρα ποὺ ἄναβε ἀπὸ ἕνα καὶ μόνο διακόπτη, τὸν ὁποῖον ἐσκέπασαν μὲ μιὰ γυάλα, καὶ ὁ ὁποῖος βρισκόταν ἀρκετὰ μακρυὰ ἀπὸ τὴ νοσοκόμο. Ἡ γυάλα δὲν μετακινήθηκε κι' ὅμως ὁ λαμπτῆρας ἄναψε.

Μιὰ ἄλλη περίπτωσι εἶναι ἡ ἀκόλουθη: Ἡ Λάουρα Ἔντμαντς, μιὰ ἑλκυστικὴ κοπέλλα περίπου 25 ἐτῶν, φλυαροῦσε στὸ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ της μὲ τοὺς γονεῖς της, τὴν ὥρα ποὺ μπῆκε μέσα ἕνας ξένος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐπισκέπτης τοῦ πατέρα της. Ἡ Λάουρα κοίταξε τὸν ξένο γιὰ μερικὰ λεπτά, καὶ μετὰ ἄρχισε ξαφνικὰ νὰ τοῦ μιλάῃ στὴ γλῶσσα του ποὺ τῆς ἦταν ἄγνωστη. Ὅλοι εἶχαν μείνει κατάπληκτοι. Στὴν ἀρχὴ ὁ ξένος ἐνθουσιάστηκε, ἀλλὰ μετὰ ξέσπασε σὲ κλάματα. Ἡ κοπέλλα τοῦ εἶχε ἀφηγηθῆ, ὅτι ὁ γυιός του ποὺ βρισκόταν χιλιάδες μίλλια μακρυά, εἶχε πεθάνει.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐπιβεβαιώθηκε ἀργότερα. Πῶς ὅμως τὸ ἤξερε ἡ Λάουρα Ἔντμαντς; Καὶ πῶς ξαφνικὰ μπόρεσε νὰ μιλήσῃ σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ τῆς ἦταν ἄγνωστη; Κανεὶς δὲν εἶχε ὑποψιαστῆ ποτέ, οὔτε ἡ ἴδια, ὅτι εἶχε καμμιὰ ἐξαιρετικὴ ψυχικὴ δύναμι.

Ποιά εἶναι ἡ καταπληκτικὴ δύναμι ποὺ βοήθησε τὴν διάνοια τῆς κοπέλλας αὐτῆς νὰ ἐξουδετερώση τὸ χρόνο καὶ τὸ χῶρο καὶ νὰ ξεπεράση καὶ τὶς δυνατότητες ἀκόμη καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ μυαλοῦ της; Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ παράξενη ἱκανότης μερικῶν ἀτόμων; Σκέψι ποὺ ἐκμηδενίζει τὸ χῶρο; Πνεῦμα ποὺ ἐξουσιάζει τὴν ὕλη; Κάποτε οἱ ἰδέες αὐτὲς ἐθεωροῦντο τσαρλατανισμοί. Τώρα ἡ ἐπιστήμη ἀρχίζει νὰ τὶς παίρνη στὰ σοβαρὰ καὶ σὰν πρῶτο βῆμα, παραδέχεται ὅτι δὲν ξέρουμε ποιά εἶναι τὰ ὅρια στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ φτάση τὸ πνεῦμα.

«Ταχυδρόμος», 31 Μαΐου

Ὑπάρχει μετενσάρκωσις;

Ἡ Βισχάλα εἶναι ἕνα μικρὸ κοριτσάκι 13 ἐτῶν, ποὺ ζῆ στὸ Μποπάλ τῆς Ἰνδίας. Καί, ἐνῶ τὸν περισσότερο καιρὸ συμπεριφέρεται σὰν ἕνα φυσιολογικὸ κι' εὐτυχισμένο παιδί, κάπου-κάπου, ξαφνικά, συγκλονίζεται ἀπὸ μυστηριῶδες ἄγχος, σὰν νὰ βασανίζεται ἀπὸ ἀνεξήγητη θλῖψι.

Διάφορα ὀνόματα ψελλίζουν τὰ χεῖλη της, λεπτομέρειες ἀπὸ ἕνα μακρυνὸ παρελθόν, ἀνέκδοτα καὶ διάφορὲς σκηνὲς ἀπὸ τὴν ζωή της στὸ Λονδῖνο, ποὺ ποτέ της δὲν πάτησε τὸ πόδι της.

Γιὰ τὸν τυχαῖο παρατηρητή, οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς θὰ μποροῦσαν νὰ ἀποδοθοῦν σὲ ψυχικὴ διατάραξι ἢ σὲ ἄλλα μυστηριώδη αἴτια. Γιὰ τὴν Βισχάλα, ὅμως, ὑπάρχει ἡ ἀκλόνητη πίστις, ὅτι ἀφηγεῖται τὴν ἱστορία τῆς προϋπάρξεώς της στὸ Λονδῖνο, ὅταν ἦταν γιατρὸς καὶ σκοτώθηκε σὲ αὐτοκινητιστικὸ δυστύχημα πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ σὲ ἡλικία 22 ἐτῶν.

Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ συναντηθῶ στὸ Λονδῖνο, πρὸ μερικῶν ἡμερῶν, μὲ τὸν καθηγητὴ Μπανέρζη. Ἀντελήφθη τὴν ἔκπληξί μου καὶ μοῦ εἶπε:

«Στὰ προβλήματα τῆς μετενσαρκώσεως ὑπάρχουν ἀλληλοσυγκρουόμενες ἐξηγήσεις. Για νὰ ἀσχοληθῆ κανεὶς μὲ αὐτά, πρέπει νὰ ἐρευνήση πάρα πολύ.

»Εναι γνωστον, ὅτι τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ πρέπει να ἀποκτᾶ πληροφορίες καὶ γνώσεις, ποὺ δὲν ἔχουν ἄμεση καὶ ἀπ' εὐθείας προέλευσι. Στὴν ἀπέραντη αὐτὴ λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου ἡ ἐπιστήμη μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια ἄρχισε νὰ ρίχνη μερικὲς ματιές.

»Ἐρευνῶ, χωρὶς προκατάληψι, τὰ φαινόμενα αὐτα καὶ ἐξετάζω ἁπλῶς τὰ πραγματικὰ γεγονότα».

Γιὰ τὴν περίπτωσι τῆς Βισχάλα, ὁ Ἰνδὸς ἐπιστήμων μοῦ ἐξήγησε, ὅτι το κοριτσάκι αὐτὸ πιστεύει πὼς κάποτε ὑπῆρξε ἡ γιατρὸς Τζέμινι Βάττ καὶ ὑπηρετοῦσε σὲ νοσοκομεῖο τοῦ Λονδίνου, ὅπου καὶ κατοικοῦσε μὲ τον πατέρα της —δικαστὴ το ἐπάγγελμα— μέχρι τοῦ θανάτου της ἀπὸ σύγκρουσι τοῦ αὐτοκινήτου της κάποια θυελλώδη νύχτα.

«Θυμᾶται, ἐπίσης, ὅτι ὁ πατέρας της, τὴν ἡμέρα τοῦ ἀτυχήματος, ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀφρική, ὅτι εἶχε ἐραστὴ κάποιον Ἐμπραχίμ, ὅτι ὁ προϊστάμενός της ὠνομάζετο δρ Γουώκερ καὶ ὁ ὑπηρέτης της Τζάκ, ὅτι συνήθιζε νὰ φοράη γαρνιρισμένα παπούτσια, ὅτι ἡ μητέρα της εἶχε γιὰ φίλο κάποιον ὀνόματι Σέϊργια καὶ ὅτι, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκρούσεως, ἐπέβαινε τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ὁ ἀδελφός της.

»Οἱ ἀναμνήσεις της αὐτὲς —προσέθεσε ὁ Ἰνδὸς καθηγητὴς— εἶναι πολὺ καθαρὲς καὶ ζωντανές. Κλαίει συχνά, ὅταν τῆς ἔρχονται στὸν νοῦ, καὶ ζητάει νὰ ξαναγυρίση στὸ σπίτι της στὴν Ἀγγλία, γιὰ νὰ δῆ τὴν οἰκογένειά της».

Ὁ καθηγητὴς Μπάνερζη πρόκειται τώρα, μὲ τὴν ἄφιξί του στὸ Λονδῖνο, νὰ ἐρευνήση γιὰ τὴν ἐξακρίβωσι τῶν «ἀναμνήσεων» τῆς Βισχάλα σὲ ὅλη τους τὴν ἔκτασι.

Π. ΦΑΡΛΕΥ

«Ἔθνος», 15 Μαΐου

Μόσχα καὶ Χριστιανισμὸς

Τὸ 1968 θὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντικὸν διὰ τὴν κίνησιν πρὸς συμφιλίωσιν τῶν Χριστιανῶν. Αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν κεχωρισμένων Ἐκκλησιῶν θὰ συντμηθοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ θεολογικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν θεσμῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ κορυφαὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου θὰ ἀσχοληθοῦν εἰς δύο μεγάλας συνόδους μὲ τὸ οἰκουμενικὸν πρόβλημα, ἀπὸ πολλαπλῶν πλευρῶν, ἐπιδιώκουσαι νὰ ἐξομαλύνουν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν τελικὴν ἑνότητα.

●

(ΣΗΜ. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὴν προσύνοδον τῶν Ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν Ἰούνιον εἰς Ἡράκλειον Κρήτης, καὶ τὴν σύνοδον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, τὸν Ἰούλιον εἰς την Οὐψάλαν τῆς Σουηδίας).

●

Ὁ Πατριάρχης Ἀλέξιος, συνομιλῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διασκέψεως, μὲ ξένους θεολόγους, ἐν οἷς καὶ δύο ἐκπρόσωποι τοῦ Βατικανοῦ, ὁ ἐπίσκοπος Μπάτλερ τοῦ Λονδίνου καὶ ὁ πατὴρ Χάμερ, ἀνήκων εἰς τὴν ρωμαϊκὴν γραμματείαν διὰ τὴν ἕνωσιν τῶν Χριστιανῶν, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν Ρώσων Ὀρθοδόξων εἰς τὴν οἰκουμενικὴν προσπάθειαν θὰ εἶναι ἐφεξῆς περισσότερον ἐνεργὸς καὶ συγκεκριμένη. Καί, ὡς πρῶτον δεῖγμα τῶν διαθέσεών του, ἐπεκρότησε πλήρως τὴν σύγκλησιν τῆς διορθοδόξου προσυνόδου τοῦ Ἡρακλείου.

Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀπέκτησε μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν δράσεως εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἔχει ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὰς σχέσεις Βατικανοῦ — Ὀρθοδόξων, διότι ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἔχει σημαντικὸν κῦρος μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καί, ἰδία, τῶν σλαυϊκῶν Ἐκκλησιῶν.

●

Ἐξ ἄλλου, πληροφορίαι ἀξιοπίστων πηγῶν βεβαιοῦν ὅτι ἡ σοβιετικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ μὴ μποϋκοτάρῃ τοῦ λοιποῦ συναντήσεις Ὀρθοδόξων θεολόγων μὲ φιλοσόφους τοῦ Μαρξισμοῦ. Τοῦτο ἐπεβεβαιώθη ὑπὸ τῶν Γάλλων κομμουνιστῶν, κατὰ τὴν συνάντησιν Χριστιανῶν θεολόγων καὶ θεωρητικῶν τοῦ Μαρξισμοῦ, ποὺ συνῆλθε προσφάτως εἰς τὴν Γενεύην, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ Καζαλίς. Ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἰς τὴν στάσιν τοῦ Κρεμλίνου ἐπὶ τοῦ θέματος ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν νέας τακτικῆς ἐγκαινιαζομένης ὑπὸ τῶν Σοβιὲτ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς θρησκευτικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς ἕνα εἶδος «εἰρηνικῆς» συνυπάρξεως Χριστιανισμοῦ καὶ Κομμουνισμοῦ.

Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ Κυβερνῆται τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως κατενόησαν ὅτι δὲν ἔχουν νὰ κερδίσουν τίποτε ἐμμένοντες εἰς τὰς ἰδεολογικὰς θέσεις τοῦ Κομμουνισμοῦ ἔναντι τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, ἐκφεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ.

Ἐν τούτοις, ἡ νέα αὐτὴ τακτικὴ ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ρωσίας μὲ τὸ ἐξωτερικόν. Μέσα εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἕνωσιν ἐπικρατεῖ πάντοτε ἡ ἀντιθρησκευτικὴ πολιτική, ὡς μέρος τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος, ἔστω καὶ κάπως μετριαζομένη ἀπὸ τὰς μετριοπαθεῖς τάσεις τοῦ λεγομένου «ρεβιζιονισμοῦ». Ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου τὸ ρωσικὸν κομμουνιστικὸν καθεστὼς παραμένει ἀδιάλλακτον.

GEORGIO PERICH

«Ἔθνος», 2 Μαΐου

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ :
Ἡ ἐκπαίδευσι καὶ ἡ σημασία τῆς ζωῆς.

Ἡ μετάφρασις τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ βιβλίου ἐπιτρέπει καὶ στὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη νὰ παρακολουθήση τὶς σκέψεις τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου γιὰ τὸ σοβαρώτερο, ἴσως, πρόβλημα, ὁπωσδήποτε τὸ θεμελιακώτερο πρόβλημα, ποὺ εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις.

«Ἐκπαίδευσις — τονίζει ὁ Κρισναμούρτι — δὲν εἶναι ἡ ἀπόκτησις γνώσεων μονάχα, ἡ συσχέτισις τῶν γεγονότων. Εἶναι τὸ νὰ βροῦμε τὴ σημασία τῆς ζωῆς σὰν ἕνα σύνολον... Ἀλλὰ ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τῆς ζωῆς; Γιὰ τί πρᾶγμα ζοῦμε καὶ παλεύομε; Ἂν ἐκπαιδευόμαστε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε διακρίσεις, νὰ βροῦμε μιὰ καλύτερη ἐργασία, νὰ εἴμαστε πιὸ ἀποτελεσματικοί, νὰ ἔχωμε εὐρύτερη κυριαρχία πάνω στοὺς ἄλλους, τότε ἡ ζωή μας θὰ εἶναι ρηχὴ καὶ ἄδεια. Ἂν ἐκπαιδευόμαστε μόνο γιὰ νὰ γίνωμε ἐπιστήμονες, νὰ γίνωμε πολυμαθεῖς, ἀφοσιωμένοι στὰ βιβλία, ἢ εἰδικοὶ προσκολλημένοι στὴ γνῶσι, τότε θὰ συντείνωμε στὴν καταστροφὴ καὶ τὴν ἀθλιότητα τοῦ κόσμου. **Μολονότι ὑπάρχει μιὰ ἀνώτερη καὶ εὐρύτερη** σημασία τῆς ζωῆς, τί ἀξίζει ἡ ἐκπαίδευσί μας, ἂν δὲν ἀνακαλύψωμε αὐτὴν τὴ σημασία ποτέ;»

Σ' αὐτό, ἀκριβῶς, ἀποβλέπει αὐτὴ ἡ ἐργασία τοῦ Κρισναμούρτι: Νὰ ἐπισημάνη τὴν ἀνώτερη, ἄρα τὴν ἀληθινὴ σημασία τῆς ζωῆς. Στὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ ἔργου του πραγματεύεται καίρια ζητήματα, ὅπως τὸ ὀρθὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν ἐκπαίδευσι ἐν σχέσει μὲ τὴν παγκόσμια εἰρήνη, τὶς σχέσεις γονέων καὶ διδασκάλων, τὸ ζήτημα τῶν δύο φύλων καὶ τοῦ γάμου, τέλος τὰ ζητήματα τῆς Τέχνης, τῆς Ὀμορφιᾶς καὶ τῆς Δημιουργίας.

Δὲν διανοοῦμαι νὰ κάμω κριτικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Κρισναμούρτι. Τὸ μόνον ποὺ πρέπει νὰ πῶ εἶναι, ὅτι αὐτὸ τὸ βιβλίο του, ἂν καὶ μέσα στὸ βασικὸ πλαίσιο τῆς φιλοσοφίας του, ξεχωρίζει γιὰ τὴν γλαφυρότητα καὶ τὴν εὐκολία ἐπικοινωνίας μὲ τὸν μελετητή.

R. A. RAITIKAR :
A gesture of co-operation with Krishnaji's work.

Ἀπὸ τὴν Ἰνδία μᾶς ἔρχεται τὸ βιβλίο αὐτό, ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἀνάλυσι τῆς μεθοδολογίας τοῦ Κρισναμούρτι ἤ, ὅπως ὁ συγ-

γραφεὺς προτιμᾶ, τῆς «συνεργασίας με τον Κρισναμούρτι».

Ὁ Κρισναμούρτι εἶναι ἕνας σύγχρονος διαλεκτικός. Ὅπως καὶ ὁ Σωκράτης, ἀρνεῖται ὅτι εἶναι Διδάσκαλος, καὶ θέλει με τὸν διαλογο να κάμη τὸν μαθητή, ὁ ἴδιος ν' ἀνακαλύψη το ἀληθινό, καὶ ὄχι νὰ τὸ παραδεχθῆ με την ἐγγύησι κάποιας, ὅποιας καὶ νὰ εἶναι, αὐθεντίας. Ἡ αὐθεντία εἶναι σκλαβιά. Καὶ ὁ Κρισναμουρτι θελει να βαδίση ὁ ἄνθρωπος προς την ἀπόλυτη ἐλευθερία. Ἕνα παράδειγμα: Πᾶν ὅ,τι σκεπτόμεθα εἶναι ἀ ν α γ ν ώ ρ ι σ ι ς. Ἔρχεται ἀπο τὸ πεδίον τῆς ἀναγνωρίσεως, ὅπου ἔχει κατατεθῆ ἀπο κάποια προηγουμενη ἐπίδρασ . Με ἕνα τετοιο πνεῦμα, ὁ ἄνθρωπος δεν θα μπορέση να προσεγγίση στὴν Ἀλήθεια. Τοῦ χρειάζεται ἕνα πνεῦμα, πού νὰ μὴ γ ν ω ρ ί ζ η καὶ νὰ μὴ ἀ ν α γ ν ω ρ ί ζ η, ἕνας νοῦς ἥ σ υ χ ο ς, ἐλευθερωμένος.

Ὁ Κρισναμούρτι ἀνοίγει την συζήτησι προσπαθώντας νὰ φθάση ὁ ἀκροατής, μὲ δική του προσπάθεια, στὴν ρίζα τοῦ προβλήματος, πού εἶναι στὸ ἀσυνείδητον. Ἀποφεύγει νὰ διατυπώση δικόν του ὁρισμὸν ἢ ἄποψιν. Ὅταν ἡ συζήτησις δὲν προχωρῆ εὔκολα, ἀλλαζει «θεσιν». Θέτει τὸ ζήτημα διαφορετικά, κατὰ τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρες τρόπους, γιὰ νὰ ἀναπτύξη ὁ σπουδαστὴς ἐ ν έ ρ γ ε ι α. Σκοπός του — κατα τὸν συγγραφέα — εἶναι νὰ ἐμποτίση στὸν δυτικὸ κόσμο, πού τείνει μᾶλλον στην δρᾶσι, φυσικὰ ἢ ψυχολογικά, τὴν ποιότητα τοῦ Ἀνατολικοῦ πνεύματος, πού μᾶλλον διαλογίζεται καὶ ἐκδηλώνεται πρὸς τὰ ἔσω. Καὶ ἡ πεμπτουσία τῆς διδασκαλίας του, ἂν ἐπιτρέπεται αὐτὴ ἡ ἔκφρασις, εἶναι ὅτι ὑπάρχει στὸν κόσμο Μία μονάχα Ἑνότης, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦμε μερος. Ὑπάρχει μία Αἰών α Ζωή. Ὁ ἄνθρωπος, που σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ, ὡς «ἄλλος», χωρίζεται ἀπο την ἑνότητα καὶ παραδίδεται δεσμιος στην θλίψη καὶ τὸ ἄγχος. Ἡ ἀλλαγή συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ μεγάλη διανοητικὴ ἢ εὔφυης ἐπανάστασις, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰνδὸς φιλόσοφος κηρύττει ἢ μᾶλλον παρουσιάζει ὡς μόνην διέξοδον γιὰ τὰ προβλήματα ἀτόμων καὶ ὁμάδων.

Ὁ συγγραφεὺς ὁδηγεῖ τὸν ἀναγνώστην μεθοδικὰ σε «συνεργασία» με τὸν Κρισναμούρτι.

ΑΛΕΞ. ΤΖΑΖΟΠΟΥΛΟΥ:

Ἀτομικὸς αἰὼν καὶ Τεκτονισμός.

Ὁ συγγραφεὺς — Μέγας Διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ, ἑπομένως ἐνσυνείδητος καὶ ὑπεύθυνος πνευματικὸς ἡγέτης — μᾶς παρουσιάζει ἕναν ζοφερὸ πίνακα τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος, καθὼς κινδυνεύει ν' ἀφανισθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της, μὲ τὶς δύο μεγάλες «βόμβες»: τοῦ πυρηνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς δημογραφικῆς ἀποχαλινώσεως.

Ἀπαριθμεῖ τα δημιουργούμενα προβλήματα καὶ τὶς προσπάθειες πού κατὰ καιροὺς ἔγιναν ἀπὸ φωτεινὰ πνεύματα γιὰ τὴν εἰρηνικὴ συμβίωσι καὶ συνεργασία

τῶν ἀνθρώπων, μεταξὺ ἄλλων καὶ τῶν Τεκτόνων Ἰωάννου Καποδίστρια, Νικολάου Πολίτου καὶ Ἀλεξ. Παπαναστασίου.

Τὸ συμπέρασμά του εἶναι ὅτι ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν μπορεῖ νὰ εὑρεθῆ ἀλλοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας γιὰ τὴν ἀδελφότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τοῦ Τεκτονισμοῦ τὸ ἰδεολογικὸν περιεχόμενον.

Σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶναι νὰ διεγείρη τὶς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸν ὑφιστάμενο κίνδυνο καὶ εἰδικώτερα νὰ θέση τοὺς Τέκτονας ἐνώπιον τοῦ χρέους των. Διότι, καθὼς τονίζει, «ἀποστολὴ τοῦ Τεκτονισμοῦ εἶναι ἡ ἐγκατάστασις εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀνθρωπότητος ἑνὸς νέου κλίματος, ὑπὸ μίαν νέαν ἀτμόσφαιραν, ὅπου θ' ἀναδειχθῆ νέος πολιτισμός, μὲ βάσιν τὴν ἀδελφοσύνην τῶν ἐθνῶν, τῶν λαῶν, τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν γένει, ὅστις θὰ φέρη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὴν εἰρήνην».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΟΥΚΑΝΟΥ: Τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς πράξεως

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι φοιτητὴς τῆς Φιλολογίας ἀκόμη καὶ εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικὸ νὰ βλέπη κανεὶς τοὺς νέους νὰ ἀθλοῦνται στὴν πνευματικὴ κονίστρα, μὲ τόσον ζῆλο, ἀλλὰ καὶ τόση ἐπίδοσι, ὅπως ὁ κ. Μούκανος.

Στὴν ἐργασία του αὐτὴ προβαίνει σὲ θεώρησι καὶ κριτικὴ τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἰδίως ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῆς ζωῆς γιὰ νὰ τονίση ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀξία τῆς ζωῆς δὲν θὰ πηγάση ἀπὸ σφαῖρες ἐμπειρικὲς ἢ ὑπερβατικές, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἔνδον, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει ξεχωριστὴ σημασία στὸν παράγοντα Ἐλευθερία καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ Σωκρατικὴ φιλοσοφία ἐξακολουθεῖ νὰ δεσπόζη στὸν σύγχρονο πνευματικὸ χῶρο, γιατί, ὅλες οἱ μεταγενέστερες θεωρίες, ἂν καὶ πολὺ χρήσιμες, «δὲν κατώρθωσαν νὰ λύσουν τὸ ἠθικὸν πρόβλημα, οὔτε κἂν νὰ μετακινηθοῦν πέραν τοῦ Σωκράτους».

—Τοῦ ἰδίου: Πλάτων, Ἀριστοτέλης καὶ σύγχρονος Φυσική.

Στὸ δεύτερο βιβλίο του ὁ κ. Μούκανος, ἔπειτα ἀπὸ ἀνάλυσι τῶν θεωριῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης δογματίζει, ἐνῶ ὁ Σωκράτης «ἀφήνει συνεχῶς εἰς τὰ προβλήματα προοπτικήν». Καὶ καταλήγει ὅτι «ἡ σύγχρονος φυσικὴ πλατωνίζει, διότι ἀκριβῶς καὶ τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος χαρακτηρίζει ἀναζήτησις καὶ διαρκὴς ἔρευνα» καὶ ὅτι «ἡ πλατωνικὴ μέθοδος εὗρε τὴν δικαίωσίν της ἐντὸς τοῦ νέου σύμπαντος τῆς συγχρόνου Φυσικῆς».

ΔΙΟΝ. Κ. ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑ: Στοιχεῖα Δημοσίων Σχέσεων

Τὸ βιβλιαράκι αὐτό, ποὺ ἀπευθύνεται κυρίως στοὺς μαθητὰς

ώρισμένων σχολῶν ἢ σεμιναρίων, ἀπὸ τὸν καθηγητή τους, δὲν στερεῖται εὐρυτέρου πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Πρῶτον, διότι ἐπιτυγχάνει μιὰ ἀκριβῆ ψυχογραφία τῆς ἐποχῆς μας. «Σήμερα ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται μὲ περισσότερα προβλήματα κι' αἰσθάνεται σχεδὸν ἀπομονωμένος στὸν σύγχρονο τεχνολογικὸ παράδεισο... Ὅσο αὐξάνει ἡ πρόοδος, παράλληλα αὐξάνει καὶ τὸ αἴσθημα τῆς μοναξιᾶς, παλιὸ συναίσθημα ποὺ συμβαδίζει ἀνέκαθεν μὲ τὴ ζωὴ τῶν μεγάλων πόλεων καὶ μὲ τὶς καταστάσεις ποὺ δημιουργοῦν οἱ μεγάλοι πολιτισμοί».

Δεύτερον, διότι ὑπογραμμίζει ἕνα αἴτημα τῆς ἐποχῆς: τὴν συνεργασία, τὴν ἐπικοινωνία, τὸν διάλογο τῶν ἀνθρώπων «γιὰ τὴν ἐξεύρεσι κοινῶν ἰδανικῶν καὶ τὴ χάραξι κοινῆς πορείας».

Ὁ κ. Μαγκλιβέρας δὲν θεωρεῖ τὸν θεσμὸ τῶν δημοσίων σχέσεων — ὅπως τὸν παρεξηγοῦν ἀρκετοὶ — σὰν ἕναν ἁπλὸ μηχανισμὸ γιὰ τὴν διάδοσι προϊόντων ἢ ἀπόψεων, ἀλλὰ τὸν ἐξυψώνει σὲ «δρῶσα φιλολογία» γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξι καλῶν καὶ τιμίων σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Πιστεύει ὅτι στόχο τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δημοσίων σχέσεων πρέπει ν' ἀποτελῇ ἡ παραίνεσις τοῦ Σωκράτη «ζῆν—δικαίως ζῆν— ὀρθῶς ζῆν». Ἐπίσης ἀποδίδει σημασία στὸν ἀνθρώπινο παράγοντα τοῦ λειτουργοῦ δημοσίων σχέσεων, τὸν ὁποῖον θέλει εὐφυῆ, καλοκάγαθο, εὐπροσήγορο, δυναμικό, ὑπομονητικό, ἐχέμυθο, ἀκέραιο, μὲ ἄλλα λόγια νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν πρόοδο μὲ ὁδηγοὺς τὴν εὐπρέπεια, τὴν ἐντιμότητα, τὴν ἀλήθεια.

Στὴν ἐποχή μας, ὁ θεσμὸς τῶν δημοσίων σχέσεων μόλις ἀναπτύσσεται. Γι' αὐτὸ ἐργασίες σὰν αὐτὴ τοῦ κ. Μαγκλιβέρα θ' ἀποβοῦν χρήσιμες, μὲ τὴν θεμελίωσι τοῦ νέου θεσμοῦ πρωτίστως ἐπάνω στὸν ἀνθρωπισμό.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΜΕΛΟΥ: Νεοέλληνες. Πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς φυσιογνωμίες τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνα.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Μακρυγιάννη» καὶ τῆς «Ρουμελιώτικης πεζογραφίας» παρουσιάζει μιὰ σειρὰ ἀπὸ πορτραῖτα «πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν» φυσιογνωμιῶν τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνα», ὅπως οἱ ποιηταὶ Σολωμός, Γρυπάρης, Μαλακάσης, Οὐράνης, Καμπύσης, Πορφύρας, Μαρία Πολυδούρη, οἱ παλαιότεροι διανοούμενοι Ἄβλιχος, Γεράσιμος Βῶκος καὶ Μίνως Ζῶτος, ὁ ἀναγεννητὴς τοῦ θεάτρου Κ. Χρηστομᾶνος, ἡ ἱέρεια τῆς Λαϊκῆς Τέχνης Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, καὶ ὁ ζωγράφος Σπῦρος Παπαλουκᾶς.

Κριτήριο γιὰ τὴν ἐπιλογὴ αὐτὴ στάθηκε, ὅπως ὁ συγγραφεὺς ἐξηγεῖ, ἡ κάποια προσφορὰ σὲ «ἀνανέωση» στὴν Τεχνη. Δὲν εἶναι, ὅπως πάλι ἐξηγεῖ ὁ συγγραφεύς, μιὰ «διεξοδικὴ κριτικὴ τοποθέτησι». Αὐτὴν τὴν ὑπόσχεται γιὰ τὸ μέλλον, μὲ ὑλικὸ ἄγνωστο ἢ ἀνέκδοτο σὲ πολλὲς περιπτώσεις. Ὡστόσο καὶ ἡ παροῦσα ἐργασία, μὲ λίγα βιογραφικὰ καὶ

βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἐνδιαφέρουσα, γιὰ τοὺς νέους ἰδίως, ποὺ δὲν ἔζησαν στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς παλαιοτέρας γενεᾶς. Ἡ παρουσίασις εἶναι ζωντανὴ καὶ ἁδρή.

ΝΑΓΙΑΣ Κ. ΡΟΥΣΟΥ : Μπροστὰ στὴν Ἐρυθρά. Ποιήματα. Λευκωσία 1968.

Μιὰ συμπαθητική, πολυγραφημένη, συλλογή. Ἡ νέα ποιήτρια ἐκφράζεται μὲ τὴν μοντέρνα τεχνοτροπία τοῦ συμβολισμοῦ καὶ δονεῖται ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῆς ἐποχῆς, μὲ τὸν πόλεμο, τὶς συγκρούσεις καί, πρὸ πάντων, τὸ κενὸ τῶν ἰδανικῶν. Φθάνει σὲ μιὰ στιγμὰ νὰ ζηλέψη τὴν ἁπλότητα τοῦ χελιδονιοῦ, ποὺ δὲν ἔχει προβλήματα.

«Τὰ μάτια τοῦ χελιδονιοῦ
δὲ μποροῦν νὰ χωρέσουν τὴ θα-
(λασσα
Γι' αὐτὸ δὲν ἔχει ἐφιάλτες στὸν
(ὕπνο του».

Θυμᾶται κανεὶς τὸν μπαλωματή, γείτονα τοῦ Βολταίρου, ποὺ ἐπίσης δὲν εἶχε ἐφιάλτες, γιατὶ δὲν ἔθετε στὸν ἑαυτό του προβλήματα, ἄλλα ἔξω ἀπὸ τὴν φυσική του συντήρησι. Μιὰ χαραυγή, ἀνοίγοντας τὸ μαγαζάκι του, εἶδε ἀναμμένη ἀκόμη τὴ λάμπα τοῦ Βολταίρου, ποὺ δὲν εἶχε κοιμηθεῖ. Τὸν ἀπασχολοῦσε ἕνα φιλοσοφικὸ πρόβλημα. Τὸν μπαλωματή, κανένα. Καὶ ἦταν εὐτυχής. Μὰ ὁ Βολταῖρος, καθὼς ἔγραψε, ποτὲ δὲν θ' ἄλλαζε τὴν ἀγωνία του μὲ τὴν εὐτυχία τοῦ μπαλωματῆ...

ΜΑΡΙΑΣ ΔΑΒΑΡΟΥΚΑ : Ὁ Πλανήτης μὲ τὴ ζωή

Ἕνα διαστημόπλοιο φθάνει ἀπὸ κάποιον πλανήτη τοῦ Διαστήματος καὶ διαπιστώνει ὅτι ὑπάρχει ζωὴ στὴ Γῆ. Αὐτὸς εἶναι «ὁ πλανήτης μὲ τὴ ζωή». Συνεπῶς, δὲν πρόκειται γιὰ μυθιστόρημα ποὺ θέλει νὰ μᾶς ὁδηγήση στὸ Διάστημα, ἀλλὰ στόν... ἑαυτό μας. Εἶναι μιὰ κριτικὴ τῆς γηίνης ζωῆς ἀπὸ διαστημικὴ σκοπιά. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Διαστήματος— ἕνας πατέρας μὲ τὴν κόρη του— διαπιστώνουν εὐχαρίστως ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς Γῆς εἶναι ἴδιοι μ' αὐτοὺς — «θεόμορφοι» ἀποκαλοῦνται— γιατὶ ἡ συγγραφεὺς θέλει οἱ Διαστημικοὶ νὰ ἔχουν ἀναμφισβήτητα προοδεύσει στὸν τομέα τῶν τεχνικῶν ἐπιτευγμάτων καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, ἀλλὰ στὸ ἐπίπεδο τῆς φιλοσοφίας νὰ λιμνάζουν μαζὶ μὲ τοὺς γηίνους στὸν ἀνθρωπομορφισμὸ τοῦ Δημιουργοῦ...

Οἱ Διαστημικοὶ ἔχουν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων λυτρωθεῖ ἀπὸ τὸ κακὸ (ἀφοῦ πρῶτα ἔμαθαν ὅτι φωλιάζει μέσα στὸν ἄνθρωπο) μέχρι σημείου νὰ τὸ ξεχάσουν ἐντελῶς σὲ κάθε του μορφή, καὶ τὴν πιὸ ἀθώα. Γι' αὐτὸ «ἀνακαλύπτουν» στὴ Γῆ τόν... καφὲ καὶ τὸ τσιγάρο καὶ τὴν μόδα! Ἐκεῖ, ὅμως, ποὺ ἀναστατώνονται κυριολεκτικά, εἶναι ὅταν ἔρχονται ἀντιμέτωποι μὲ τὶς συνήθειες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοινωνιῶν τους. Οἱ ἄνθρωποι τρῶνε σάρκες; Τί τοὺς ἔφταιξαν τ' ἀρνάκια; Καὶ φορᾶνε ὑποδήματα ἀπὸ δέρματα ζώων; Καὶ στὰ γυ-

ναικεῖα καπέλλα βάζουν φτερὰ πουλιῶν: Γιατί;

Οἱ Διαστημικοὶ εἶναι ἀγγελούδια ἀγνοίας καὶ ἀφελείας γιὰ τὸν γήινο πολιτισμό. Στὸν «κόσμο τους» διέπει τὰ πάντα ἡ ἀγάπη... Γιατὶ ὄχι καὶ στη Γῆ;

Τελικά —ἐπειδὴ ὁ ἄγνωστος πλανήτης ἔχει σε ὅλα τα ἄλλα προοδεύσει, ἐκτὸς ἀπὸ την τεχνικὴ τῆς ἀγάπης — ὁ πατέρας ἀστροναύτης ἐρωτεύεται με μιὰ γήινη, ἐνῶ ἕνας γήινος ἀεροπόρος ἐρωτεύεται με τὴν κόρη ἀστροναύτισα. Καὶ ἔτσι, ἐνῶ τὸ διαστημόπλοιο φεύγει για να γλυτώση ἀπὸ την κακόβουλη συμπεριφορά τῶν γηίνων «θεομόρφων», που θέλουν ν' ἁρπάξουν τὰ μυστικά του, ἐγκυμονοῦντα δύο νέα πλάσματα, ἕνα διαστημικὸ στὴ Γῆ καὶ ἕνα γήινο στὸ Διάστημα.

Ἡ συγγραφεὺς θέλει ἴσως νὰ πῆ ὅτι κάποια ἡμέρα θὰ συνεννοηθοῦν τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα τοῦ Διαστήματος μὲ μέσον τὴν ἀγάπη καί, ἴσως ἀκόμη, ἡ ἀνώτερη πλάσις νὰ ἐμβολιάση μὲ τὸν ἀγγελικό της χαρακτῆρα, τὸν σατανικὸ δικό μας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ μῦθος, αὐτὸ καὶ τὸ ἐπιμύθιο. Καὶ τὰ δύο, κάπως πλαδαρὰ στην μορφή, ἁπλοϊκὰ στὸ περιεχόμενο. Ἄλλως τε, δὲν προσφέρεται καὶ τίποτε καινούργιο. Πρὶν ἀπὸ 100 χρόνια ὁ Φλαμμαριόν, μὲ τα «Ἀστερόεντα ὄνειρα» ἔκανε αὐστηρή, ἀλλὰ καὶ βάσιμη κριτικὴ τῶν γηίνων ἠθῶν ἁπλῶς μὲ τὴν ἐνατένισι τῶν ἄστρων, χωρὶς νὰ χρειασθῆ καμμιὰ ἀπόβασι Διαστημικῶν ὄντων. Πρόθεσις ἀγαθὴ καὶ εὐγενική, αὐτό, ναί.

ΠΑΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ

Τὸ Μανιάτικο μοιρολόγι καὶ τραγούδι.

Ὁ γνωστὸς παραγωγικὸς ποιητης ἀποδίδει ἕνα χρέος πρὸς τὴν πατρίδα του, αὐτὴ τὴν ἰδιόμορφη «περιχαρακωμένη» γῆ, μὲ τὶς δικες της παραδόσεις. Καὶ τὸ ἀποδίδει ὁ πλᾶ: μὲ μιὰ συνοπτικὴ συγκεντρωτικὴ ἐργασία μὲ βάσιν ὑπάρχουσες πηγὲς καὶ μὲ προσωπικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν διάσωσι τοῦ Μανιάτικου τραγουδιοῦ, ποὺ πολὺ ἐπιτυχημένα τὸ ὀνομάζει «ἀγριολούλουδο τῆς λαϊκῆς ψυχῆς».

Ὁ κ. Παναγιωτούνης ἀσχολεῖται καὶ με τα τραγούδια τῆς ἱστορικῆς θεματογραφίας (ἀπὸ τὸ 1821 ὥς τὰ σήμερα), μὲ τὰ τραγούδια τῆς ξενητειᾶς καὶ τῆς βεντέτας (ποὺ εὐτυχῶς τείνει νὰ ἐκλείψη), ἀλλὰ κυρίως ἀσχολεῖται με τὸ μοιρολόγι.

Κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ μοιρολόγι, ὁ σπαραγμὸς τῆς Μανιάτισσας, ἐνθυμίζει τοὺς κομμοὺς τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν καὶ ὑποδηλώνει τὴν ἔμφασι στὸ ἀγαθὸ τῆς ἐπίγειας ζωῆς, ἕνα ἰδανικὸ διόλου χριστιανικό, διαποτισμένο μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα. «Ἂς μὴ ξεχνᾶμε, —γράφει— πὼς ἡ Μάνη μόνο τὸν 8ο μ.Χ. αἰῶνα προσῆλθε στὸν Χριστιανισμό, τόσο ἀργὰ καὶ πόσο δύσκολα, γιατὶ φαίνεται μέσα της εἶχε ριζώσει ἡ ἀρχαία ζωὴ καὶ ψυχή, ἡ πανάρχαια ἑλληνικὴ δύναμη». Εἶναι, λοιπόν, τὸ μοιρολόγι ἕνα τεκμήριο ἀδιάσπαστης ἑλληνικότητος σ' αὐτὸ τὸ ἀπάτητο κάστρο, ποὺ εἶναι ἡ Μάνη.

ΧΡ. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΗΛΩΣΙΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Τὸ Γενικὸν Συμβούλιον τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, συνελθὸν εἰς Ἄντυαρ Ἰνδίας, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ποὺ ἀκολουθεῖ:

«Ἐν ὄψει τῶν ἐπικρατουσῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος συνθηκῶν εἰς πολλὰς χώρας, τὸ Γενικὸν Συμβούλιον δηλώνει ὅτι ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, ὡς ὑποστηρίζουσα τὴν Παγκόσμιον Ἀδελφότητα τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀδιακρίτως φυλῆς, πίστεως, φύλου, τάξεως ἢ χρώματος, θεωρεῖ πᾶσαν μορφὴν φυλετισμοῦ ἢ πολιτικὴν ἢ ἐνέργειαν βασιζομένην εἰς διάκρισιν μεταξὺ τῶν φυλῶν πρὸς ὠφέλειαν μιᾶς καὶ βλάβην ἑτέρας, ὡς ἀντίθετον πρὸς τὸν βασικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν προορισμὸν τῆς Ἑταιρίας».

★

Ρόμπερτ Φράνσις Κέννεντυ

Ἡ δολοφονία τοῦ Ρόμπερτ Κέννεντυ συνεκλόνισε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἔθεσε τὶς συνειδήσεις ἐνώπιον ἀγωνιωδῶν ἐρωτημάτων.

Ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Τάλμποτ διηρμήνευσε αὐτὴ τὴν ἀγωνία, μιλῶντας στὸ μνημόσυνο τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ:

«Ἔχομεν καὶ πάλιν καταληφθεῖ —εἶπε— ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, ἡ ὁποία μᾶς κατέλαβε μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Τζὼν Κέννεντυ.

»Καὶ τὴν ἄνοιξιν αὐτήν, ποὺ οἱ καμπάνες ἤχησαν πένθιμα, τόσον διὰ τὸν Μάρτιν Λοῦθερ Κίνγκ, ὅσον καὶ διὰ τὸν Ρόμπερτ Κέννεντυ, γνωρίζομεν ἀκόμη καλύτερα ὅτι ἤχησαν διὰ σᾶς καὶ δι' ἐμέ.

Τί ἔχει συμβῆ; Διατί ὅλη αὐτὴ ἡ βία εἰς ὁλόκληρον τὸν Κόσμον; Διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὴν Πράγαν, τὸ Παρίσι, τὴν Ρώμην, τὴν Φραγκφούρτην καὶ τὴν Βαρσοβίαν. Ἀποτελοῦν, πράγματι, τὰ βάσανά μας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐπικρεμαμένην κατάρρευσιν τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτοῦ ποὺ ἡμεῖς εἰς τὴν χώραν μας μὲ ὑπερηφάνειαν ἀποκαλοῦμεν «ἀμερικανικὸν τρόπον ζωῆς»; Εἶναι δυνατὸν ἕνας Κόσμος —ὁ ὁποῖος ἐβασίζετο τόσον ἐπὶ τῶν Ἡνωμ.

Πολιτειῶν, ἐπὶ τῆς ἰσχύος των, τῶν σκοπῶν των, τῆς πιστῆς τηρήσεως τῶν ὑποσχέσεών των καί, ἀναμφιβόλως, ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ των— νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ ὑπολογίζῃ εἰς ἡμᾶς δι' ὅσα πράγματα ἔχουν σημασίαν; Εἶναι τοῦτο τὸ γόημα τῶν φαινομενικῶς εὐκόλως πραγματοποιηθεισῶν δολοφονιῶν τοῦ Τζὼν Κέννεντυ εἰς τὸ Ντάλλας, τοῦ Μάρτιν Λοῦθερ Κίνγκ εἰς τὴν Μέμφιδα καὶ τοῦ Ρόμπερτ Κέννεντυ εἰς τὸ Λὸς Ἄντζελες;

»Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δὲν εἶναι ρητορικά. Οἱ Ἀμερικανοὶ πρέπει νὰ τὰ σκεφθοῦν σοβαρά. Τοῦτο πράττουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς ἄλλας χώρας».

Εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ λόγου του ὑπέμνησε τὴν ἑξῆς φράσιν τοῦ δολοφονηθέντος γερουσιαστοῦ:

..«Εἴτε τὸ θέλομεν, εἴτε ὄχι, ζῶμεν εἰς ἐνδιαφέρουσαν ἐποχήν. Οἱ καιροὶ εἶναι μεστοὶ κινδύνου καὶ ἀβεβαιότητος... Καὶ ὅλοι μας τελικῶς θὰ κριθῶμεν ἀπὸ τὴν προσπάθειαν, ποὺ καταβάλλομεν διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Κοινωνίας καὶ τὸν βαθμόν, μέχρι τοῦ ὁποίου τὰ ἰδεώδη καὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποί μας ἔχουν διαμορφώσει τὴν προσπάθειαν αὐτήν».

ΤΟ ΕΛΕΕΙΝΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ . . .

«Ἐν ψυχρῷ», ὁ συγγραφεὺς ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων κ. Τρούμαν Καπότε, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ δολοφονία τοῦ Ρόμπερτ Κέννεντυ «εἶναι ἀποτέλεσμα εὐρείας συνωμοσίας βασιζομένης εἰς τὰς ἰδέας τῆς ἱδρυτρίας τοῦ θεοσοφισμοῦ Ρωσίδος Ἕλενας Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ !!!

Ὁ κ. Καπότε ἔκρινεν ὡς βαρυσήμαντον τὸ ἀναφερθὲν ὅτι ὁ Ἰορδανὸς Σ ρχὰν Μπισσάρα Σιρχάν, δολοφονος τοῦ γερουσιαστοῦ Κέννεντυ, ἐζήτησε νὰ ἔχῃ εἰς τὸ κελλί του τὸ βιβλίον «Τὸ Μυστικὸν Δόγμα» τῆς Μπλαβάτσκυ.

Εἶναι, ὅμως, περίεργον, πῶς διέφυγε τῆς ντεντεκτιβικῆς ἰδιοφυΐας τοῦ συγγραφέως, ὅτι ὁ Σιρχὰν Μπισσάρα Σιρχὰν ἐζήτησεν, ἐπίσης, ἀπὸ τὸ κελλί του, νὰ πιῇ ὡρισμένης μάρκας ἀναψυκτικὸν καὶ νὰ καπνίσῃ ὡρισμένης μάρκας σιγαρέττα καὶ δὴ ἔμφελλα! Δὲν ὑπάρχει, ἆρά γε, σχέσις τῆς ἑταιρίας ἀναψυκτικῶν καὶ τῆς καπνοβιομηχανίας πρὸς τὸ ἔγκλημα;

Ἀλλά, κατὰ τὸν κ. Καπότε, ἡ κυρία Μπλαβάτσκυ, στὸ βιβλίον της (τὸ ὁποῖον σημειωτέον, δὲν τιτλοφορεῖται «Δόγμα», ἀλλὰ «Διδασκαλία», ἀφοῦ δόγματα εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ ἀπαράδεκτα εἰς τὴν Θεοσοφικὴν Ἑταιρίαν), ἀναπτύσσει τὴν θεωρίαν ὅτι «εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπονομευθῇ τὸ ἠθικὸν ἑνὸς ἔθνους καὶ νὰ διανοιγῇ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Ἐπανάστασιν διὰ τῆς συστηματικῆς δολοφονίας μιᾶς σειρᾶς διακεκριμένων ἀνδρῶν σχεδὸν ἄνευ λόγου, ἄνευ δικαιολογίας, ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ δημιουργηθῇ μιὰ γενικευμένη τρομοκρατία».

Ὁ κ. Καπότε δὲν λαμβάνει τὸν κόπον νὰ ὑποδείξῃ εἰς ποῖον ...μέρος τοῦ βιβλίου ἀναπτύσσεται ἡ θεωρία περί... δολοφονιῶν, ἴσως διότι νομίζει ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὡς συγγραφεὺς μυθιστορημάτων. Οὔτε, ἑπομένως, ἀντιμετωπίζει τὸ ἐρώ-

τημα πῶς δὲν ἔγινε κανένας φόνος ἀπὸ τοῦ 1875, ὅτε ἤρχισε τὴν δρᾶσιν της ἡ Μπλαβάτσκυ, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ παρέλθουν 77 ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου της (1891) γιὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ ... πρῶτος! Οὔτε ἀκόμη σκέπτεται ὅτι εἶναι λογικῶς ἀδύνατον νὰ σχετίζεται μὲ φόνους ἡ θεοσοφία, ἡ ὁποία, ἀκολουθώντας τὶς ἰδέες τῆς Μπλαβάτσκυ, κηρύσσει τὴν παγκόσμιο ἀδελφότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς φυλετικές, ταξικές, θρησκευτικὲς κ.λ.π. διακρίσεις — ποὺ καὶ ὁ Ρόμπερτ Κέννεντυ διεκήρυσσε, κινούμενος, ἐπομένως, μέσα στὸ θεοσοφικὸ πνεῦμα, καὶ ἰδιαιτέρως ἀγαπητὸς γι' αὐτὸν τὸν λόγον μεταξὺ τῶν θεοσοφιστῶν— ἀλλά, ἐπὶ πλέον, ἡ θεοσοφία ὑποστηρίζει ὅτι καὶ τὰ ζῶα ἀκόμη εἶναι (κατώτεροι) ἀδελφοί μας καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ προορίζωμε γιὰ τὸ σφαγεῖο, ὥστε πάρα πολλοὶ ὀπαδοὶ τῆς θεοσοφίας στὸν κόσμο ἀπέχουν σαρκῶν. . .

Ὁ κ. Καπότε, μὲ τὴν τάχα «ἀποκαλυπτικὴν» δήλωσίν του, ἔδειξε ποῦ μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ ἡ ἔλλειψις συναισθήσεως εὐθύνης τῶν λεγομένων πνευματικῶν ἀνθρώπων —τί ἐλεεινὸ παιχνίδι μπορεῖ νὰ τοὺς παίξῃ.

ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ

Ἐτελέσθη καὶ ἐφέτος ἡ καθιερωμένη πυροβασία τῶν «Ἀναστενάρηδων» τῆς Μακεδονίας.

Ἂν καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Λαγκαδᾶ κ. Εὐσέβιος ἠπείλησε τετραετῆ ἀπαγόρευσιν τῆς θείας μεταλήψεως ἀπὸ ὅσους θὰ παρακολουθοῦσαν τὴν πυροβασία καὶ τοὺς θεατὰς ἀκόμη, τρεῖς χιλιάδες κόσμου κατέκλυσαν τὸν χῶρο τῆς τελετουργίας. Μετέσχον καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς περιοχῆς. Εἴκοσι ἀναστενάρηδες χόρεψαν πάνω στὰ ἀναμμένα κάρβουνα, χωρὶς νὰ ὑποστοῦν ἴχνος ἐγκαύματος.

Ἐπίσης τρεῖς περίπου χιλιάδες θεατῶν παρηκολούθησαν τὴν πυροβασία στὸ χωριὸ Μαυρολεύκη τῆς Δράμας, ὅπου χόρεψαν 14 ἀναστενάρηδες. Ἐφέτος ἕνας πῆρε καὶ στὰ χέρια του ἀναμμένα κάρβουνα καὶ τὰ θρυμμάτισε ἐντελῶς ἤρεμα . . .

«ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ»

Στὸ χωριὸ Λογκᾶ τῆς ἀνατολικῆς Πύλιας —ὅπως μετέδωσαν οἱ ἀνταποκριταὶ ἀπὸ τὴν Καλαμάτα — ἐσημειώθησαν «φαινόμενα» στὰ τζάμια τοῦ παραθύρου τῆς κουζίνας τοῦ Γεωργίου Ρεσβάνη. Οἱ ἰριδισμοὶ αὐτοί, ποὺ ἀποδίδονται ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς στὴν κακὴ ποιότητα τῶν ὑαλοπινάκων, βοηθούσης, βέβαια, καὶ τῆς εὐλαβοῦς φαντασίας, ἔγιναν αἰτία ὁμαδικῆς ὑστερίας τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου. Συγκεκριμένως, ἡ σύζυγος τοῦ Ρεσβάνη ἐκραύγαζεν ἀπὸ μέσα, ὅτι ἔβλεπεν εἰς τὸ τζάμι τὸν Χριστὸν καθήμενον ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν. Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ ἔξω, ποὺ προσέτρεξαν εἰς τὰς κραυγὰς τῆς Ρεσβάνη, ἐκραύγαζαν ὅτι ἔβλεπαν τὴν Παναγίαν καὶ τὸν Ἰωσήφ. Ἐδημιουργήθη ὁμαδικὴ ὑστερία καὶ ἡ οἰκία τοῦ Ρεσβάνη καταληφθεῖσα ἀπὸ τοὺς χωρικούς, ἐκινδύνευσε νὰ καταρρεύσῃ.

Σχετικῶς, ἡ «Ἑστία» ἐδημοσίευσε τὸ ἀκόλουθον σχόλιον:

«Ἀνάλογα ἐπεισόδια εἶχαν γίνει κάποτε καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας·

ἀλλὰ τὸ ἀστεῖον εἶναι, ὅτι, εἰς τὰς Καλάμιας, ἔβλεπαν ἄλλας εἰκόνας οἱ εὑρισκόμενοι ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἄλλας οἱ ἀπὸ μέσα. Προφανῶς, οἱ ἀγαθοὶ χωρικοὶ τῆς Πυλίας φαντάζονται, ὅτι ἡ Ἁγία Οἰκογένεια ἔχει διάθεσιν νὰ παίζῃ κρυφτοῦλι μαζί τους, εἰς τὶς κουζίνες τῶν σπιτιῶν! . .»

Ἀλλὰ διαφωνεῖ ριζικῶς ὁ κ. Παν. Ν. Ἀντίπας, φιλόλογος, τέως γυμνασιάρχης, ὁ ὁποῖος —καθὼς θὰ θυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται τοῦ «Ἰλισοῦ»— θεωρεῖ τοὺς «ἱπταμένους δίσκους» ὡς ταξιδιωτικὰ ὀχήματα δαιμόνων. Αὐτὴ τὴν φορά, τὰ «φαινόμενα» τῶν τζαμιῶν εἶναι «θείας προελεύσεως». Γράφει εἰς ἐπιστολήν του καταχωρισθεῖσαν εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα:

«Τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης ἡμῶν εἶναι ὅτι ἡ ἐμφάνισις ἱερῶν μορφῶν ἐπὶ τῶν ὑαλοπινάκων σημαίνει τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θείου, εἶναι δηλαδὴ φαινόμενον εὐοίωνον. Τέλος, ἀναφέρω ὅτι τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν ἐπέτυχον κατόπιν διαφωτιστικοῦ ἐνυπνίου τῆς Ἁγίας Εἰρήνης».

Η «ΣΙΔΗΡΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ»

Κατὰ τὴν διάρκειαν δημοπρασίας στὸν οἶκο «Σόθμπυ» τοῦ Λονδίνου ἀγοράσθηκε ἀπὸ Δυτικογερμανόν, διὰ λογαριασμὸν ἰδιωτικοῦ μουσείου, ἡ «Σιδηρᾶ Παρθένος τῆς Νυρεμβέργης». Πρόκειται περὶ ξοανοειδοῦς ἀγάλματος γυναικὸς ἐκ σιδήρου, τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι κούφιον καὶ πλῆρες αἰχμηρῶν καρφιῶν. Ἡ «Παρθένος τῆς Νυρεμβέργης», δι' εἰδικοῦ μηχανισμοῦ, ἤνοιγε, τὸ δὲ θῦμα συνεθλίβετο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγάλματος καὶ ἀπέθνησκεν ἐξ αἱμορραγίας καὶ φρικτῶν πόνων, ὅταν, ἐν συνεχείᾳ, τὰ τοιχώματα τοῦ ἀγάλματος ἔκλειαν.

Ἡ «σιδηρᾶ Παρθένος» ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὴν ἀνάκρισιν καὶ ἐκτέλεσιν «αἱρετικῶν».

Η ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Συνῆλθε στὸ Βελιγράδι τὸ πρῶτον ἐτήσιον συνέδριον τοῦ ἐθνικοῦ τμήματος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Ἡ Γιουγκοσλαβικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν συμμετοχὴν μερικῶν Γιουγκοσλάβων θεοσόφων στὸ συνέδριο τοῦ Σάλτσμπουργκ, πέρυσι δὲ ἐπέτρεψε καὶ τὴν σύστασιν ὀργανώσεως.

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία τῆς Γιουγκοσλαβίας ἦλθε ἀμέσως εἰς ἰδιαιτέρας σχέσεις μὲ τὴν ἀμερικανικήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀντήλλαξε χαιρετισμούς.

ΧΟΡΤΟΦΑΓΙΑ

Συνῆλθε μὲ μεγάλη ἐπιτυχία στὸ Δελχὶ τὸ 19ον παγκόσμιον συνέδριον τῶν χορτοφάγων.

Στὴν Ἰνδία μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἰδίως οἱ Ἰνδουϊσταὶ καὶ Ζαϊνισταί, εἶναι ἀκρεωφάγοι, ὄχι ὅμως διὰ πνευματικοὺς λόγους, παρὰ ἀπὸ μακρὰ συνήθεια καὶ φτώχεια. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πάρα πολλοὶ Ἰνδοί, ποὺ εἶναι χορτοφάγοι ἐκ πεποιθήσεως, πιστεύοντας στὴν ἑνότητα τῆς ζωῆς, ἑπομένως στὸ ἄτοπον τῆς κρεωφαγίας. Στὸ συνέδριο μίλησε ἡ πρόεδρος τῶν Ἰνδῶν χορτοφάγων Σριμάτι Ρουκμίνι Ντέβι, ἡ ἡγέτις ἐπίσης τῶν νέων θεοσόφων.

Ἐπίσης ἔγιναν ἐκθέσεις μαγειρικῆς χωρὶς σάρκες.

ΝΑΟΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΕΩΣ

Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Ὀκτωβρίου θὰ συνέλθη στὸ Νταρζήλινγκ τῆς Ἰνδίας διάσκεψις κορυφῆς ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων θρησκειῶν γιὰ τὴν ἀνέγερσι, στὴν Οὐάσιγκτων, Ναοῦ Κατανοήσεως ἀποτελουμένου ἀπὸ ἔξη ἀκτίνες, ἑκάστη τῶν ὁποίων, γύρω ἀπὸ μιὰ κεντρικὴ αἴθουσα κοινόχρηστη, ἀφιερωμένη σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες θρησκεῖες, χάριν ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως καὶ ἐγκαρδιότητος. Ὁ ναὸς αὐτὸς θὰ ἀνεγερθῆ δι' εἰσφορῶν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο.

Ἂν καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν θρησκειῶν δὲν εἶναι ὑπεύθυνα ἐξουσιοδοτημένοι ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες τῶν δογμάτων τους, ἡ πρωτοβουλία τους συναντᾶ ἐνδιαφέρον μεταξὺ τῶν προοδευτικῶν πνευμάτων.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

Πυρὰ κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ. Εἰς τὴν δυτικὴν Γερμανίαν 350 πάστορες τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας (Λουθηρανοὶ) ὑπέγραψαν πρότασιν πρὸς τὴν σύνοδον τοῦ Ρήνου ὑπὲρ ἐγκαταλείψεως τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ καὶ βαπτίσματος τῶν παιδιῶν μόνον ὅταν ἔχουν ἡλικίαν συναισθήσεως τοῦ μυστηρίου. Ἐξ αὐτῶν 50 ἱερεῖς ἐτόλμησαν νὰ δηλώσουν ὅτι οἱ ἴδιοι θὰ ἀρνοῦνται εἰς τὸ ἑξῆς νὰ βαπτίζουν νήπια. Καὶ εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν μερικοὶ προοδευτικοὶ θεολόγοι συνηγόρησαν ὑπὲρ βαπτίσεως τῶν παιδιῶν, ὄχι τῶν νηπίων. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ ἐπίσκοπος Κὰρλ Μπάρτ ὑποστηρίζει εἰς ἐκδοθὲν σύγγραμμά του ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἀποτελεῖ παλαιὸν λάθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν στηρίζεται εἰς τὴν Βίβλον.

Λάθος ἢ ὄχι, ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος, τὸν 2ον αἰῶνα, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ βαπτίσματος νηπίων, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἐγενικεύθη κατὰ τὸ ἔτος 400 μ.Χ. Οἱ Χριστιανοὶ ἐπίστευαν τότε ὅτι ἄνευ τοῦ βαπτίσματος θνῆσκον βρέφος θὰ ἐπήγαινε εἰς τὴν κόλασι. Κατὰ τὸν Θωμᾶν Ἀκινᾶτον, δὲν θὰ ἐπήγαινε μὲν στὴν κόλασι —ἀλλὰ εἰς ἕνα προαύλιον τῆς κολάσεως — οὔτε ὅμως καὶ εἰς τὸν παράδεισον, ἐξ αἰτίας τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Τὸν 16ον αἰῶνα, οἱ ἀποκληθέντες Ἀναβαπτισταὶ συνεδύαζαν τὴν συνήθειαν τοῦ βαπτισμοῦ εἰς νηπιακὴν κατάστασιν μὲ τὸ ἀρχαῖον Βιβλικὸν ἔθιμον τοῦ βαπτίσματος εἰς συνειδητὴν ἡλικίαν. Ἀλλὰ ὁ Λούθηρος, ὁ Καλβῖνος καὶ ἡ πλειονότης τῶν Προτεσταντῶν ἡγετῶν ἐσεβάσθησαν τὸν νηπιοβαπτισμόν. Ἕνας Ἀγγλικανὸς ἱερεὺς εἶπεν ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς παράγει ὑποχρεωτικοὺς κληρωτοὺς διὰ τὸν Χριστιανικὸν στρατόν, ἐνῶ ὁ Θεὸς χρειάζεται ἐθελοντάς.

Δὲν φαίνεται, παρὰ ταῦτα, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη μία μεταρρύθμισις ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ

Τεμάχιον ἀπολιθώματος προϊστορικῆς σαλαμάνδρας, ἡ ὁποία

περιεπλανᾶτο εἰς τὰ δάση τῆς Ἀνταρκτικῆς πρὸ 200 ἑκατομμυρίων ἐτῶν, ἀνεκαλύφθη εἰς σημεῖον τοῦ Νοτίου Πόλου. Τὸ εὕρημα αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ὅτι χερσαῖα σπονδυλωτὰ κατῴκησαν κάποτε εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν καὶ ἐνισχύει τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὅτι ἡ Ἀνταρκτικὴ εὑρίσκετο κάποτε πολὺ βορειότερον, εἰς ἓν πλέον θερμότερον κλῖμα καὶ ἀπετέλει μέρος μιᾶς «ὑπὲρ-ἠπείρου», ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν Νότιον Ἀμερικήν, τὴν Ἀφρικήν, τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Αὐστραλίαν.

Ὁ δρ Κόλμπερτ, ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου παλαιοντολογίας τῶν σπονδυλωτῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐχαρακτήρισε τὴν ἀνακάλυψιν, ὡς μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀνακαλύψεων ἀπολιθωμάτων τοῦ αἰῶνος μας.

Οἱ ἐπιστήμονες πιστεύουν, ὅτι τὰ ζῷα αὐτὰ ἐπεκράτουν περὶ τὸ τέλος τῆς παλαιοζωικῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μεσοζωικῆς περιόδου (350-200 ἑκατομμύρια ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς μας) καὶ εἶναι οἱ πρόγονοι ὅλων τῶν σπονδυλωτῶν τῆς ξηρᾶς, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ἐνισχύεται ἡ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ἠπείρων ὑπῆρξε γεγονός, δεδομένου ὅτι τὰ ἀμφίβια ἔζων ἐντὸς γλυκέων ὑδάτων καὶ ἐθεωρεῖτο ἀδύνατον νὰ διασχίσουν χιλιάδας χιλιομέτρων ἁλμυροῦ ὕδατος.

Ο «ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ»

Εἰς ἐπιστημονικὴν ἐπιθεώρησιν τῆς Μόσχας ἐδημοσιεύθη τελευταίως ἄρθρον τῆς Ρωσίδος καθηγητρίας Γιάννα Κώφμαν, ποὺ ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ «γέτι» ἢ «φρικτὸς ἄνθρωπος τῶν χιόνων» ὑπάρχει εἰς τὸν Καύκασον.

Περὶ τοῦ τέρατος τούτου γίνεται λόγος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν· μέχρι σήμερον δὲ ἐπιστεύετο, ὅτι τοῦτο ζῇ εἰς τὰς κλιτῦς τῶν Ἰμαλαΐων. Κατὰ τὴν Ρωσίδα ἐπιστήμονα, τὰ «γέτι» ὑπάρχουν, πραγματικῶς, εἰς μέγα ὄρος τῆς νοτίου Ρωσίας, εἶναι δὲ ἕνα τραχὺ πλάσμα λίαν χαμηλοῦ ἀναστήματος, μὲ πυρόξανθον δέρας, ποὺ τρέφεται μὲ γεώμηλα, τεῦτλα, καλαμπόκι, μῆλα καὶ κόπρον ἀλόγων!...

Ἡ καθηγήτρια Κώφμαν συνεκέντρωσε τὰς πληροφορίας περὶ τῶν «γέτι» κατὰ τὰς ἐρεύνας, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῶν Καβάρδων, ποὺ κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Καυκάσου καὶ ἀνήκει εἰς τὴν Ρωσικὴν ὁμοσπονδίαν· γράφει δέ, ὅτι ταῦτα «μετακινοῦνται» συνεχῶς, ἀλλὰ κατωρθώθη νὰ ἐντοπισθῇ ἡ περιοχὴ ὅπου εἶναι περισσότεροι.

Ὅμως, δὲν συνήντησαν οἱ ἐρευνηταὶ οὔτε ἕναν...

ΣΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Βρεταννικοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ «Τζόντρελ Μπάνκ» σὲρ Μπέρναρντ Λόβελ ἐδήλωσεν, ὅτι τὸ ραδιοτηλεσκόπιον τοῦ ἀστεροσκοπείου συνέλαβε σήματα μυστηριώδους ἀντικειμένου ἀπὸ τὸ ἀκρότατον σημεῖον τοῦ γνωστοῦ τμήματος τοῦ σύμπαντος.

Ὁ διάσημος Βρεταννὸς ἐπιστήμων, ἐπέδειξε γραφικὴν παρά-

στασιν ἤχων, τοὺς ὁποίους κατέγραψεν εἰδικὸν μηχάνημα τοῦ ἀστεροσκοπείου, ἀπὸ δύο ἀντικείμενα τοῦ ἀχανοῦς σύμπαντος. Ὁ κ. Λόβελ εἶπεν, ὅτι τὸ ἓν τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν 5.000.000.000 ἐτῶν φωτός, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι τὰ σήματα ἐκ τῆς προκληθείσης ἐνεργείας τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἐταξίδευσαν εἰς τὸ χάος πρὸ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ τούτου τοῦ πλανήτου μας. Τὰ ἄλλα σήματα προήρχοντο ἀπὸ ἀντικείμενον εἰς ἀπόστασιν μεγαλυτέραν τῆς τοῦ πρώτου.

Δηλαδή, πλέον τῶν πέντε δισεκατομμυρίων ἐτῶν φωτός! . .

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Γ. ΜΑΡΑΤΟΣ

Ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Τεκτονικὴ Ἀδελφότης θρηνοῦν τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς ἐξαιρέτου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὰ 70 του χρόνια, ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ σφρίγος ἐργατικότητος.

Ὁ Ἀντώνιος Γ. Μαρᾶτος, γεννηθεὶς τὸ 1898, εἰς τὸ Ἀργοστόλι, ἐσπούδασε πολιτικὸς μηχανικὸς εἰς τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ὑπ᾽ αὐτὸ Σχολῆς Ὑπομηχανικῶν, μέχρι συνταξιοδοτήσεώς του. Ἐξ ἄλλου, διετέλεσε καθηγητὴς εἰς Σχολὴν Ἀξιωματικῶν μέχρι καὶ τῶν τελευταίων τῆς ζωῆς του ἡμερῶν. Οἱ μαθηταί του ἐξετίμων τὴν ἐναργῆ καὶ εὐγενικὴν διδασκαλίαν του, καθὼς καὶ τὸν θετικὸν χαρακτῆρα του.

Ὁ Ἀντώνιος Μαρᾶτος, ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον ἐπιζῆσαν τέκνον τῆς οἰκογενείας του, ὡς προσωποποίησις μιᾶς σειρᾶς δραματικῶν συμβάντων. Ὁ πατήρ του Γεώργιος, ἡ ἀδελφή του Ἑλένη καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰάσων, πλοίαρχος τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, ἐξετελέσθησαν παρὰ τῶν κομμουνιστῶν κατὰ τὰ Δεκεμβριανά, ἐνῶ ἡ ἀδελφή του Καλλιόπη ἐξετελέσθη παρὰ τῶν Γερμανῶν εἰς Θεσσαλονίκην.

Ἀντίπαλος παντὸς ὁλοκληρωτισμοῦ καὶ θιασώτης τῶν ἀρχῶν τοῦ φιλελευθερισμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως, ἀπὸ ἐνωρὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἐλευθεροτεκτονισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον διεκρίθη, ὑπηρετῶν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μέχρι καὶ τοῦ θανάτου του, ὡς Μέγας Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξε δὲ καὶ ἐκ τῶν κυρίων παραγόντων τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν ἐπιβλητικοῦ μεγάρου. Οἱ πνευματικοὶ ἀδελφοί του θὰ τὸν ἐνθυμοῦνται καὶ θὰ τὸν τιμοῦν, πέραν τοῦ τριμήνου πένθους, τὸ ὁποῖον ἐκηρύχθη εἰς μνήμην του εἰς ἅπαντα τὰ ἑλληνικὰ τεκτονικὰ ἐργαστήρια.

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλ. Κλαυθμῶνος) εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11 - 1.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστὴν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τομων παρελθόντων ἐτῶν δραχμαὶ 50. Τιμὴ τεύχους δραχ. 10.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 2 - 8, 11 - 12, 16 - 19, 23, 25, 28, 29, 33, 44, 49, 50 οὔτε τόμοι ἐτῶν 1956, 1957, 1958, 1962.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Ἀνδρ. Ἀγγελακόπουλος, Πατησίων 209. Παν. Γκαβογιάννης, Καποδιστρίου 44. Παν. Δήμας, Παπαδιαμαντοπούλου 59. Λάμπρος Ζέρβας, ΙΑ´ Οἴκον. Ἐφορία. Ἀριστ. Μεσάρης, Η´ Οἴκον. Ἐφορία. Ἐλευθ. Παναγάκου, Καλαβρύτων 3, Ν. Ψυχικό. Ἀλίκη Πυλαρινοῦ, Γραφεῖα Τ.Ε.Β.Ε. Νικόλ. Φούτης, Αἰγίνης 14. Διον. Χαλικιᾶς, Δικηγόρος, Χε μάρας 48, Παπάγου. Εὐάγ. Ἀστέρης, Τήνου 64. Ξενοφ. Νικάκης, Δημοκρίτου 18.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Μαίρη Βέτσικου, Καμβουνίων 56, Θεσσαλονίκη. Αικ. Κάβουρας, Φωτήλα 35, Πάτραι. Δημ. Καλογιάννης, Βασ. Παύλου 2, Βόλος. Πάνος Κοκκαλιάρης, Χημικός, Σύμη. Σκουλούδης Κολυβάκης, Κωνστ)πόλεως 34, Θεσσαλονίκη. Θεοχ. Παπαδημητρίου, Κομνηνῶν 2, Καβάλα. Γεώργ. Παπαπέτρου, 8η ΕΥΕΟ, Καβάλα. Ἰωάν. Σαραντόπουλος, Μεγαλόπολις. Κ. Χατζησταῦρος, Δράμα.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία, στὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντ. Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΗ ΓΗ

— Τούλα Λυμπέρη, Θεσσαλονίκη.
— Β. Ἀθανασόπουλος, Θεσ/νίκη.
— Ἀντώνιος Μαρᾶτος, Ἀθῆναι.
— Νικ. Κονταρᾶτος, Ἀθῆναι.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(Μὲ τὴ σειρὰ λήψεως)

Βάσος Κανέλλος: Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ὄρχησις καὶ ἡ Ἰσιδώρα Δούγκαν, Ἀθῆναι 1966.

Διον. Κ. Μαγκλιβέρας: Στοιχεῖα Δημοσίων σχέσεων, Ἀθῆναι 1968.

Μαρίκα Μπαμπίλη: Συγχώρησέ μου στερνή μου ἀγάπη, (Διηγήματα), Ἀθήνα 1967.

Μαρίκα Μπαμπίλη: Ὀνείρων Ἀνταρσία, (Ποιήματα - Χρονογραφήματα), Ἀθήνα 1967.

Ἰωάννης Γ. Θεοχάρης: Τὸ ἔργο τοῦ Δημήτρη Σαλαμάγκα (Ἀνάτυπον), Ἰωάννινα 1968.

Ἀντιγόνη Γαλανάκη — Βουρλέκη: Κάτοπτρο (Ποιήματα), Ἀθήνα 1968.

Νάγια Κ. Ρούσου: Μπροστὰ στὴν Ἐρυθρὰ (Ποιήματα), Λευκωσία 1968.

Χρῆστος Βουνᾶς: Κεφαλονίτικες Ἱστορίες καὶ Θρῦλοι, Πάτραι, 1966.

Χρῆστος Βουνᾶς: Παρακαλῶ, γελᾶστε κεφαλονίτικα!, Πάτραι 1966.

Χρῆστος Βουνᾶς: Θαλασσινὲς Ρίμνες ('Ανάτυπον), 1968.

Δημήτρης Σταμέλος: Νεοέλληνες (Πνευματικὲς καὶ Καλλιτεχνικὲς φυσιογνωμίες τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνα), Ἀθῆναι, 1968.

Κώστας Πηγαδιώτης: Περιπλάνηση (Ποιήματα), Ἀθῆναι 1968.

Ἀρχιμ. Ἀθαν. Ἰ. Βασιλόπουλος: Ὁ ἐφημεριακὸς Κλῆρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, Ἀθῆναι 1968.

Ἀρχιμ. Ἀθαν. Ἰ. Βασιλόπουλος: Ὀρθόδοξοι καὶ Ἀγγλικανοί, Ἀθῆναι 1968.

Ἀλέξανδρος Τζαζόπουλος: Ἀτομικὸς αἰὼν καὶ Τεκτονισμός, Ἀθῆναι 1968.

Πᾶνος Ν. Παναγιωτούνης: Τὸ Μανιάτικο μοιρολόγι καὶ τραγούδι, Ἀθήνα 1968.

Ν. Γ. Κοεμτζόπουλος: Καπετὰν Κώττας, ὁ πρῶτος Μακεδονομάχος, Ἀθῆναι 1968.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ὁ κόσμος τῆς ψυχῆς (207 - Μάιος, 208 - Ἰούν. 1968).

Κρίκος (209 - Μάιος, 210 - Ἰούνιος 1968).

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία (188 - Δεκέμβρ. 1967).

Κρητικὴ Ἑστία (178 - Ἰαν. '68).

Ὁ Φυσιολάτρης (236 - Ἰούν., 237 - Ἰουλ. 1968).

Πνευματικὴ Κύπρος (94 - 95, Ἰούλ. — Αὔγ. 1968).

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Περισσότεροι τοῦ ἑνὸς ἀναγνῶσται ἐκφράζουν τὴν ἀπορίαν τους πῶς, ἐνῶ μερικὰ παλαιὰ τεύχη ἀναγράφονται ὡς ἐξαντληθέντα, ἀκολούθως δὲν σημειοῦνται μεταξὺ τῶν μη ὑπαρχόντων. Ἁπλούστατα, διότι μερικοὶ φίλοι, ἔχοντες διπλᾶ τὰ ἀναγραφόμενα ὡς ἐξαντληθέντα, μᾶς προσέφερον τὰ περισσεύοντα. Ὡς ἐκ τούτου, ὅποιος ἐπιθυμεῖ ἐξαντλημένα τεύχη, νὰ μὴ ἀπελπίζεται, ἀλλὰ νὰ μᾶς σημειώνῃ τοὺς ἀριθμοὺς των καὶ εἰς περίπτωσιν δυνατότητος, θὰ τοῦ τὰ ἀποστέλλωμεν.

Τοῦτο αὐτὸ συνέβη μὲ τὸ ἐλλεῖπον ὑπ' ἀριθ. 49 τεῦχος μερικῶν τόμων ἔτους 1967. Ὅσοι ἠγόρασαν μὲ ἐλλεῖπον τὸ ὑπ' ἀριθ. 49 τεῦχος, δύνανται νὰ ἐπιστρέψουν τὸν τόμον καὶ νὰ λάβουν ἕτερον πλήρη, διότι μᾶς ἐπεστράφησαν μερικὰ τεύχη Ἰανουαρίου - Φεβρουαρίου 1967.

Ἂς σημειωθῇ ὅτι ἐκτὸς τοῦ βιβλίου «Ὁ Ἰησοῦς» καὶ τὸ βιβλίον «Μῆτις» τοῦ κ. Κ. Μελισσαροπούλου ἔχει σχεδὸν ἐξαντληθῆ καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀναγράφεται πλέον εἰς τὸν πίνακα τῶν πωλουμένων βιβλίων. Τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὴν Α΄ σειρὰ τῶν «Στοχασμῶν» τοῦ Κρισναμούρτι.

Μιχ. Φωστ., Ρόδον. Πραγματικὰ μᾶς τονώνουν λόγια σὰν αὐτὰ ποὺ μᾶς γράφετε, ὅτι ὁ «Ἰλισὸς» βρίσκει ἀπήχηση σὲ ἁγνὲς ψυχὲς καὶ ὅτι ἐσυστήσατε σὲ συνδρομητὰς γονεῖς ποὺ ἔχουν ἐνήλικα παιδιὰ νὰ τὰ παροτρύνουν νὰ διαβάζουν τὸν «Ἰλισὸ» καὶ ὅτι μερικοὶ σᾶς εἶπαν ὅτι τὰ παιδιά τους ἐνθουσιάστηκαν. Ἰδιαιτέρως συγκινητικὸ ποὺ σᾶς ἐσταμάτησε στὸ δρόμο ἕνα κοριτσάκι καὶ σᾶς εἶπε ὅτι αὐτὴ πρώτη διαβάζει τὸν «Ἰλισὸ» καὶ ἔπειτα ὁ μπαμπᾶς της.

Ζ. Γουγ., U. S. A. Πολὺ σωστὰ γράφετε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπουν μέσα ἀπὸ τὸ ἴδιο θρησκευτικὸ καὶ φιλοσοφικὸ παράθυρο τὴ ζωὴ καὶ τὸν θάνατο καὶ ὅτι ἡ νοημοσύνη ἀπαιτεῖ σεβασμὸν πρὸς τὰ πιστεύω τῶν συνανθρώπων μας. Οἱ φανατισμοὶ ποτὲ δὲν ὁδηγοῦν σὲ νηφάλια σκέψη. Τὸ ἄρθρον «Γιατί τόσοι πόλεμοι χριστιανικῶν λαῶν» θὰ δημοσιευθῇ στὸ ἑπόμενον τεῦχος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Τύποις : ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ο.Ε. ☎ 631.675

Βραβεία Ἐκθέσεων
ΛΟΝΔΙΝΟΥ - ΒΟΛΩΝΙΑΣ - ΝΙΚΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
"ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΪΑ"
• ΟΜΒΡΕΛΛΕΣ
• ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ
• ΕΙΔΗ ΕΞΟΧΗΣ
ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ-ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΑΙΟΛΟΥ 70